

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI

ÇOCUKLUK TRAVMALARI VE AİLE ÖNGÖRÜLEMEZLİĞİ İLE
KİŞİLİK İNANÇLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER:
BAĞLANMA STİLLERİNİN ARACI ROLÜ

Tezli Yüksek Lisans Tezi

Ezgi AKAT

Ankara, 2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI

ÇOCUKLUK TRAVMALARI VE AİLE ÖNGÖRÜLEMEZLİĞİ İLE
KİŞİLİK İNANÇLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER:
BAĞLANMA STİLLERİNİN ARACI ROLÜ

Tezli Yüksek Lisans Tezi

Ezgi AKAT

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Şennur TUTAREL-KIŞLAK

Ankara, 2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI

Ezgi AKAT

ÇOCUKLUK TRAYMALARI VE AİLE ÖNGÖRÜLEMEZLİĞİ İLE KİŞİLİK
İNANÇLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER: BAĞLANMA STİLLERİNİN ARACI
ROLÜ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Şennur TUTAREL-KIŞLAK

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

Prof. Dr. Gülsin Eren
Prof. Dr. Şennur T. Kışlak
.....
Doç. Öğr. Üyesi Halime Şenay Günel
.....

İmzası

.....

.....

Tez Sınavı Tarihi 27.12.2019

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof. Dr. Şennur TUTAREL-KIŞLAK danışmanlığında hazırladığım “Çocukluk Travmaları ve Aile Öngörülemmezliği ile Kişilik İnançları İlişkileri: Bağlanma Stillerinin Aracı Rolü (Ankara.2019)” adlı yüksek lisans tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 27.12.2019

Adı-Soyadı ve İmza

Ezgi AKAT

E. Akat

TEŞEKKÜR

Lisans eğitim sürecimden bu güne bilgi ve tecrübeleriyle klinik psikolog olmamda akademik katkıları çok olan ve tez çalışması sürecinde de özveriyle yanımda olan tez danışmanım Prof. Dr. Şennur Tutarel-Kışlak'a;

Tez jürimde yer almayı kabul eden ve değerli katkılarda bulunan Prof. Dr. Gülsen Erden ve Dr. Öğr. Üyesi Şenay Güzel'e;

Sonsuz sevgilerinden her zaman güç aldığım, başardığım her şeyin üzerinde emeği olan, dünyanın en iyi ailesi annem Emine Akat, babam Ender Akat ve kardeşim Ege Akat'a;

Yüksek lisansa kabul aldığım haberini bile kendisinden duyduğum, tanıştığımız günden beri sevgisini her zaman ve her yerde hissedebildiğim mutluluk kaynağım Gencay Tepe'ye;

Beni hep anlayan, hep destekleyen, hep dinleyen, hayatımdaki her süreçte koşulsuzca yanımda olan kız kardeşlerim Bengisu Balibeyoğlu ve Melisa Gündüz'e;

Çocukluğumdan beri yanımda olan, hayat boyu dostluğun güvenini ve sıcaklığını bana hissettiren Sıla Karakılıç, Burak Karakılıç, Gökçe Ediz, Ege Ediz ve Çağrı Deniz'e, doğduğu günden beri içimi aydınlatan Kıvanç Karakılıç'a;

Kişisel ve mesleki gelişimimde benim için dönüm noktası olan hocam Kamile Can'a,

Veri analizi sürecinde bilgi birikimi ile bana yol gösteren Dr. Ebru Akün'e;

Yardıma ihtiyaç duyduğumda sorunumu çözmek için uğraşan, mesafelere rağmen bana destek olan arkadaşlarım Ahmet Hamdi İmamoğlu, Hasan Ergüler ve Esinç Arz'a;

Hem lisans hem yüksek lisans sürecimde öğrencisi olmaktan gurur duyduğum Ankara Üniversitesi Psikoloji Bölümü'ndeki tüm hocalarıma;

Teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Çocukluk Travmaları	2
1.1.1. Travma ve Çocukluk Travmaları Kavramı.....	2
1.1.2. Yaygınlık	4
1.1.3. İstismar ve İhmal Türleri	5
1.2. Aile Öngörülemezliği	10
1.2.2. Aile Öngörülemezliği ile İlişkili Faktörler	11
1.2.2.1. Sosyoekonomik Durum	11
1.2.2.2. Ebeveynler İle İlgili Değişimler (Boşanma, Ayrılık, Ölüm, Yeni Eş)	11
1.2.2.3. Ebeveynlerin Ruhsal Bozuklukları	12
1.2.3. Aile Öngörülemezliği Çeşitleri	12
1.3. Bağlanma	13
1.3.1. Bağlanma Kuramı	13
1.3.2. Erken Dönemde Bağlanma.....	15
1.3.3. Yetişkin Bağlanma Stilleri	17
1.3.3.1. Güvenli Bağlanma	20
1.3.3.2. Saplantılı Bağlanma	20
1.3.3.3. Korkulu-Kaçınmacı Bağlanma	21
1.3.3.4. Kayıtsız Bağlanma.....	21
1.3.4. Bağlanma Stilleri ve Yetişkinlikteki Etkileri	21
1.4. Kişilik Bozuklukları.....	23
1.4.1. Kişilik ve Kişilik Bozukluğu Kavramı	23
1.4.2. Epidemiyoloji	23

1.4.3. Kişilik ve Kişilik Bozukluğunu Açıklamaya İlişkin Kuramlar	24
1.4.3.1. Davranışçı Kuram.....	24
1.4.3.2. Hümanistik Kuram ve Varoluşçu Kuram	24
1.4.3.3. Bilişsel Kuram	25
1.4.3.4. Şema Terapi Yaklaşımına Göre Ruhsal Yapı ve Kişilik	28
Bozuklukları	28
1.4.3.5. Psikodinamik Kuram	29
1.4.4. Kişilik Bozukluklarının Tanımlanmasında Güncel Bakış Açısı ve	32
DSM-5'teki Yaklaşım	32
1.4.5. DSM-5'e göre Kişilik Bozuklukları	34
1.5. Araştırmanın Amacı	37
BÖLÜM 2	40
YÖNTEM	40
2.1. Örneklem	40
2.2. Veri Toplama Araçları	41
2.2.1. Aydınlatılmış Onam Formu	42
2.2.2. İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA)	42
2.2.3. Geçmişe Dönük Aile Öngörülemezliği Ölçeği (GDAÖÖ)	43
2.2.4. Çocukluk Travmaları Ölçeği (CTQ).....	43
2.2.5. Kişilik İnanç Ölçeği (KİÖ)	44
2.3. İşlem	44
BÖLÜM 3	46
BULGULAR	46

3.1. Kişilik İnançları Puanlarının Cinsiyet ve Yaş Değişkenleri Açısından İncelenmesi	46
3.2. Çalışmanın Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Analizleri	48
3.3. Aracı Değişken Analizlerine İlişkin Bulgular	52
3.3.1. Çocukluk Travmaları ve A Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Bağlanmanın Aracı Rolü	52
3.3.2. Çocukluk Travmaları ve B Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Bağlanmanın Aracı Rolü	55
3.3.3. Çocukluk Travmaları ve C Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Bağlanmanın Aracı Rolü	57
3.3.4. Aile Öngörülemezliği ve A Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Bağlanmanın Aracı Rolü	59
3.3.5. Aile Öngörülemezliği ve B Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Bağlanmanın Aracı Rolü	61
3.3.6. Aile Öngörülemezliği ve C Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Bağlanmanın Aracı Rolü	63
BÖLÜM 4	67
TARTIŞMA.....	67
4.1. Kişilik İnançlarının Yaşa ve Cinsiyete Göre Değerlendirilmesi.....	67
4.2. Korelasyon Analizlerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	68
4.3. Aracı Değişken Analizlerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	72
4.4. Araştırmanın Klinik Doğurguları	76
4.5. Sınırlılıklar ve Öneriler	78
KAYNAKÇA.....	81

EKLER	99
EK 1: AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU	99
EK 2: KİŞİSEL BİLGİ FORMU	100
EK 3: GERİYE DÖNÜK AİLE ÖNGÖRÜLEMEZLİĞİ ÖLÇEĞİ	101
EK 4: KİŞİLİK İNANÇ ÖLÇEĞİ	103
EK 5: İLİŞKİ ÖLÇEKLERİ ANKETİ	108
EK 6: ÇOCUKLUK TRAVMALARI ÖLÇEĞİ	109
ÖZET	111
ABSTRACT	113

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Dörtlü Bağlanma Modeli.....	19
Tablo 1.2. Kişilik Bozukluklarına Özgü İşlevsel Olmayan İnanç Ömekleri.....	28
Tablo 1.3. Erikson'ın Kişilik Gelişimi Aşamaları.....	31
Tablo 1.4. DSM-5'e Göre Kişilik Bozukluklarının Karakteristik Özellikleri.....	36
Tablo 2.1. Örneklemin Demografik Özellikleri.....	41
Tablo 3.1. A, B ve C Kümesi Kişilik İnançları Puanlarının Cinsiyet Değişkeni Açısından Karşılaştırılması.....	48
Tablo 3.2. Değişkenler Arası Korelasyon Değerleri.....	51
Tablo 3.3. Çocukluk Travmaları ve A Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Aracı Değişkenlerin Toplam ve Spesifik Dolaylı Etkileri için Nokta Tahminleri ve Bias-Corrected and Accelerated (BCa) Güven Aralıkları (GA).....	54
Tablo 3.4. Çocukluk Travmaları ve B Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Aracı Değişkenlerin Toplam ve Spesifik Dolaylı Etkileri için Nokta Tahminleri ve Bias-Corrected and Accelerated (BCa) Güven Aralıkları (GA).....	56
Tablo 3.5. Çocukluk Travmaları ve C Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Aracıları Değişkenlerin Toplam ve Spesifik Dolaylı Etkileri için Nokta Tahminleri ve Bias-Corrected and Accelerated (BCa) Güven Aralıkları (GA)	59
Tablo 3.6. Aile Öngörülemezliği ve A Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Aracı Değişkenlerin Toplam ve Spesifik Dolaylı Etkileri için Nokta Tahminleri ve Bias-Corrected and Accelerated (BCa) Güven Aralıkları (GA)	61

Tablo 3.7. Aile Öngörülemezliği ile B Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Aracı Değişkenlerin Toplam ve Spesifik Dolaylı Etkileri için Nokta Tahminleri ve Bias-Corrected and Accelerated (BCa) Güven Aralıkları (GA) 63

Tablo 3.8. Aile Öngörülemezliği ile C Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Aracı Değişkenlerin Toplam ve Spesifik Dolaylı Etkileri için Nokta Tahminleri ve Bias-Corrected and Accelerated (BCa) Güven Aralıkları (GA) 65

Tablo 3.9. Aracı Değişken Analizine İlişkin Bulguların Özeti.....66

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Bilişsel Modele Göre Ruhsal Yapı.....	27
Şekil 3.1. Çocukluk Travmaları ve A Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Bağlanma Stillerinin Aracı Rollerini.....	52
Şekil 3.2. Çocukluk Travmaları ve B Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Bağlanma Stillerinin Aracı Rollerini.....	55
Şekil 3.3. Çocukluk Travmaları ve C Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Bağlanma Stillerinin Aracı Rollerini.....	57
Şekil 3.4. Aile Öngörülemezliği ve A Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Bağlanma Stillerinin Aracı Rollerini.....	59
Şekil 3.5. Aile Öngörülemezliği ve B Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Bağlanma Stillerinin Aracı Rollerini.....	62
Şekil 3.6. Aile Öngörülemezliği ve C Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Bağlanma Stillerinin Aracı Rollerini.....	64

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Kişilik bozuklukları diğer bazı bozukluklarla eş tanısının fazla olması, doğası gereği uzun sürmesi ve tedaviye dirençli olup içgörüyü engellemesi gibi yönleriyle giderek önemi artan bir bozukluk olarak karşımıza çıkmaktadır (Beck, Freeman ve Davis, 2004). Klinik ortamda doğan sıkıntılar ve kişilik bozukluğuna ilişkin tanı kriterlerinin tedavi sürecine bir katkısının olmadığı gözlemlenmesi sonucunda kişilik bozukluğunun anlaşılmasında; kişiliğin anlaşılmasına yönelik boyutsal yaklaşımın dikkate alınması önerilmektedir (Samuel ve Widiger, 2006; Wakefield, 2013). Ayrıca, kişilik ve kişilik bozukluklarına ilişkin çalışmalar; çocukluk travmasına sahip olan kişilerin yetişkinlikte kişilik bozukluklarına özgü uyumsuz inançlara sahip olmaya daha eğilimli olduklarına işaret etmektedir (Gladstone, Parker, Wilhelm, Mitchell ve Austin, 1999; Herman, Perry, ve Van der Kolk, 1989). Örneğin, çocuklukta cinsel istismar yaşamış olan erkek katılımcıların patolojik MMPI profilleri olduğu belirlenmiştir (Roys ve Timms, 1996).

Kişilik çalışmalarıyla beraber, araştırmacılar ilişkilerdeki bağlanma stillerini de anlamaya çalışmaktadır (Kobak, 1994). Bağlanma, bebek ile bakım veren kişi arasında oluşan ve yetişkinlik döneminde de etkisi görülen bir ilişkidir. Bu ilişkinin stili, yetişkinlerin sosyal ve romantik ilişkilerinde etkili olduğu gibi, kişiliğin oluşmasında da rol oynamaktadır (Bowlby, 1973; Bowlby, 1979).

Kişiliği incelerken, kişinin doğduğu andan itibaren kişilik yapısının oluşmaya başladığı ve özellikle ailenin kişinin hayatının erken evrelerindeki etkinliği önem kazanmaktadır (Bowlby, 1979). Bu açıdan aile öngörülemezliğinin de kişilik bozukluklarıyla ilişkili bir etken olabileceği düşünülmektedir. Ross ve Hill (2000) aile öngörülemezliği kavramını

ailedeki işleyişte ve aile bireylerinin birbirleri ile olan etkileşimlerinde tutarsızlık olarak tanımlanmaktadır.

Alanyazın, vurgulanan değişkenler ile kişilik arasındaki ilişkilere işaret etse de ilgili kavramlar arasındaki ilişkilerin çeşitli yönlerden ele alınmasına ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaçla mevcut araştırma; aile öngörülemezliği ve çocukluk travmaları ile kişilik inançları arasındaki ilişkinin bağlanma stillerinin aracı rolü üzerinden test edilmesini hedeflemektedir. Alanyazın taramasında bu modeli test eden çalışmalara rastlanmamış olması nedeniyle mevcut çalışmanın alanyazına önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Aşağıda yer alan giriş bölümünde çalışmanın amacı doğrultusunda incelenen araştırma değişkenleri (çocukluk travmaları, aile öngörülemezliği, bağlanma ve kişilik) ayrı ayrı ele alınacak ve sırasıyla ilgili alanyazın bilgisi, araştırmanın modeli ile araştırma sorularına yer verilecektir.

1.1. Çocukluk Travmaları

1.1.1. Travma ve Çocukluk Travmaları Kavramı

Bireyin yabancı olduğu ve fiziksel bütünlüğünü tehdit altında bırakan durumlar karşısında deneyimlediği yoğun korku, çaresizlik ve dehşet durumu travma olarak adlandırılmaktadır. Travmatik yaşantılar insan eliyle gerçekleştirilen olaylar olabildiği gibi (taciz, tecavüz, saldırı vb.) doğal afetler ve trafik kazaları gibi olayları da kapsamaktadır (Aker ve Önen, 2006). Travmayı günlük yaşantı içerisindeki olumsuz durumlardan ayıran temel fark ise travmanın bireyin hayatına veya beden bütünlüğüne ilişkin tehdit yaratmasıdır (Türksoy, 2003). Travmatik yaşantılar karşısında bireyin günlük hayatında kullandığı baş etme mekanizmalarının etkisiz kalmasının sonucu olarak birey kendini tamamen çaresiz hissetmektedir. Çaresizlik hissi, travmatik olayın kişinin aşına olduğu olaylardan yola çıkarak oluşturduğu yargıların dışında kalması ve yüksek

düzeyde uyarılmışlık hali, bilginin işleme sürecini bozmakta ve olayın anlaşılıp, özümsemesini zorlaştırmaktadır (Sungur, 1999).

Fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal kavramları çocukluk çağı travmaları çatısı altında incelenmektedir. Bir çocukluk çağı ruhsal travma türü olan istismar ve ihmal (Şar ve ark., 2012) tekrarlanabilirliği, çocuğun en yakınları tarafından uygulanıyor olması gibi sebeplerle birey üzerindeki etkileri uzun yıllar devam eden başa çıkması en zor travma türüdür (Johnson, 2000). Ebeveynler, bakım verenler gibi bir yetişkinin toplumsal normlar ve/veya uzmanlara göre zarar verici ve uygunsuz olarak belirtilen, çocuğun gelişimini olumsuz olarak etkileyen, kasıtlı ya da farkında olmadan yapılan eylem ve eylemsizliklerin tamamına çocuk istismarı ve ihmali denir ve bunun sonucunda çocuğun fiziksel, zihinsel, cinsel ve duygusal gelişiminin sekteye uğraması söz konusudur (Oral ve ark., 2001; Dubowitz, 2002). İstismar, ihmal ve türlerinin genellikle birarada görülmeleri sebebiyle ayırtırmak kolay değildir. İstismar ve ihmalin farkı birincisinin aktif diğerinin ise pasif olmasıdır. Bu nedenle ihmal zaman zaman eylemsizlik olarak da tanımlanabilmektedir (Kozcu, 1991).

Çocuk istismarı, insanlık tarihi kadar eski bir olgu olsa da (Fallon ve ark., 2010), tıbbi bir terim olarak ilk kez tanımlanması 1860 yılında Fransız bir adli tıp profesörü olan Ambres Tardieu tarafından yapılmıştır. Tardieu'nun fiziksel şiddet sonucu ölen çocukların otopsi sonuçlarını değerlendirdiği, çocuğun cinsel ve fiziksel istismarını ortaya koyduğu çalışmasından sonra (Roche ve ark., 2005), 1946 yılında Caffey tarafından ortaya koyulan "Caffey Sendromu" ve 1961 yılında Kempe tarafından ortaya koyulan "Hırpalanmış Çocuk Sendromu" tanımlamaları ile çocuk istismarıyla ilgili literatür genişlemeye başlamıştır (Lynch, 1985; Kara, Biçer ve Gökalp, 2004). Cinsel istismar ile ilgili çalışmalar 1970'lerde artarken duygusal istismarın da fiziksel ve cinsel istismar kadar iz bırakıcı olduğuna ilişkin kanının oluşması ancak 1980'lerde mümkün olmuştur (Özcebe, 2006).

1.1.2. Yaygınlık

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2016 yılında bildirdiği sonuçlara göre dünya çapında yetişkinlerin %25'i çocukluk döneminde fiziksel istismar, erkeklerin %8'i, kadınların %20'si ise çocukluk döneminde cinsel istismar yaşantısına sahiptir (Dünya Sağlık Örgütü, 2016). 1997 yılında Amerika'da Ulusal Çocuk İstismarını Önleme Kongresi tarafından yapılan çalışmada 3,7 milyon çocuk istismarı olgusu arasından gerçekliği kesin kanıtlarla kanıtlanmış bir milyona yakın çocuk istismarı olduğu bildirilmiştir. Kesinlik kazanan olaylar analiz edildiğinde en sık görülen travmanın %54 ile ihmal olduğu görülmüştür. Takiben %22 ile fiziksel istismar, %8 ile cinsel istismar, %4 ile duygusal istismar gelmektedir (Bernet, 2000; akt., Bahar, Savaş ve Bahar, 2009).

Ülkemizde 2001 yılında 389 lise öğrencisi ile yürütülen bir çalışmada öğrencilerin %10,7'sinin cinsel, %13,5'inin fiziksel, %15,8'inin duygusal istismara uğradığı tespit edilirken, %16,5'inin ihmale maruz kaldığı görülmüştür (Zoroğlu, Tüzün ve Şar, 2001). 2005 yılında 628 yetişkin kadın ile geriye dönük olarak yapılan bir çalışmada da katılımcıların çocukluklarında % 2,5 cinsel istismara, % 8,9 fiziksel istismara, %8,9 duygusal istismara ve %33,9 ihmale uğradığı görülmüştür (Akyüz ve ark., 2005). 2006 yılında cinsel istismara yönelik olarak 1955 lise öğrencisiyle çalışılmış ve öğrencilerin %13,4'ünün cinsel istismara uğradığı ve bu vakaların %1,8'inin ensest olduğu tespit edilmiştir (Alikashiöğlu ve ark., 2006). Tıp fakültesi öğrencilerinin %67'si çocukluklarında istismara uğradıklarını bildirmiştir (Orhon ve ark., 2006). Bahar, Savaş ve Bahar (2009), %78 oranla duygusal istismarın en sık görülen istismar türü olduğunu belirtmektedir. Bu konuda ülke çapında yapılmış olan tek çalışma, ülkemizde fiziksel istismar oranının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Hacettepe Üniversitesi Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Bölümü tarafından Afyon, Ağrı, Ankara, Bursa, Çanakkale, Denizli, Edirne, Giresun, Kayseri, Kırklareli, Konya, Malatya, Nevşehir, Rize, Tekirdağ ve Trabzon olmak üzere 16 ilde 1981-1989 yılları arasında 4-12 yaşları arasındaki 50.473

çocuk (25.223 kız, 25.250 erkek çocuk) üzerinde yapılmış olan bu çalışmada; annelerin çocuklarına %62.6 oranında fiziksel ceza verdiği görülmüştür (Bilir ve ark., 1991). Duygusal istismar ile ilgili tanım ve tanılama konusunda anlaşmazlıklar olmasına rağmen, istatistiklere bakıldığında duygusal istismar oranlarının da oldukça yüksek olduğu görülmektedir. İngiltere Ulusal İstatistik Servisinin 2000 yılındaki araştırmasına göre duygusal istismara uğrayan çocuklar genel toplumun %18'ini oluşturmaktadır (Glaser, 2000).

Alanyazında ihmal ve istismar yaşantılarının yaygınlık ve vaka çalışmalarında ortaya koyulanlardan daha yüksek olabileceği, fakat istismar yaşantılarının inkar edilmesi ve gizli tutulması, bildirilmemesi, tanılanmasının zorluğu gibi sebeplerden dolayı gerçek sonuçlara ulaşamadığı düşünülmektedir (Bahar, Savaş ve Bahar, 2009).

Yaygınlığı dikkat çeken ve çocukluk çağı ruhsal travma türü olan istismar ve ihmal türleri aşağıdaki kısımda ayrıntılı olarak yer almaktadır.

1.1.3. İstismar ve İhmal Türleri

1.1.3.1. İstismar Türleri

İstismar türleri fiziksel, duygusal ve cinsel olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

1.1.3.1.1. Fiziksel İstismar

Çocuğa bakım veren kişi tarafından çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişimini olumsuz etkileyecek şekilde fiziksel güç kullanılması anlamına gelen fiziksel istismar (Bahar, Savaş ve Bahar, 2009), kaza dışı nedenler ile birlikte çocuğun bakım veren kişilerce yeterince gözetilmemesinden dolayı oluşan kazaları da kapsar (Kara, Biçer ve Gökalp, 2004).

18 yaşının altındaki kişiye ebeveynleri ya da bakım vereninin el ya da bir nesne ile vurması, hırpalaması, sarsması, kesici bir aletle yaralaması, yanık oluşturmaması, nefes almasına engel olması ve bu şekilde yaralanmasına ya da yaralanma riski altında

kalmasına sebebiyet vermesi şeklinde tanımlanmaktadır (Sedlac ve Broadhursts,1996; akt., Kolko, 2002). Fiziksel istismar en çok çocuğu cezalandırma amacıyla dövme şeklinde görülmekle birlikte (Taner ve Gökler, 2004), yanıklar, zehirlenme, sallanmış bebek sendromu (şiddetle sallanan bebeğin beyin hasarı yaşaması), Munchausen by Proxy sendromu (anne babanın gerçekte bir sebep olmadığı halde çocuğun hasta olduğuna inanması ve bu sebeple yaptıkları uygulamaların çocuğa zarar vermesi) şeklinde de görülebilir (Kara, Biçer ve Gökalp, 2004).

Fiziksel istismar sosyal işlevsellik, yakın kişiler arası ilişkiler kurma alanlarında olumsuz sonuçlara yol açmaktadır (Kaplan ve ark., 1999). Fiziksel istismara uğramış bireylerde öfke hali, karşıt olma karşı gelme bozukluğu, intihar düşünceleri, saldırgan davranışlar, madde kullanımı, dikkat eksikliği ve kaygı bozukluğu sıklıkla görülmektedir (Livingston, 1987; Kendall-Tacket, 2002). Kimi fiziksel istismar durumlarında travma sonrası stres bozukluğu da görülebilmektedir (Pelcovitz, Kaplan ve Goldenberg., 1994).

1.1.3.1.2. Duygusal İstismar

Fiziksel ve cinsel istismar araştırmalarının aksine, duygusal istismar araştırmaları duygusal istismarın gözlemlenmesi ve tanımlanmasının zorluğu nedeniyle ancak son yıllarda yapılmaya başlanmıştır (Wright, 2007). Fiziksel ve cinsel istismar vakalarının çoğunda duygusal istismar da bulunmaktadır (Şahiner ve ark.,2001).

Duygusal istismarın tanımı konusunda tam bir fikir birliğine varılamamış olsa da çocuğun gelişimine zarar veren (Taner ve Gökler, 2004), fiziksel şiddet harici bir şekilde çocuk ve ebeveynleri/bakım vereni arasındaki olumsuz mesajlar içeren ilişki tarzına duygusal istismar denilmektedir (Glaser, 2002). Ebeveynler ve çocuk arasındaki bu ilişki tarzı çocuğun psikolojik sağlığına ve sosyal gelişimine zarar vermesi açısından önem taşımaktadır (Glaser, 2002). Duygusal istismar bağırma, küfür etme, aşağılama, korkutma, tehdit etme, alay etme, lakap takma gibi gözlemlenebilir eylemler şeklinde

olabildiği gibi çocuğu önemsememe, gelişimine uygun olmayan sorumluluklar yükleme, baskı kurma, duygusal ihtiyaçlarına yanıt vermeme, aşırı korumacılık ve kısıtlayıcılık da duygusal istismar kapsamına girmektedir (Glaser, 2002; Tıraşçı ve Gören, 2007).

Yapılan çalışmalar duygusal istismarın öğrenme güçlükleri, davranış problemleri, düşük benlik algısı, özerk olamama, depresyona yatkınlık gibi pek çok değişkenle ilişkili olduğunu göstermektedir. Duygusal istismar tek başına oldukça zarar verici olabildiği gibi diğer istismar türlerine de çoğu zaman eşlik etmekte, bireyin benlik algısı ve kişiler arası ilişkilerini etkilemesi nedeniyle istismar kavramının önemli bir yönü olarak görülmektedir (Hart ve Brassard, 1987). 1991 yılında Claussen ve Crittenden tarafından yapılan bir çalışmada duygusal istismarın diğer istismar türlerine oranla psikolojik gelişimin sekteye uğramasını çok daha güçlü bir şekilde yordadığı görülmüştür (akt., Arslan, 2016).

1.1.3.1.3. Cinsel İstismar

Bir yetişkinin kendi cinsel tatminini sağlamak amacıyla çocuğu güç kullanarak, baskı kurarak ya da ikna ederek kullanması veya bir çocuğun bu şekilde kullanılmasına göz yumması çocuk istismarı olarak tanımlanmakta, yetişkin ile çocuk arasındaki etkileşim o kişinin veya başka birinin cinsel olarak uyarılmasını sağlamak için kullanılmışsa çocuğun cinsel istismara uğradığı kabul edilmektedir (Hancı, 2002; akt., Tıraşçı ve Gören, 2007). Çocuğun olan bitenin ayırıcısında olup olmaması fark etmeksizin cinsel eylemlere dahil etmek veya cinselliğe ilgisini çekecek davranışlarda bulunmak da cinsel istismar kapsamına girmektedir (Borg ve ark.,2014). Cinsel istismarı değerlendirirken cinsel istismar ve cinsel oyun farkı gözden kaçırılmamalıdır. Gelişimsel olarak aynı noktada bulunan çocukların birbirlerinin cinsel organlarını tanımaya çalışması, birbirlerine göstermesi, dokunması gibi durumlar ilişki gerçekleşmediği sürece cinsel oyun olarak adlandırılmakta ve normal kabul edilmektedir (Kara, Biçer ve Gökalp, 2004).

Yapılan eylem, çocuğun gördüğü fiziksel ve/veya psikolojik hasarın düzeyi, istismarcı ve çocuk arasındaki yaş farkı da cinsel istismar tanımlanırken göz önünde bulundurulacak faktörlerdir. Çocuğun cinsel istismarı; fiziksel temas bulunan istismar (oral, anal ya da vajinal cinsel ilişki, cinsel organlara, kalça ve göğüs bölgesine dokunma, cinsel organları çocuğun bedenine değdirme vb.), fiziksel temas bulunmayan istismar (cinsel öneri ve konuşmalar, teşhircilik, gözetleyicilik, çocuğa cinsel aktivitelerin izletilmesi vb.) ve çocuğun cinsel sömürüsü (çocuk pornografisi ve fuhuşu) olarak kategorize edilebilmektedir (Page, 2004).

Yapılan çalışmalar çocukluklarında cinsel istismara uğramış olan kişilerin yaşam doyumunun ve sosyal işlevselliklerinin daha düşük olduğunu, beden algılarının daha bozuk olduğunu, bu kişilerde intihar düşüncelerine ve psikiyatrik hastalıklara cinsel istismara uğramamış kişilere göre daha sık rastlandığını göstermektedir (Nickel ve ark., 2004).

1.1.3.2. İhmal Türleri

İhmal türleri fiziksel ve duygusal olarak ikiye ayrılmaktadır.

1.1.3.2.1. Fiziksel İhmal

Çocuğun fiziksel koşulları ve temel ihtiyaçlarının karşılanmaması ya da yetersiz karşılanması fiziksel ihmal kapsamında değerlendirilmektedir. Çocuğun yetersiz beslenmesi, giyinme ihtiyacının karşılanmaması, gerekli hijyen koşullarına sahip olmaması, barınma ve bakımının gözetilmemesi gibi durumlar fiziksel ihmal tanımı içinde yer alır. Çocuğu yalnız bırakma, sağlık hizmetlerinden yararlanmasını sağlamama, eve almama, güvenliği için önlem almama ve öngörülebilir tehlikelerden korumama da fiziksel ihmaldir (Kaplan ve ark, 1999).

1.1.3.2.2. Duygusal İhmal

Çocuğun sevgi, ilgi, destek ve şefkat ihtiyacını karşılamamak ya da yeterince karşılamamak, şiddetle karşı karşıya kalmasına göz yummak, çocuğun duygusal ve

davranışsal problemlerini fark edememek veya bunlara kayıtsız kalmak ve gerekli desteği almasını sağlamamak, duygusal yanıtsızlık gibi durumlar duygusal ihmal kapsamına girmektedir (Taner ve Gökler, 2004).

1.1.4. Çocukluk Travmaları ve Yetişkinlikteki Etkileri

Bireyin çocukluk döneminde istismar ve ihmale uğramış olması yetişkinlikte fiziksel ve ruhsal pek çok problemle karşılaşmasına yol açmaktadır. Çocukluk döneminde yaşanan travmatik olayların kişinin strese duyarlılığını arttırması ve daha kırılgan bir yapı geliştirmesine neden olması bu durumun sebebi olarak görülmektedir (Kendall-Tacket, 2002).

Çocukluk çağı ihmal ve istismarının yetişkinlik döneminde psikolojik sorunlar yaşanması riskini arttırmasının yanı sıra birden fazla ihmal ve istismar türünün bir arada yaşantılanmış olmasının bu riski daha da arttırdığı bilinmektedir (Bifulco ve ark., 2002). Çocukluk döneminde travmatik yaşantıları olan yetişkinlerin alkol ve madde kullanımı ile ilgili bozukluklar, duygudurum ve kaygı bozuklukları, dissosiyatif bozukluklar (Eskin ve ark., 2005), kendine zarar verme davranışları, intihar düşünceleri (Brodsky ve ark., 2001), beden algısına ilişkin bozukluklar, psikosomatik rahatsızlıklar (Nickel ve ark., 2004), travma sonrası stres bozukluğu belirtileri, güvensizlik (Hancı ve Eşiyok, 2000) yaşadıkları pek çok araştırmada ortaya konmuştur. Bu konuda yapılan araştırmalar çocukluklarında istismar ve ihmale maruz kalmış olan bireylerin yaşamları boyunca psikolojik rahatsızlık geliştirmeye daha eğilimli olduklarını göstermiştir (Armağan, 2007).

Çocukluk döneminde ihmal ve/veya istismara uğramış bireyler davranışsal, bilişsel, sosyal ve duygusal alanlarda istismar yaşantısı olan bireylere göre daha fazla güçlüklerle karşı karşıya gelmektedir. Bu dört alanın gelişimsel sürecinde, olumsuz etkileri gözlemlenen çocukluk dönemi istismar ve ihmali (Kendall-Tacket, 2002; Mullen ve ark.,

1996) birey ve toplum için ciddi bir sorun oluşturmaktadır (Taner ve Gökler, 2004). Alanyazında ileri sürülen nedenlerle birey için sağlıklı bir aile içinde büyümenin, aile sisteminin nasıl işlediğinin önemi büyüktür. Bu doğrultuda aşağıda araştırmanın amacı kapsamında ele alınan kavramlardan biri olan aile öngörülemezliği üzerinde durulacaktır.

1.2. Aile Öngörülemezliği

1.2.1. Aile Öngörülemezliği Kavramı

Aile öngörülemezliği, ailenin işlevselliğini önemli derecede etkileyen ancak üzerinde çok fazla durulmamış bir kavramdır. Aile üyelerinin aile ile ilgili sorumluluklarını yerini getirmeye isteksiz ya da yetersiz olması durumunda ortaya çıkan aile öngörülemezliği, ailenin davranış kalıplarında ve düzenleyici sistemlerinde tutarsızlık olarak tanımlanmaktadır (Ross ve Hill, 2000). Ebeveynlerin (bakım verenlerin) aile içerisinde ortaya koydukları istikrarsızlık (bir kural ihlalinin cezasız kalması gibi), aile öngörülemezliğini yaratan anahtar faktördür. Düzenleyici sistemlerin bozulması veya beklentiye aykırı bir durumun oluşması da aile öngörülemezliğini ortaya çıkarabilmektedir (Ross, 2006).

Aile öngörülemezliği kavramı bağlanma kuramı (Bowlby, 1973) ve öğrenilmiş çaresizlik kuramına (Miller ve Seligman, 1975) dayanmaktadır. Öğrenilmiş çaresizlik; dış kuvvetlerin ve diğer kişilerin bireyin kaderini belirleyen etken olduğuna, bireyin kendisinin koşulları oluşturma konusunda etkisiz olduğuna yönelik kronik bir inançtır (Miller ve Seligman, 1975). Bağlanma kuramı ise bebeklerin bakım verenleriyle kurdukları ilişkide bakıcının bebeğin ihtiyaçlarına verdiği yanıtların öngörülebilir olup olmamasının önemine vurgu yapmaktadır (Bowlby, 1973). Dış dünyanın öngörülebilirliğine ilişkin algının temelleri erken yaşta bakıcı ile kurulan ilişki ile atılmaktadır. Bağlanma kuramına göre bakıcının ihtiyaçlarına tutarsız yanıt verdiği bebekler güvensiz bir bağlanma stili geliştirmektedirler. Çevrelerini keşfetme istekleri azdır ve stresli durumlarla başa çıkmaları daha zordur. Buna karşılık tutarlı bakıcılık,

bireyin davranışlarıyla çevreyi etkileyebilir olduğu inancını desteklemekte ve bebeğin güvenli bağlanma stilini geliştirmesini sağlamaktadır (Ross, 2006).

Ross ve Hill (2002) kaotik bir çevrede, özellikle de öngörülemez bir ailede yetişen çocukların öngörülemezliğe ilişkin şemalar ve inançlar geliştirdiklerini öne sürmüşlerdir. Bu şema, insanlar güvenilmezdir ve dünya kaotik bir yerdir şeklinde tanımlanmaktadır. Bakım veren kişi tarafından ihtiyaçların tutarsız bir şekilde karşılanmasına (güvensiz bağlanma) veya yaşam deneyimlerinin kronik bir şekilde kendi kontrolü dışında gelişmesine (öğrenilmiş çaresizlik) bağlı olarak gelişen öngörülemezlik şeması, bireyin şu anki ilişkilerine, yaşadığı olaylara ve gelecekteki yaşantılarına ilişkin varsayımlarını çarpıklaştırmaktadır. Aynı zamanda risk alma davranışları, öfke, kişiler arası güven, öz yeterlik gibi faktörler üzerinde oldukça etkilidir. (Ross, 2006).

1.2.2. Aile Öngörülemezliği ile İlişkili Faktörler

1.2.2.1. Sosyoekonomik Durum

Ross ve McDuff (2006) tarafından yapılan çalışmada düşük sosyoekonomik düzeyde değerlendirilen ailelerde aile öngörülemezliğinin orta ve yüksek düzeydekilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür (akt., Ross, 2006). Bir başka çalışmada düşük sosyoekonomik düzeydeki ailelerde, annelerin çocuklar üzerindeki etkisinin daha düşük olduğunu bilseler bile tutarsız disiplin davranışları sergilediği öne sürülmüştür (McLoyd, 1990; akt., Ross, 2006).

1.2.2.2. Ebeveynler İle İlgili Değişimler (Boşanma, Ayrılık, Ölüm, Yeni Eş)

Pek çok çalışma ebeveynlerin ayrılmaları, ebeveyn ölümü ya da üvey ebeveynin varlığının rutinlerin bozulmasına ve tutarsız durumlara yol açtığını ortaya koymuştur. Heatherington, Stanley-Hagan ve Anderson (1989) tarafından yapılan çalışma boşanma kararının alınmasından ve gerçekleştirmesinden sonraki süreçte annelerin ceza verirken boşanma öncesine oranla daha tutarsız tavırlar sergilediğini göstermiştir. Ross ve McDuff

(2008) tarafından yapılan çalışmada ise boşanmış ailelerin çocukları diğerlerine oranla daha yüksek aile öngörülemezliği puanları almışlardır. Ross ve Hill (2000)'e göre boşanma sonrasında evin ve çocukların ihtiyaçlarının karşılanması ile ilgili yapılan yeni düzenlemeler, ailenin toplam gelirinin bölünmesi, aile rutinlerindeki değişiklikler de öngörülebilirliğin azalmasına ve tutarsızlıklara neden olabilmektedir. Ebeveynlerin yeni partnerlerinin olması ve tekrar evlenmeleri durumunda çocuklar evde yeni biri ile yaşamının etkisi ile biyolojik aileleri ile yaşayan çocuklara oranla daha fazla öngörülemez durum deneyimlemektedirler (akt., Ross, 2006).

1.2.2.3. Ebeveynlerin Ruhsal Bozuklukları

Öfke kontrolü konusunda başarısız ve düşmanca tutum içerisindeki ebeveynler (Cole, Michel ve Teti, 1994) ve alkolik ebeveynler (Ross ve Hill, 2000) aile içerisinde tutarsızlıklara ve öngörülemezliğe yol açmaktadır. Ebeveyn depresyonu da ebeveynlerde ilgisizliğe ve ihmalkar davranışlara neden olması nedeniyle öngörülemezliği arttırmaktadır (Conger ve ark.,1993; akt., Ross, 2006).

1.2.3. Aile Öngörülemezliği Çeşitleri

Aile öngörülemezliğini ailenin davranışlarında ve düzenleyici sistemlerdeki tutarsızlık olarak tanımlayan Ross ve Hill (2000), bu kavramın finansal öngörülemezlikler, öğünler ile ilgili öngörülemezlikler, ebeveynlerin fiziksel/duygusal doyum sağlama konusunda öngörülemezliği ve ebeveynlerin disiplin davranışları konusunda öngörülemezliği olmak üzere dört faktörden oluştuğunu ifade etmişlerdir.

Finansal öngörülemezlikler yaşanılan ev ile ilgili ödemelerin -kira, fatura, yiyecek temini- yapılıp yapılamayacağıyla ve gelir düzeyinin sabit olup olmamasıyla ilgili öngörülemezliklerdir. Öğünler ile ilgili öngörülemezlikler tüm ailenin bir arada olup etkileşimde bulunduğu yemek saatlerinde, aile üyelerinin bir araya gelip gelemeyecekleri ve yemeklerin ne zaman yeneceği ile ilgili öngörülemezliklerdir. Ebeveynlerin

fiziksel/duygusal doyum sağlama konusunda öngörülemezliği, kişilerin maddi ya da manevi bir ihtiyaç duyduklarında annelerine/babalarına ulaşp ulaşamayacakları ile ilgili öngörülemezliklerdir. Ebeveynlerin disiplin davranışları konusunda öngörülemezliği ise ebeveynlerin fevri tutumları ve çocuk sorun çıkardığında annesinin/babasının nasıl tepki vereceğiyle ilgili öngörülemezliklerdir (Ross ve Hill, 2000).

1.2.4. Aile Öngörülemezliğinin Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri

Ross ve Wynne (2010) tarafından yapılan bir çalışmada depresyon ve kaygı ile aile öngörülemezliği arasında ilişki tespit edilmiştir. Yapılan bir başka çalışma çocuklardaki alkolik ebeveyne sahip olma ile alkol kullanımı arasında aile öngörülemezliğini oluşturan faktörlerden biri olan tutarsız disiplin davranışlarının aracı rolde olabileceğini işaret etmektedir (Ross ve Hill, 2004). Patterson, DeBaryshe, ve Ramsey (1989), ailedeki tutarsızlıkların antisosyal davranış bozukluğu için bir risk faktörü olduğunu öne sürmüşlerdir (akt., Ross ve Hill, 2000) Aynı zamanda kaotik aile ortamının işlevsellikte düşüklüğe yol açtığı vurgulanmaktadır (Ross ve Hill, 2000). Literatürde aile öngörülemezliği ve psikolojik bozukluklar arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar oldukça kısıtlıdır.

Kişiliğin yapılanmasında, çocuklukta yaşanan travmaların ve ailenin tutarlılığının ya da öngörülemezliğinin öneminin yanı sıra bireylerin yaşam boyu ilişki biçimlerini belirleyen bağlanma stilleri de rol oynamaktadır (Bowlby, 1982). Bu araştırmada bağlanma stillerinin aracı rolü inceleneceğinden sonraki bölümde bağlanma kuramına yer verilmektedir.

1.3. Bağlanma

1.3.1. Bağlanma Kuramı

Temelleri Bowlby (1973) tarafından atılmış ve Ainsworth (1979) tarafından geliştirilmiş olan bağlanma kuramı çocuk ve bakım veren arasındaki duygusal etkileşimin

yetişkinlikteki etkilerini açıklamaya yöneliktir (Mikulincer ve Shaver, 2007). Kuramın amacı farklı yaşam olayları karşısında bağlanma stratejilerinde oluşan bireysel farklılıkları ve doğuştan gelen bağlanma sistemlerinin nasıl çalıştığını incelemektir (Cassidy, 2008).

Bağlanma, bireylerin yaşamlarında önemli olduğunu düşündükleri kişilere yönelik yapılandırdıkları güçlü duygusal bağlar olarak tanımlanabilir (Bowlby, 1979). Fiziksel ve duygusal açıdan donanımsız olan bebek bu yönlerini geliştirebilmek için bakım veren kişilere-ebeveynlerine bağımlıdır. Bu kişilerle geliştirdikleri bağlanmanın niteliği onların duygusal ve fiziki iyilik durumlarının, büyüme ve gelişimlerinin dayanağını oluşturmaktadır (Rees, 2005). Bebek doğduğu andan itibaren anne ile arasındaki etkileşimi kolaylaştırmaya yarayan bazı davranış sistemlerine sahiptir. Bu sistemdeki bazı davranışların gelişimi ile bağlanmanın gelişimi eşleşmiş olarak ilerler. Emme, yakalama, ağlama, gülme gibi birçok içgüdüsel davranış bağlanmaya aracılık eder. Erken gelişim dönemlerinden itibaren bu davranışlar anneyle yakınlığı sağlamakta ve giderek amaç yönelimli sistemler tarafından düzenlenmektedir (Bowlby, 1973).

Bowlby'e (1973) göre çocuklar yaşamlarının ilk dönemlerinde bağlanma figürüyle kurdukları etkileşimi baz alarak, sevmeye değecek biri olup olmadıkları ile ilgili kendilerine yönelik 'benlik modeli' oluştururlarken, bağlanma figürünün ulaşılabilirliği ve duyarlılığını temel alarak diğerlerine ilişkin bir 'başkaları modeli' geliştirirler (Bowlby,1973). Bağlanma figürünün ulaşılabilirliği ve çocuğun ihtiyacına yönelik tepkisi, çocuğun dış dünyaya, annesine, diğer önemli kişilere ve kendisine ilişkin bilişsel tasarılarını oluşturmaktadır. Bowlby (1973) bu tasarıları içsel çalışan modeller adını vermiştir. İçsel çalışan modeller, kişinin bir diğerinin gözündeki kabul edilebilirliğine ve sevillebilirliğine ilişkin çıkarımlarını oluşturmaktadır. Bağlanma çalışmalarının öncüsü olan Bowlby (1973,1979, 1982) içsel çalışan modellerin ve bağlanma figürlerinin doğumdan sonraki birkaç yılda oluştuğunu öne sürer. İçsel çalışan modeller erken

dönemde bakım verenin ulaşılabilirliği ve cevap verebilirliği ile ilgili beklentilere dayanır ve erken dönemde bu bakım verme yaşantılarının zihinde oluşmuş temsilleri demektir (Bowlby, 1973, 1979, 1982).

Bowlby'e göre (1973) bağlanma figürüne duyulan güvenin oluşması için kişinin içsel çalışan modellerinde iki değişkenin rolü belirleyicidir. Bunlardan birincisi kişinin zihninde, bakım veren kişinin ihtiyaçlara cevap veren ve koruyucu bir insan olduğuna ilişkin bir bağlanma figürü (diğerleri) modelinin yer alması; ikincisi ise bireyin bağlanma figürünün ilgi ve sevgi göstereceği türden biri olduğuna ilişkin bir kendilik modeline sahip olmasıdır. Buradaki bağlanma figürü modeli ile kendilik modeli birbirlerini tamamlayıcı ve onaylayıcı bir şekilde işlemektedir (Bowlby, 1973). Bu modeller bireylerin sonraki yıllarda sosyal algı ve ilişkiler içerisindeki davranışlarının temelini oluşturur. Bağlanma örüntüleri yetişkinlikte de varlığını sürdürür ve bireyin diğerleriyle ilişkilerinin nasıl olacağı konusunda belirleyici olur (Bowlby, 1973, 1979, 1982). Bağlanma figürünün ihtiyaçları karşılama şekli çocuğun içsel dünyasını nasıl şekillendirdiğini belirlemekte ve yaşanan sıkıntılar sonraki yıllarda ortaya çıkan psikopatolojilerin birer prototipini meydana getirmektedir.

1.3.2. Erken Dönemde Bağlanma

Erken dönemde bağlanma süreci dört aşamada gerçekleşir. Bu dört aşamanın tamamı birey 2-3 yaşına gelene kadar tamamlanır (Bowlby, 1982). İlk evre yaklaşık olarak doğumdan sonraki 8 ile 12 haftaya denk gelmektedir. Bu evrede bebek, insanlara yönelme eğiliminde olmasına karşın, koku ve işitme uyaranları olmadan bir insanı diğerinden ayıramamaktadır. İkinci evrede bebeğin dış dünya ile iletişim çabası devam etmekte ancak bu çaba diğer insanlar yerine belirgin şekilde anneye yönelmektedir. Bu evre yaklaşık olarak altıncı aya kadar devam eder. Takip eden üçüncü evrede bebek anneyi izleme, dış uyaranları keşfetmek için anneyi bir merkez olarak kullanma gibi çeşitli davranışlar sergilemektedir. Bu dönemde anne dışında belirli bazı insanlar ikincil

bağlanma figürü olarak seçilir, yabancılara ise tedbir ve korkuyla yaklaşılr. Dördüncü ve son evrede, bebek artık annenin bağımsız bir varlık olduğunu idrak etmeye başlar ve annenin davranışlarını kısmen öngörebilir. Gelişen iletişim becerileri ve içsel çalışan modeller sayesinde bebek ile anne arasındaki ilişki karşılıklı ve daha karmaşık bir yapı haline gelir (Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall, 1978). Yaşamın erken dönemlerinde bağlanmanın bir diğer ayırt edici özelliği, anneden veya temel bakım veren kişiden ayrı kalmayı protesto evresidir (Weiss, 1991). Bebek (veya çocuk) bu evrede anneden ayrı kalmaya belirgin şekilde üzüler, ağlayarak tepki gösterir ve sınırlı kaynaklarıyla ayrılığı sonlandırmaya çalışır (Bowlby 1973, 1982). Burada ağlama, en belirgin bağlanma davranışı olarak kendini göstermektedir (Ainsworth ve Bell, 1972). Güvenli bağlanan bebeklerin annelerinin, bebeğin ağlama gibi sinyallerle ortaya koyduğu ihtiyaçlara daha duyarlı tepkiler verdikleri bilinmektedir (Main, 1990). Bu duyarlılık sayesinde bebek, bakım verenin aynı şekilde tepki göstermeye devam edeceğine dair beklentilerini şekillendirmekte ve bu da güvenli bağlanmanın temelini oluşturmaktadır (Crockenberg, 1981). Özetle güvenli bağlanmanın en temel unsurunun, duyarlı ve tutarlı tepki veren ve ulaşılabilir bir bağlanma figürünün olduğu ileri sürülmüştür (Sümer ve Güngör, 1999). Bu güvenli bağ sayesinde bebeğin stres altındayken anneye döndüğünde rahatlatılacağına ve korktuğunda sakinleştirileceğine dair zihinsel temsilleri pekişmektedir (Bowlby, 1982).

Bowlby'e (1973) göre çocuk içsel ya da dışsal bir tehdit algıladığında tedirginlik içerisine girer ve temel bakım verenlerinde güvenli bir üs arar. Çocukların bu şekilde güvenli üs aramaları genellikle yakınlık arama davranışı olarak tanımlanmaktadır. Bağlanma figürü dış dünyanın keşfi sürecinde ihtiyaç halinde sığınılacak güvenli üs görevi görmek, böylece çocuğun yaşama ve gelişme şansını arttırmaktadır (Bowlby, 1973). Bakım verenin ayrılığına direnerek yakınlığı koruma, bağlanma dışı davranışlar sergilemek için bağlanma nesnesini güvenli bir üs olarak kullanma ve stres anında rahatlamayı sağlamak

için güvenlik sığınaya dönme, bağlanma ilişkisinin üç temel işlevi olarak görülmektedir (Hazan ve Shaver, 1994).

1.3.3. Yetişkin Bağlanma Stilleri

Yetişkinlikte bağlanmayı inceleyen araştırmacılar özellikle romantik ilişkilere odaklanmış ve yetişkinlikteki bağlanma ile çocuklukta ki bağlanma arasındaki bazı farklılıklar olduğunu öne sürmüşlerdir. Yetişkinlikteki bağlanmanın çocukluk dönemindeki bağlanmadan temel farkı, bağlanma figürünün genellikle anne-baba yerine bir romantik partner olması ve bu ilişkinin cinselliği de kapsayabilmesidir (Hazan ve Shaver, 1994). Bunun yanında, yetişkinlikteki bağlanma genellikle karşılıklılık ilkesine bağlı kalmaktadır. Bir durumda romantik partnerlerden biri destek ve yardım sağlarken başka bir durumda roller değişebilmektedir. Kısaca partnerler, birbirlerinin bağlanma figürü rolünü üstlenmektedir (Gillath, Karantzas ve Fraley, 2016).

Yetişkinlikteki bağlanma bebeklikteki bağlanma ile farklı yönlerinin yanında ortak noktalara da sahiptir. Örneğin Ainsworth (1991), duygusal bir bağ olarak ele aldığı yetişkinlikteki bağlanmayı, yakınlık arayışı ve ayrılık anksiyetesi açısından çocukluk dönemindeki bağlanmayla ilişkilendirmiştir. Benzer şekilde Mikulincer ve Shaver (2007) uzun süren doyum sağlayıcı romantik ilişkilerde, erken dönemdeki bağlanmanın temel işlevlerinin benzer şekilde srdrldğine değinmiştir. Yani bebeklikteki bağlanmaya benzer şekilde romantik ilişkilerdeki temel bağlanma figürü de, yakınlık aranan bir öteki, ihtiyaç anında destek ve rahatlama sağlayan güvenli bir sığınak ve yaşam amaçlarını gerçekleştirmede cesaretlendirici bir güvenli s olarak rol almaktadır.

Main, Kaplan ve Cassidy (1985) yetişkin bağlanma stilleri ile ilgili ilk çalışmaları yapmışlar ve erken dönem ilişkiler, bağlanma ile ilgili olaylar, yetişkinlerin bu ilişkileri algılama şekilleri ve yetişkin bireylerin kişilik yapılarını etkileyen olayları sorgulayan Yetişkin Bağlanma Görüşmesi adlı bir form geliştirmişlerdir. Main ve arkadaşlarının

(1985) çalışmalarından sonra yakın ilişkileri anlamaya yönelik yetişkin bağlanması alanı Hazan ve Shaver (1987) tarafından yapılan çalışmalar ile ilerlemiştir. Hazan ve Shaver (1987) çalışmalarında bebeklikte geliştirilen bağlanmanın anahtar bileşenlerini yetişkin romantik ilişkisine uygun terimlere uyarlamışlardır. Bu uyarlama üç temel bağlanma stili olan güvenli, kaçınmacı ve kaygılı/korkulu bağlanmanın ve içsel çalışan modellerin sürekliliğinden dolayı yetişkin ilişkilerinde de kendini göstereceği fikrine dayanmaktadır. Çalışmaya göre erken dönemde ebeveynlerle kurulan ilişkilerin sonucu olan bağlanma stilleri ve içsel çalışan modeller yetişkin bağlanma stillerini etkilemektedir. Çocukluk çağında ebeveynleriyle samimi, yakın ve sevgi dolu bir ilişkisi olan yetişkinler ile reddedici, uzak ilişkisi olan yetişkinler arasında farklılık görülmüştür. Araştırmanın sonuçları güvensiz bağlananların bireylerin, güvenli bağlanan bireylere göre aşkla ilgili daha olumsuz tecrübelerle sahip olduklarını ve romantik ilişkilerde uzun süre başarılı olamadıklarını göstermiştir. Aynı zamanda güvensiz grupta yer alanlar güvenli grupta yer alanlara göre güvenilirliği düşük ve özgül olmayan bilgiler vermişlerdir (Hazan ve Shaver, 1987). Bu durum Bowlby (1973, 1979, 1982) ve Ainsworth (1978)'un erken dönem ilişki kurma stillerinin yetişkinlikteki romantik ilişkileri etkileyebileceği fikrini doğrulamaktadır.

Bowlby'ye (1973) göre bağlanma ile ilgili tecrübelerin oluşturduğu zihinsel modeller iki boyut üzerinden biçimlenmektedir. Bunlardan ilki bağlanma figürünün destek ve korunma ihtiyaçlarına cevap veren biri olup olmadığına ilişkindir. Diğerisi ise kişinin kendiyle ilgili -başta bağlanma figürü olmak üzere- diğerleri tarafından yardım etmeye degecek biri olup olmadığına ilgili algısıdır. Bu iki boyut teoride birbirinden ayrı gibi görünse de uygulamada iç içe geçmişlerdir. Bağlanma figürü modeli ve benlik modeli birbirlerini yansıtarak, doğrulayarak ve tamamlayarak gelişmektedirler. Bu tanıma bağlı olarak Bartholomew ve Horowitz (1991) '*Dörtlü Bağlanma Modeli*'ni geliştirmişlerdir. Dörtlü bağlanma modeli, benlik ve başkaları modellerinin olumlu ve olumsuz kutuplar

ile eşleşmelerinden yararlanarak dört temel bağlanma örüntüsünü tanımlamıştır (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Tablo 1.1. Dörtlü Bağlanma Modeli

		Benlik Modeli	
		Olumlu	Olumsuz
Başkaları Modeli	Olumlu	Güvenli	Saplantılı
	Olumsuz	Kayıtsız	Korkulu

Bu çalışmada benlik modeli, benliğe ilişkin sevgi ve desteğe değer olma algısını ifade etmektedir. Başkaları modeli ise diğer kişiler ile ilgili güven ve destekleyicilik algısının temsilleridir (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Dörtlü bağlanma modeli, Hazan ve Shaver'in (1987) üç temel bağlanma stilinden farklı olarak kaçınmacı bağlanma stiline korkulu ve kayıtsız olarak iki ayrı kola ayrıldığını ifade etmektedir. Korkulu bağlanma stili, benliği ve diğerlerini olumsuz algılama ile belirlenmesiyle, benliği ve başkalarını olumlu algılama ile tanımlanan güvenli bağlanmanın tam zıttı olarak görünmektedir. Kayıtsız bağlanma ise benliği olumlu, diğerlerini olumsuz algılama ile karakterize olup, bağımsızlıklarına çok fazla önem veren ve başkalarına ihtiyaç duymayan, yakın ilişkilerden uzak duran savunucu bireylerin sahip olduğu bağlanma stildir (Bartholomew, 1990).

Bağlanmanın sınıflandırılması üzerine bir başka çalışma da Brennan, Clark ve Shaver tarafından yapılmıştır (Brennan, Clark ve Shaver, 1998). Brennan ve ark. (1998) bağlanma stillerini yakın ilişkilere ilişkin kaygı ve diğerlerinden/yakınlıktan kaçınma olmak üzere iki boyut üzerinden değerlendirmiştir. Buna göre kaygı ve kaçınmayı en az hisseden bireyler güvenli, düşük kaygı ve yüksek kaçınma hissedenler kayıtsız, yüksek

kaygı ve düşük kaçınma hissedenler saplantılı, hem kaygı hem de kaçınmayı yüksek düzeyde hissedenler ise korkulu bağlanma stiline sahiptir (Brennan ve ark., 1998).

Hazan ve Shaver'in tek bir bağlanma stili olarak ortaya koyduğu kaçınmacı bağlanma stilinin Bartholomew ve Horowitz'in ifade ettiği gibi iki farklı dala ayrıldığına ilişkin Bylsma, Cozzarelli ve Sümer (1997) tarafından yapılan çalışmada, korkulu ve kayıtsız bağlanma stillerinin zihinsel modelleme olarak farklılaştığına ilişkin tutarlı bulgular elde edilmiştir. Kayıtsız bağlanma stiline sahip bireylerin benlik saygılarının, korkulu bağlanma stiline sahip bireylere göre daha yüksek olduğu görülmüştür (Bylsma, Cozzarelli ve Sümer, 1997).

1.3.3.1. Güvenli Bağlanma

Dörtlü Bağlanma Modeli'ne göre birey değerli benlik (olumlu) ve kabul edici, duyarlı başkaları (olumlu) modelleri geliştirdiyse, bu bireyin bağlanma stili güvenli olarak tanımlanmaktadır (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Bartholomew ve Horowitz (1991) güvenli bağlanma stiline sahip olduğu düşünülen kişilerin kendilerine ilişkin sevilmeye ve değer görmeye layık olma duygularının ve başkalarının güvenilir olduğuna ilişkin algılarının sonucu olarak diğerleriyle yakınlık kurabildiklerini ve bağımsız kalmayı başarabildiklerini ifade etmişlerdir. Bu modeldeki güvenli bağlanma ile Hazan ve Shaver'in (1987) güvenli bağlanma kavramı birbirine denk düşmektedir.

1.3.3.2. Saplantılı Bağlanma

Dörtlü Bağlanma Modeli'ne göre bireyin benliğine ilişkin algısı değersizlik yönünde (olumsuz), başkalarına ilişkin algısı kabul edici ve duyarlı oldukları yönünde (olumlu) ise bu, bireyin bağlanma stilinin saplantılı olduğunu göstermektedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Olumsuz benlik modeli ve olumlu başkaları modeli eşleşmesi kişinin kendi değerlilik ve kendini kabulünü diğerlerinin onay ve kabulünü alması üzerinden değerlendirmesine ve bunun için çaba sarf etmesine neden olmaktadır. Saplantılı

bağlanma stiline sahip bireylerin zihinleri sürekli kişiler arası ilişkileri ile meşguldür ve bu ilişkilerle ilgili gerçekçi olmayan beklentileri vardır (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Bartholomew ve Horowitz (1991) tarafından terimleştirilen saplantılı bağlanma, Hazan ve Shaver'in (1987) kaygılı/kararsız bağlanma stili ile eşleşmektedir.

1.3.3.3. Korkulu-Kaçınmacı Bağlanma

Bireylerin hem benliğine hem de başkalarına yönelik algısının olumsuz olduğu durumda sahip oldukları düşünülen bağlanma stildir. Bu bağlanma stiline sahip olduğu düşünülen bireyler diğerleri tarafından reddedilme tehlikesini yakın ilişkilerden uzak durarak bertaraf etmeye çalışırlar (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

1.3.3.4. Kayıtsız Bağlanma

Dörtlü bağlanma modeline göre tanımlanmış bir bağlanma stili de bireyin kendine ilişkin algısının değerlilik (olumlu), diğerlerine ilişkin algısının ise reddedici ve duyarsızlık yönünde (olumsuz) olduğu kayıtsız bağlanmadır (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Bartholomew ve Horowitz (1991) çalışmalarında bu bağlanma stiline sahip bireylerin bağımsızlık ve zarar görmezlik duygularını devam ettirmek için yakın ilişkilerden uzak durduklarını ifade etmişlerdir.

1.3.4. Bağlanma Stilleri ve Yetişkinlikteki Etkileri

Bağlanma kuramına göre, çocuklukta oluşan bağlanma ilişkisi ve içsel temsiller sonraki yıllarda da yapısını korumakta, erken dönemdeki yaşam deneyimlerinin kişilik gelişimi ve psikopatoloji üzerinde süregiden bir etkisi olmaktadır (Bowlby, 1973, 1982).

Genel olarak psikopatolojik belirtiler ile güvensiz bağlanma stilinin ilişkili olduğu bilinmektedir (Mikulincer ve Shaver, 2007). Bağlanma stili ve psikopatoloji ile ilgili araştırmalarında Murphy ve Bates (1997) güvensiz bağlanma stiline sahip kişilerin

depresif belirtilerinde artış olduğunu ve bu durumun olumsuz zihinsel modellere sahip olmakla ilişkilendirildiğini ifade etmişlerdir (Murphy ve Bates, 1997).

Bağlanma stillerinin yetişkin psikopatolojisi ve kişilik özellikleri ile ilişkili olduğuna dair pek çok araştırma bulunmaktadır. Collins ve Read (1990) yetişkinlerde bağlanma stili ve benlik değeri ilişkilerini konu alan çalışmalarında benlik değeri ile yakın ilişkiler kurmaktan mutlu olma ile pozitif yönde, yakın ilişkilerin kaygı uyandırması ile negatif yönde ilişki tespit etmişlerdir. Bağlanma stilleri ve kişilik özellikleri ile ilgili yakın dönemde ülkemizde yapılan bir çalışmada güvenli bağlanma örüntüsüne sahip bireylerin uyumluluk, karar vermede özsaygı, değişim ve gelişime açıklık, dışadönüklük gibi kişilik özelliklerini gösterdikleri; bağlanma örüntüsü güvensiz olan kişilerin ise kaygılılık, sıkıntılılık, tedirginlik gibi özellikleri bulunduğu görülmüştür (Deniz, 2011). Ülkemizde yapılan başka bir çalışmada bipolar bozukluğa sahip bireylerin kaçınan bağlanma puanlarının sağlıklı bireylerden oluşan örnekleme oranla anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür (Kökçü ve Kesebir, 2010). Kişilik bozuklukları ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki Brennan ve Shaver (1998) tarafından araştırılmıştır. Araştırma güvensiz bağlanma stiline sahip olan kişilerin kişilik bozukluğu gösterme oranının güvenli bağlananlara oranla çok daha yüksek olduğunu göstermiştir (Brennan, Shaver ve Clark, 1998). Kişilik inançları ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki daha sonra Crawford ve arkadaşları (2006) tarafından araştırılmıştır. Araştırma sonuçları A kümesi kişilik bozukluklarının belirtileri (şizoid, şizotipal ve paranoid) ile kaçınmacı bağlanma, B kümesi kişilik bozuklukları belirtileri (narsisistik, borderline, antisosyal ve histrionik) ve C kümesi kişilik bozuklukları belirtileri ile (çekingen, bağımlı ve obsesif kompulsif) kaygılı bağlanma stili arasında ilişki olduğunu göstermiştir (Crawford ve ark., 2006). Alanyazın, çocuklukta travmatik yaşantıların, ailenin tutarlılığının ve bağlanma stillerinin kişilik oluşumu üzerindeki etkilerine işaret etmektedir. Çalışmanın temel araştırma

değişkeni olan kişilik bozuklukları ve ilgili kuramsal yaklaşımlara ise ilerleyen bölümde yer verilecektir.

1.4. Kişilik Bozuklukları

1.4.1. Kişilik ve Kişilik Bozukluğu Kavramı

Kişilik, bireylerin duygu, biliş ve davranışlarındaki benzerlik ve farklılıkları belirleyen, o ana özgü fizyolojik durum ve ortam özellikleri ile açıklanamayan sürekli eğilimlerdir (Berens, 1999). Bireyin onu diğer insanlardan ayıran, özgün özelliklerinin (davranışsal tepkiler, tutumlar, alışkanlıklar vb.) bir araya gelmesi ile oluşan bütünlük kişilik olarak adlandırılmaktadır. Tutarlı ve öngörülebilir bu yapı, belli bir esneklik payına sahip olsa da, bireyin topluma uyumunu ve işlevselliğini olumsuz etkiliyorsa, kişiler arası ilişkilerinde ve kendini algılayış biçiminde problemlere yol açıyorsa kişilik bozukluğundan söz edilebilir. (Köroğlu ve Bayraktar, 2007).

Her birey tutarlı ve benzersiz bir kişilik düzenine sahiptir. Ancak bu biricik kişilik düzeni toplumsal norm ve beklentilere uyum sağlayamadığında, bireyler biliş, duygu, kişiler arası işleyiş veya dürtülerin kontrolünde zorluklar yaşamaktadırlar. Kişilik bozukluğu kavramı tam olarak bu noktada ortaya çıkmaktadır. Kişilik bozukluğu olan bireylerin sosyal yaşantıları, yakın ilişkileri ve profesyonel hayatları duygu, biliş ve dürtü kontrolündeki zorlanmadan doğan semptomlarından oldukça etkilenmektedir (APA, 2000). Bu bireyler kişilik bozukluğunun bir başka ayırt edici özelliği olan içgörü eksikliği nedeniyle genellikle profesyonel yardım alma konusunda isteksizlerdir (Ward, 2004).

1.4.2. Epidemiyoloji

Kişilik bozukluğu olan birçok kişi, diğer ruhsal bozukluklarla eş tanının sıklıkla görülmesinin de etkisi ile klinik uygulamada genellikle fark edilmemiş olarak kalmaktadır (Tyrrer, Reed, ve Crawford, 2015). Genel toplumda kişilik bozukluklarının yaygınlığı %11 ile %23 arasında bir değerde gözlenmektedir (Gunderson ve Phillips

1994). Ülkemizde genel popölasyonda kişilik bozukluklarına yönelik yapılan bir epidemiyolojik çalışmada kişilik bozukluğu görülme olasılığını %13.1 olarak belirlenmiştir (şenyuva, 2007).

1.4.3. Kişilik ve Kişilik Bozukluğunu Açıklamaya İlişkin Kuramlar

Bu çalışmada temel alınan kuramlar bilişsel kuram ve psikodinamik kuram olduğu için diğer kuramlar hakkında kısaca bilgi verilecek, bilişsel kuram ve psikodinamik kuram daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

1.4.3.1. Davranışçı Kuram

Öncüleri arasında Pavlov, Watson, Skinner ve Thorndike bulunan davranışçı kuram, kişilik kavramını açıklarken öğrenme psikolojisi ilkelerini temel almaktadır. Buna göre, kişilik bireyin öğrenme geçmişinin oluşturduğu davranış alışkanlıkları olarak tanımlanmaktadır. Davranışçı kurama göre kişilik bir davranış örüntüsüdür ve tüm davranış örüntüleri gibi (koşullanma, pekiştirme, ceza vb) ğrenme kuramının kavramları ile açıklanabilmektedir (Yazgan ve Yerlikaya, 2012).

1.4.3.2. Hümanistik Kuram ve Varoluşçu Kuram

Öncüleri arasında Maslow, Rogers ve Binswagner bulunan hümanistik kurama göre birey sağlıklı gelişim için gerekli olan potansiyellere sahip olarak doğmaktadır. Bu potansiyellerin evre koşulları nedeniyle sekteye uğraması ile patoloji oluşmakta, bu patolojiler de kişinin benliğini tanımlamaya ve yaşam hedeflerine yönelik problemler olarak ortaya çıkmaktadır. Hümanistik kuram, kişiliğin çocuklukta yaşanan olaylardan etkilendiğini kabul etmekle birlikte, önemli olanın şu anki ihtiyaç ve bu ihtiyaçların karşılanması ile ilgili çaba olduğunu savunmaktadır. Hümanistik kuram içerisinde kişiliğin tanımlanmasına yönelik büyük bir katkı olarak Maslow'un temel vicdan, kendini gerçekleştirme ve ihtiyaçlar hiyerarşisi kavramları göze çarpmaktadır. Bireyin kendi doğasına uygun davranması ve yeteneklerine uygun eylemlerde bulunabilmesi kendini

gerçekleştirme, bunu yapmaktan sorumlu olan kişiliğin içerisindeki yapı ise temel vicdandır. İhtiyaçlar hiyerarşisi ise sağlıklı bir kişiliğin oluşabilmesi için gerekenlerin tanımlandığı piramit şeklinde bir yapıdır. Bu yapının en üst basamağında kendini gerçekleştirme ihtiyacı bulunmaktadır. Ancak bu ihtiyacın doyurulabilmesi için önceki basamaklardaki fiziksel ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyacı, ait olma ve saygınlık ihtiyaçlarının giderilmiş olması gerekmektedir (Yazgan ve Yerlikaya, 2012). Bir başka deyişle, kişiliğin kökeni kişisel olgunlaşma ve daha üst düzeylerde işlevsel olma güdüsüdür (Morris, 2002).

Varoluşçu kuram, kişiliğe daha bütünsel bir şekilde yaklaşmaktadır. Kişiliği insanın varoluşu, kaygısı, suçluluk duygusu, sevgisi üzerinden tanımlamaktadır. Kurama göre kişilikle ilgili patolojik durumlar varoluşunu tehdit eden ölüm gerçeğine karşı hissedilen kaygı ve bu kaygının yol açtığı olumsuz duygulardan kaynaklanmaktadır (Yazgan ve Yerlikaya, 2012).

1.4.3.3. Bilişsel Kuram

M.S. 100'lü yıllarda yaşamış olan Epiktetos'un insanların gerçeklikten daha çok bunlara ilişkin kendilerine ait yorumlardan rahatsız oldukları düşüncesinden Beck ve Ellis'in çalışmalarına kadar uzanan bilişsel kuram, günlük ilişkisel çatışmalardan ağır psikopatolojilere kadar pek çok sorunun kökeninin olaylara getirilen öznel yorumlar olduğunu vurgulamaktadır. İşlevsel ve mantıklı olmayan, kişiyi olumsuz duygulanım ve uyumsuz davranışlara iten bu yorumlamalar Ellis (1974) tarafından akılcı olmayan inançlar olarak adlandırılırken, Beck (2011) bu yorumlamaları bilişsel çarpıtmalar olarak kavramsallaştırmıştır (akt., Türküm, 1999).

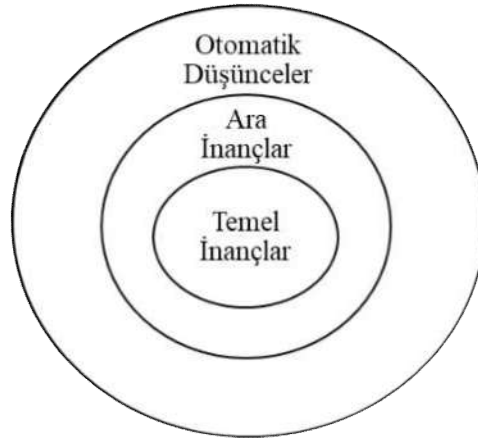
Ellis ve Beck'in çalışmalarıyla kuramsal altyapısı ve temelleri oluşturulmuş olan bilişsel kuram, 1980'lerden itibaren pek çok kuramcı ve klinisyenin katkıları ile zenginleşmiş ve gelişmeye açık yapısıyla günümüzde de geçerliğini sürdüren bir kuramdır (Beck, 2011).

Kişinin durumları anlamlandırma biçiminin duygulanımını ve davranışlarını belirlediğini temel alan bilişsel kuram, kişilik bozukluklarında temel inançların belirleyici olduğunu öne sürmektedir (Türkçapar ve Taymur, 2012).

Bireylerin davranışları ve duygulanımları durumu yorumlama biçimleri ile yakından ilişkilidir. Bireyin davranışları ve duygulanımı durumun içeriği ile değil, durumu nasıl algıladıklarına göre belirlenir (Beck, 2011). Kendiliğinden ortaya çıkan, hızlı, genel, duygu veya davranışı tetikleyen genellikle sorgulanmayan, zihinde akan anlam kümeleri olarak tanımlanabilecek otomatik düşünceler bilişsel yapının en dışta kalan ögesidir (Beck, 2011; Türkçapar 2017). Otomatik düşünceler cümle şeklinde olabileceği gibi, imge olarak da zihinde var olabilmektedirler (Türkçapar, 2017).

Otomatik düşünceler hızla ortaya çıktıkları, sorgulanmadan kabul edildikleri ve sıkıntılı duygusal tepkilere yol açtıkları için ender olarak fark edilmektedirler. Çoğunlukla otomatik düşüncüyü izleyen duygusal ya da davranışsal tepkinin farkına varılmaktadır (Beck, 2011). Otomatik düşüncelerin daha derinde ara inanç adı verilen içselleştirilmiş kurallar ve varsayımlar bulunmaktadır. Davranışın düzenleyicileri olarak görev yapan ara inançlar otomatik düşüncelerdeki tekrarlayan temalar olarak da tanımlanmaktadır (Türkçapar, 2017). Çekirdek katmanda ise kişinin gerçekliğinden şüphe etmediği, adeta elle tutulur gözle görülür somut varlıklarmış gibi gerçek algıladığı temel inançlar bulunmaktadır (Beck, 1987; akt., Beck, 2011). Temel inançlar olumlu ve olumsuz çiftler halinde yapılanmıştır - sevilme ve sevilme gibi-. Ancak sağlıklı yapılarda genellikle aktif durumda olan olumlu temel inançtır. Yaşam olaylarının etkisi ile -terk edilme gibi- olumsuz inanç etkinleşse de bir süre sonra tekrar olumlu temel inancın aktive olması beklenmektedir (Türkçapar, 2017).

Şekil 1.1. Bilişsel Modele Göre Ruhsal Yapı

Bilişsel kuramın üzerinde durduğu bir diğer kavram ise bilişsel çarpıtmalardır. Bilgiyi işlemlerken temel inançların etkisi ile ortaya çıkan yanlılıklar olarak adlandırılabilir. Bilişsel çarpıtmaların katı ve durumla uyumsuz şekilde çalışmaları psikopatoloji oluşturmaktadır (Beck, 1976; akt., Beck, 2011).

Bilişsel kuramın kişilik bozukluklarına ilişkin bakış açısı gözden geçirildiğinde iki temel çıkarım söz konusudur: Bunlardan ilki, kişilik bozukluğu belirtilerinin fazlalığı ile olumsuz temel inancın etkili konumda olması arasında doğru orantı olmasıdır. Kişilik bozukluğu olan bireylerde olumlu temel inancın etkinliği oldukça düşüktür. İkinci vurgu ise her bir kişilik bozukluğunun kendine özgü işlevsel olmayan inançlara sahip olduğu konusunda yapılmıştır (Taymur ve Türkçapar, 2012).

Tablo 1.2. Kişilik Bozukluklarına Özgü İşlevsel Olmayan İnanç Örnekleri

Kişilik Bozukluğu	İşlevsel Olmayan İnanç
Çekingen	İnsan ilişkilerinde beceriksiz ve istenmeyen biriyim.
Bağımlı	Tek başıma kaldığımda çaresizim.
Pasif Agresif	Hoşnutsuzluğumu uyumsuz davranarak göstermem en iyisidir.
Obsesif Kompulsif	Eğer kusursuz işleyen bir sistemim olmazsa her şey darmadağın olur.
Antisosyal	Diğer insanlar zayıflar ve aldatılmayı hak ediyorlar.
Narsistik	Üstünüm, bana özel ve ayrıcalıklı davranılmalı.
Histriyonik	İnsanları eğlendiremedikçe, etkileyemedikçe bir hiçim.
Şizoid	İnsan ilişkileri karışıktır, özgürlüğe engeldir, yalnızlık iyidir.
Paranoid	Diğer insanlara kendini açmak çok tehlikelidir.
Borderline	Terk edilmek tahammül edilemezdir.

1.4.3.4. Şema Terapi Yaklaşımına Göre Ruhsal Yapı ve Kişilik Bozuklukları

Kişinin yaşadığı olayları değerlendirmesini, yorumlamasını ve verdiği tepkileri belirleyen bilişsel yapılara şema adı verilmektedir (Rafaeli, Bernstein ve Young, 2011). Şema terapi ise bilişsel terapiden farklılaşarak gelişmiş ve pek çok kuramı bütünleştirerek modern kuramlar arasındaki yerini almıştır.

Temel duygusal ihtiyaçların sağlıklı ve dengeli bir şekilde karşılanmaması (Young ve ark., 2003), erken dönemde yaşanan travmatik olaylar (Martin ve Young, 2010) ve çocuğun duygusal mizacı (Young ve ark., 2003) sonucunda ortaya çıkan, kişiyi karmaşıklaştıran işlevsiz şemalara erken dönem uyumsuz şemalar adı verilmektedir (Young, 1990). Erken dönem uyumsuz şemalar kişinin hayatı boyunca tekrarlanmaları ve yetişkinlikteki uyumsuz baş etme mekanizmalarını oluşturmaları sebebiyle birçok psikopatolojiye olduğu gibi kişilik bozukluklarına da zemin oluşturmaktadır (Young ve ark., 2003).

1.4.3.5. Psikodinamik Kuram

Psikodinamik kuramlar, pek çok konuda görüş farklılıkları olsa da, kişiliğin ve kişilik bozukluklarının bilinçdışı süreçlerle belirlendiği ilkesini temel almaktadırlar (Morris, 2002).

Kuramın yaratıcısı olan Freud'un kuramına göre kişilik, ruhsal aygıt adı verilen ve id, ego ve süperegoda oluşan üç parçalı bir yapının etrafında oluşmaktadır (Freud, 2009). Freud (2009)'a göre id, ruhsal aygıtın en eski parçasıdır ve genetik yollarla aktarılan, doğuştan var olan her şeyi temsil etmektedir. Kaynağını biyolojik yapıdan alan dürtü ve güdüler ruhsal yapının id kısmında bulunmaktadır. İd bilinçdışındadır, zaman-mekan kavramı yoktur ve birbirine zıt dürtüler bir arada bulunabilir. Cinsel dürtüler ve saldırganlık dürtülerinin enerjileri bu yapıda bulunur. İd'in biyolojik varlığı devam ettirme haricindeki en önemli yönü, ruhsal aygıtın ilk güç kaynağı olmasıdır (Ryckman, 2012).

Yaşam başladığında sadece İd'den ibaret olan ruhsal yapı, zamanla gelişme gösterir ve idin bir parçası gerçek/dış dünyanın etkisi ile özel bir gelişime uğrayarak ego yapısı oluşur. İd ile dış gerçeklik arasında dengeyi sağlayan ego, dürtülerin dış dünyadaki durumlara uyumlu bir şekilde doyuma ulaştırılması, ertelenmesi ya da bastırılmasından sorumludur. Egonun temel işlevi uyum olup görevi ise organizmayı acıdan korumak ve doyuma ulaştırmaktır. Ego, dürtüler üzerinde kontrol sahibi olabilme yetisini sağlayan parçadır. İde hakim olan haz ilkesine karşılık ego gerçeklik ilkesine göre davranışları belirlemekle yükümlüdür. Dış dünyayı ve iç dünyayı algılama, ikisini birbirinden ayırt edebilme adı verilen gerçeği değerlendirme yetisi egonun en önemli işlevlerinden biridir. Dürtüleri erteleme ve bekletebilmeye dayanma anlamına gelen engellenmeye dayanma gücü de ego kapasitesini belirleyen önemli özelliklerden biridir (Ryckman, 2012).

Egonun idden farklılaşarak ayrı bir yapıya evrilmesi gibi çocukluk yıllarında anne, baba ve toplumsal kuralların etkisi ile egonun da bir parçası farklılaşmakta ve süperegoyu

oluşturmaktadır. Çocuğun bu kuralları öğrenmesi ve bu kurallara aykırı hareket etmesi halinde duyduğu korku ve utanç duyguları süperegonun oluşumunun habercisidir. Ödipal dönem ile birlikte doğal bir süreç olarak yaşanan ödipal çatışma, çocuğun hemcinsi olan ebeveyni ile özdeşim kurması ile sonlanmakta ve bu özdeşim çatışmayı çözmekle beraber süperegonun gelişimini de sağlamaktadır. Normal gelişim sürecine ödipal çatışmanın bıraktığı kalıntı süperegodur da denebilir. Ancak süperegonun gelişimi üzerinde çocukluk dönemindeki toplumsal ilişkilerin ve bu ilişkilerde kurulan özdeşimlerin de etkisi vardır (Freud, 2009). Bireyin içselleştirdiği doğru ve yanlışlara ters düşen bir davranışta bulunması suçluluk duygusunu doğurmaktadır. Bu suçluluk duygusunun ağırlığı süperegonun gücünü göstermektedir. Süperego, egoyu ezecek kadar katı bir şekilde geliştirse bu durum başta kişilik bozuklukları olmak üzere pek çok psikopatolojiye neden olabilmektedir (Freud, 1999).

Freud'un çalışmaları gözden geçirildiğinde kişilik ve psikopatoloji ile ilgili diğer bir önemli kavram olarak dürtü kuramı ön plana çıkmaktadır. Dürtü kuramı, çocuğun erken dönemdeki ihtiyaçları engellenmiş, cevapsız kalmış, yeterince doyurulmamış ya da aşırı doyurulmuş ise bu durumun gerçekleştiği döneme bir saplanma gerçekleştiğini ileri sürmektedir. Erken dönemde yaşanmış olan travmatik yaşantılar da bu saplanmalara neden olmaktadır. Kurama göre, kişilik ve kişilik bozukluğu da bu dönemdeki saplanmanın uzun vadedeki dışa vurumu olarak açıklanabilmektedir (McWilliams, 2016). Freud'un kişilik gelişimine yönelik kuramı, dürtünün doyurulması ve hazzı ulaşma biçimini temel almaktadır. Bebekler olgunlaştıkça haz merkezi değişmekte ve farklı gelişim aşamalarının başlayıp bitmesine yol açmaktadır. Freud'un kuramı kişilik gelişiminin doğumdan başlayıp ergenliğe kadar süren, oral, anal, ödipal, gizil ve genital dönemlerden oluşan bir süreç olduğunu savunmaktadır. Her biri farklı özelliklere sahip olan bu dönemlerde yaşanan takılmalar da buna göre farklı kişilik özelliklerine yol açmaktadır (Morris, 2002).

Freud'un kuramındaki biyolojik vurguyu azaltmak amacıyla dönemleri yeniden adlandıran Erikson yaşam boyu gelişim kuramını ortaya koymuştur. Her bir dönemin kendine özgü görevleri olduğunu öne süren Erikson'ın kuramı, görevlerin yerine gelmemesi halinde ortaya çıkacak olan durumu ifade etmesi açısından önem taşımaktadır (akt., McWilliams, 2016). Erikson'ın kuramının bir başka önemli vurgusu ise ebeveyn ve çocuk ilişkisinin önemi üzerinedir. Çocuğun diğer kişiler ve toplumla olan ilişkisinin ilk modeli olan aile ilişkisi, çocuğun kendine ve diğerlerine ilişkin ilk atıflarını oluşturması açısından önem taşımaktadır. Erikson'ın kuramı çocuğun kendini yeterli ve değerli hissetmesinin güvenli bir kimlik duygusu geliştirmesine neden olacağını vurgulaması ile kişilik kuramının odak noktasını ego gelişimine kaydırmıştır (akt., Morris, 2002).

Tablo 1.3. Erikson'ın Kişilik Gelişimi Aşamaları

	Gelişim Dönemi	Gelişimsel Görev ve Çatışma
Freud'un Kişilik Gelişimi Aşamaları	Oral	Temel Güven x Güvensizlik
	Anal	Özerklik x Kuşku ve Utanç
	Ödipal	Girişimcilik x Suçluluk
	Gizil	Çalışma ve başarı x aşağılık duygusu
	Genital	Kimlik x Kimlik karmaşası
	Genç Yetişkinlik	Yakınlaşma x Yalnızlık
	Yetişkinlik	Üretkenlik x Durgunluk
	Olgunluk	Benlik Bütünlüğü x umutsuzluk

Kişilik ve kişilik bozukluklarına yönelik bir başka bakış açısı da *nesne ilişkileri kuramı* adı ile sunulmuştur. Klein, Winnicott ve Fairbairn'in çalışmaları ile başlayan kuram Erikson'ın kişiliğin yaşam boyu gelişim süreci olduğunu savunan kuramının aksine çocuğun ilk ilişkilerinin önemine vurgu yapmaktadır (Morris, 2002). Nesne ilişkileri kuramı, erken dönem yaşantılara odaklanması yönünden Freud'un kuramına yakın bir yaklaşım gibi görülse de kişilerin dürtü boşaltımından çok ilişki arayışı içerisinde olduklarına yönelik iddiası ile keskin bir ayrım ortaya koymaktadır (McWilliams, 2016).

Bağlanma kuramının da öne sürdüğü gibi, çocukların birincil bakım veren ile kurdukları ilişki kendilerini ve diğerlerini algılamalarını derinden etkilemektedir. Nesne ilişkileri kuramına göre, bebekler bakım verenleri ile kişi değil nesne olarak ilişki kurmakta ve bu ilişkinin niteliği çocuğun kişiliğini belirlemektedir (Morris, 2002).

Kişilik ve kişilik psikopatolojileri ile ilgili ortaya atılmış bir başka kuram ise Mahler'in *ayırılma-bireyleşme kuramı*dır. Ayrılma bireyleşme kuramı, ilişki arayışı ve bağlanma ile gelişimsel saplanmayı bir arada değerlendirebilmesi ile nesne ilişkileri kuramına ve psikoterapi uygulamalarına katkıda bulunmuştur (McWilliams, 2016). Çocuğun üç yaşına kadar olan dönemde, kendi varlığının birincil sevgi nesnesi olan anneden ayrı olduğunu ve dış gerçekliği ayırt edebilmesi süreci ayrılma bireyselleşme süreci olarak kavramsallaştırılmıştır (Mahler, Pine ve Bergman, 1975). Bu sürecin sekteye uğraması, çocuğun bağımsız ve tutarlı bir kendilik geliştirmemesi durumunda ise kişilik psikopatolojisi ortaya çıkmaktadır (Masterson, 2008).

1.4.4. Kişilik Bozukluklarının Tanımlanmasında Güncel Bakış Açısı ve DSM-5'teki Yaklaşım

Kişiliğin anlaşılmasına, değerlendirilmesine ve klinik uygulamalarda kategorik ve boyutsal olmak üzere iki temel yaklaşım öne çıkmaktadır. Kategorik yaklaşım, tanının varlığı ya da yokluğu şeklinde keskin bir sınıflandırma sunarken, boyutsal yaklaşım kişiliğin çok boyutlu bir yapı olduğunu vurgulamakta, kişilik özelliklerini incelemeye ve belirtilerin patolojik boyutta olup olmadığına odaklanmaktadır (Türkçapar ve Taymur, 2012).

Kişiliğin incelenmesi ve klinik ortamda çalışılmasına boyutsal yaklaşımın faydasının en büyük kanıtlarından biri Costa ve McCrae (1995) tarafından geliştirilen '*Beş Faktör Modeli*'dir. Başlangıçta kişilik özelliklerinin sınıflandırılması olarak görülen beş faktör, McCrea ve Casta'nın çabaları ile kişiliği açıklayan bir model niteliği kazanmıştır. Ana

dilde kullanılan ifadelerin kişilik özelliklerini ölçme konusunda en iyi yol olduğunu düşünen McCrea ve Costa (2003), çeşitli kişilik envanterlerinin maddelerinin üzerinde yaptıkları faktör analizi sonucunda kişiliği tanımlamada dışa dönüklük, deneyime açıklık, uyumluluk, nörotizm ve öz disiplin olmak üzere beş boyut belirlemişlerdir (Yazgan ve Yerlikaya, 2012). Widiger (2011)’a göre tüm kişilik bozuklukları aslında genel kişilik özelliklerinin uyumsuz kombinasyonları veya diğer ruhsal bozuklukların erken başlangıçlı, kronik ve tüm yaşam alanlarına yayılmış varyasyonları olabilir (Widiger, 2011).

Beş faktör modeli kendisinden sonraki pek çok araştırmaya temel olmasının yanı sıra farklı kültürlerden klinisyenlere ortak bir dil konuşma imkanı tanınması, tanı kriterlerini sağlayan ya da sağlamayan her bireyin kişilik sorunlarının çalışılmasını sağlaması gibi özellikleri ile hem bilimsel hem de uygulama alanında kategorik yaklaşımdan çok boyutsal yaklaşımın avantajlarını ortaya koymaktadır (Samuel ve Widiger, 2006). Kişilik bozukluğunun tipleri ve dereceleri arasında net bir eşik yoktur ve kişilik bozukluğu ancak bir uçtaki normal kişilikten diğerinde şiddetli kişilik bozukluğuna kadar uzanan tek bir boyutla sınıflandırılabilir. Kişilik bozukluklarının tanımı, kişilik bozukluğunun temel bileşenlerinin yerine özel karakteristikleri temsil eden, örtüşen ve geçerliğini yitirmiş kategorilere aşırı derecede bağlı kalarak yıllar içinde karmaşıklaşmıştır. Tanılamanın karmaşıklığı, klinik pratikte kişilik bozukluğu olan birçok kişinin fark edilmemesine ve sonuç olarak etkisiz veya zararlı tedaviler uygulanması olasılığının artmasına neden olmuştur. Kişilik bozukluklarının diğer ruhsal bozukluklar ile eş tanısı oldukça yaygındır ve kişilik bozukluğunun varlığı, tedavi ve tedavi sonucu üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir. Kişilik bozukluklarının tedavi üzerindeki olumsuz etkisinin yanı sıra erken ölüm ve intihar ile ilişkisinin olması klinik uygulamada daha sık tanımlanması gerekliliğini ortaya koymaktadır (Tyrer, Reed, ve Crawford, 2015).

Önceki tanı rehberlerine bakıldığı zaman DSM-4, kategorik bakış açısı, eksenleri ve eş tanıya izin vermesi ile farklılaşmaktadır. Ancak, eksen-I bozuklukları için faydalı bir yol gösterici olsa da, eksen-I tanıları ile kişilik bozuklukları tanılarının çok fazla eş tanı alması sebebiyle, DSM-4, kişilik bozuklukları için yetersiz kalmıştır. Her ne kadar DSM-5 kişilik bozukluklarının sayısı ve tanı kriterleri değişmeden çıkmış olsa da, yayınlanması sürecinde kişilik bozuklukları bölümüne yönelik pek çok çalışma yapılmıştır. DSM-5 Çalışma Grubu, DSM-4'teki kategorik yaklaşımın çok fazla eş tanıya neden olması nedeniyle boyutsal bir yaklaşımın benimsenmesini önermiştir. Kişilik bozuklukları için önerilen alternatif DSM-5 modeli, genel bir kişilik bozukluğu tanımı ve farklılıkların tip olarak adlandırılmasını içermekte ve DSM'nin bir sonraki sürümü için çalışmalar sürmektedir (Skodol, 2012; Zimmerman, 2012).

1.4.5. DSM-5'e göre Kişilik Bozuklukları

DSM-5'te genel kişilik bozukluğu biliş, kişiler arası ilişkiler, duygudurum ve dürtü kontrolü alanlarında problemler ile kendini gösteren, kişinin içinde yaşadığı kültürün getirdiği koşullara uyumunu bozan, işlevselliğini olumsuz etkileyen, dönemsel olmayan, bir yaşam olayına ya da fizyolojik bir hastalığa bağlı olmayan ve başlangıcı yaşam döngüsünün erken zamanlarına denk gelen süregelen bir örüntü olarak tanımlanmaktadır (APA, 2013).

Kişilik bozuklukları ortak gösterilen kişilik özelliklerine ve savunma mekanizmalarına göre göre üç kümeye ayrılmıştır (APA, 1994; Sinha ve Watson, 2004). A kümesinde (paranoid, şizoid, şizotipal) yer alan kişiler tuhaf ve alışılmadık olarak, B kümesinde (antisosyal, borderline, histrionik ve narsisistik) yer alan kişiler dramatik ve değişken olarak, C kümesinde (çekingen, bağımlı, pasif-agresif ve obsesif-kompulsif) yer alan kişiler ise kaygılı ve korkulu olarak tanımlanmaktadır (APA, 1994). Kişilik bozuklukları tekil olarak ele alındığında her birinin kendine özgü belirli savunma mekanizmaları olduğundan söz etmek mümkün olmasa da ortak özelliklerine göre kümelere

ayrıldıklarında kullanılan savunma mekanizmalarının belirli bir model çerçevesinde geliştikleri görülmektedir (Sinha ve Watson, 2004). Vailant (1994) ve Vailant ve Mccullough (1998)'e göre fantezi ve yansıtma A kümesi ile, rol yapma, bölme, değersizleştirme ve disosiyasyon B kümesi ile, pasif-agresif tutum ve hipokondriyazis ise C kümesi ile ilişkilendirilmektedir (Sinha ve Watson, 2004).

Tablo 1.4. DSM-5'e Göre Kişilik Bozukluklarının Karakteristik Özellikleri (APA,2013)

Küme	Kişilik Bozukluğu	Karakterize özellik
A Kümesi	Paranoid	Diğer insanların davranışlarını kötü niyetli olarak kabul etmek, genel bir güvensizlik ve kuşuculuk.
	Şizoid	Sosyal ilişkilerden kopuş, yakınlık kurmama ve kişiler arası ilişkilerde duygularını göstermeme.
	Şizotipal	Yakın ilişkilerden kaçınma ve hoşlanmama, cinsel ilgisizlik, soğuk, kopuk ve tekdüze duygulanım.
	Antisosyal	Yasalara karşı gelme, yalan söyleme, insanları çıkar için kullanma, başkasının hakkını gasp etme, sinirlik, sorumsuzluk ve kişinin başkasına yaptığı kötülüklere aldırma, vicdan azabı ve suçluluk hissetmemesi.
B Kümesi	Borderline	Kişiler arası ilişkilerde, benlik algısında ve duygulanımda tutarsızlık, dürtüsellik, kendini aşırı değerli veya aşırı değersiz olarak algılama uçları arasında gidip gelen tutarsız ve gergin ilişkiler.
	Histrionik	Aşırı duygusallık, ilgi arayışı, yakınlık arayışı ve kışkırtıcı davranışlar.
	Narsisistik	Büyüklenme, beğenilme gereksinimi ve empati yapamama.
	Çekingen	Topluluk içerisinde çekingenlik, olumsuz bir şekilde algılanmaya aşırı duyarlılık, yetersizlik hisleri.
C Kümesi	Bağımlı	İlgi ihtiyacı, ayrılma korkuları, boyun eğici ve yapışkan davranışlar.
	Obsesif Kompulsif	Esnek düşünme kabiliyetinin düşüklüğü, düzen, kusursuzluk, düşünce ve ilişkileri kontrol altında tutma, katı kurallar ve inatçılık.

1.5. Araştırmanın Amacı

Kişilik bozuklukları, toplumsal, bireysel ve tıbbi yönleri olan ve eş tanı alma oranının fazlalığı sebebiyle klinik ortamda değerlendirilmesinde güçlükler olan önemli bir sorundur. Genel toplumda kişilik bozukluklarının yaygınlığı %11 ile %23 arasında bir değerde gözlenmektedir (Gunderson ve Phillips 1994). Ancak bu tezde hedeflendiği gibi kişilik bozukluğu tanısı olmayan kişiler ile kişiliğe yönelik inançları araştırmaya yönelik çalışmalar alanyazında oldukça kısıtlıdır.

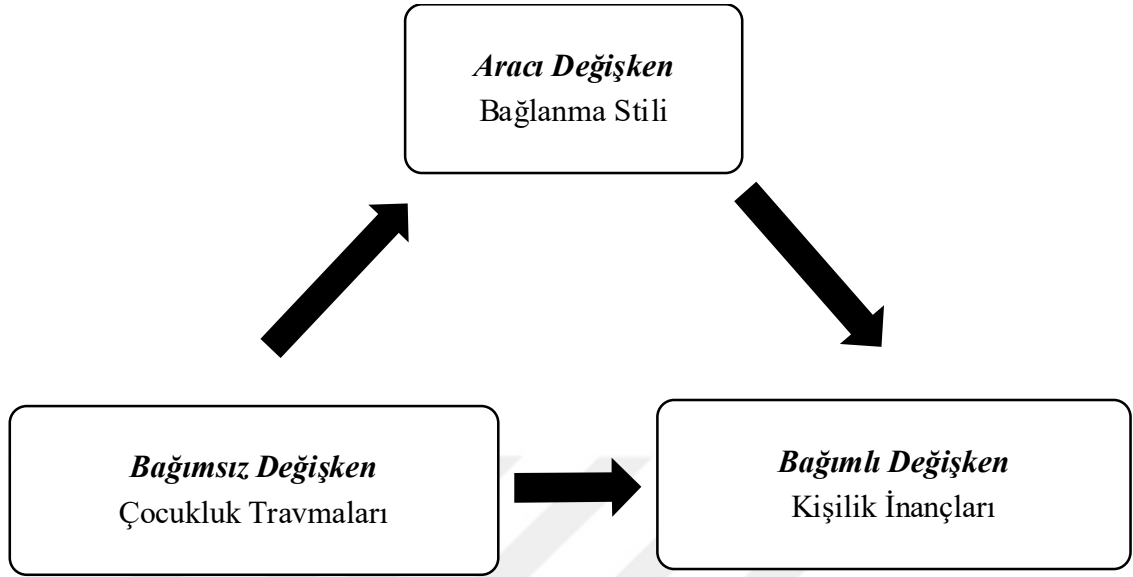
Aile öngörülemezliği kavramı ise yurtdışında pek çok çalışmada karşımıza çıkan, aile yapısı ve kişilik ilişkisinde önemli bir faktör olabilecek bir kavramdır. Ross ve Hill (2000) bu kavramı ailedeki düzenleyici sistemlerde ve aile bireylerinin davranışlarında tutarsızlık olarak tanımlamaktadır. Aile öngörülemezliği ve kişilik konusu üzerine ülkemizde ve dünyada bir çalışmaya rastlanmamıştır. Kullanılacak olan Geçmişe Dönük Aile Öngörülemezliği Ölçeği'nin Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması Yıldırım (2016) tarafından yapılmıştır. Tez kapsamında Geçmişe Dönük Aile Öngörülemezliği Ölçeği'nin kullanılacak olması testin psikometrik özelliklerine katkı sağlayacaktır.

Kişilik çalışmaları ile birlikte ele alınan bir başka konu da bağlanma stilleridir (Reiner ve Spangler, 2013). Bebeğin kurduğu ilk ilişkileri temsil etmesi ve bireyin ilişkilerindeki etkisinin yaşam boyu sürmesi göz önünde bulundurulduğunda kişiliğin oluşmasında da rol oynadığı görülmektedir (Bowlby, 1982) .

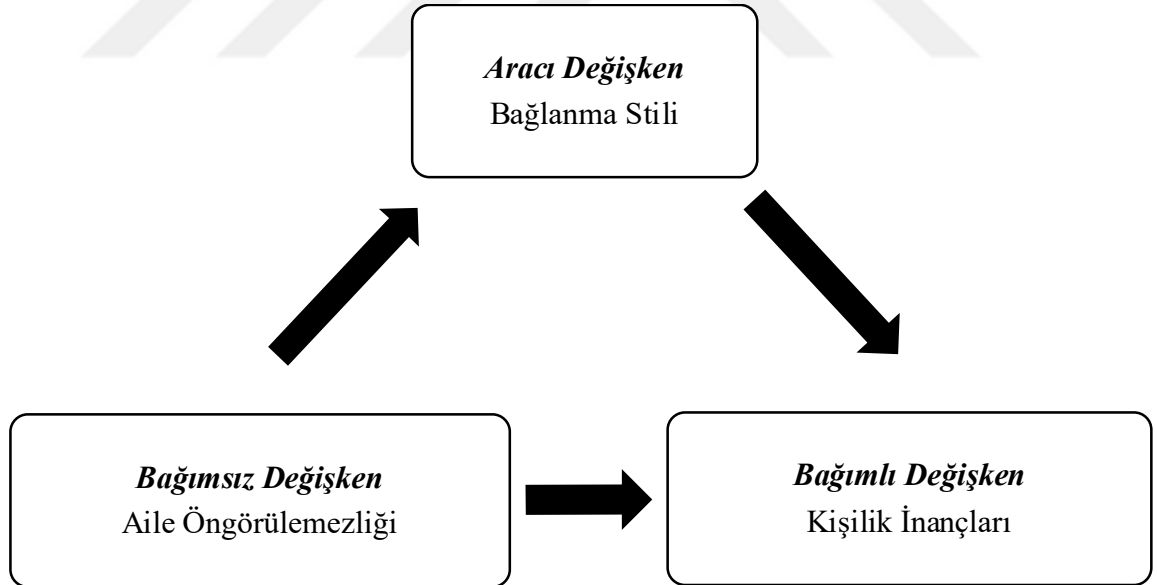
Bu araştırmanın hedefi ise; çocukluk travmaları ve aile öngörülemezliği ile kişilik inançları arasındaki ilişkilerde bağlanma stillerinin aracı rolünü araştırmaktır. Çalışmanın, kişilik bozuklukları üzerine ya da kişiliğe yönelik olumsuz inançları olan danışanlarla karşılaşan alandaki profesyonellere klinik anlamda sağlayacağı katkılarının yanı sıra, daha önce incelenmemiş ilişkileri ele alması yönünden alanyazına katkıda bulunması anlamında önem taşıdığı düşünülmektedir.

Araştırmanın modeli şu şekildedir:

1. Çocukluk travmaları ile kişilik inançları ilişkisi ve bağlanma stillerinin aracı rolü

2. Aile öngörülemmezliği ile kişilik inançları ilişkisi ve bağlanma stillerinin aracı rolü

Bu araştırmadaki modelin araştırma soruları şu şekildedir:

1. Cinsiyet ve yaşa göre kişilik inançları farklılaşmakta mıdır?
2. Kişilik inançları ile demografik değişkenler (yaş, cinsiyet, sosyoekonomik durum, eğitim düzeyi) ve araştırma değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Çocukluk travmaları kişilik inançlarını yordamakta mıdır?
4. Aile öngörülemezliği kişilik inançlarını yordamakta mıdır?
5. Bağlanma stilleri kişilik inançlarını yordamakta mıdır?
6. Çocukluk travmalarının kişilik inançlarını yordamasında bağlanma stiline aracı rolü var mıdır?
7. Aile ngrlemezliğinin kişilik inançlarını yordamasında bağlanma stiline aracı rolü var mıdır?

BÖLÜM 2

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın örnekleme ve kullanılan veri toplama araçları hakkında bilgi verilecektir. Araştırmada izlenen yol ise işlem bölümünde ele alınacaktır.

2.1. Örneklem

Örneklem 262 kadın (%63.7) ve 149 erkek (%36.3) olmak üzere 18-65 yaş aralığında 411 katılımcıdan oluşmaktadır. 282 katılımcı araştırmaya internet üzerinden düzenlenen ölçek bataryası aracılığı ile katılırken, 139 katılımcı elden dağıtılan ölçek bataryası ile çalışmaya dahil olmuştur. 4 katılımcının ölçeklerin büyük bir kısmını yanıtlamamış olması, 6 katılımcının ise uç değerlere sahip olması nedeniyle, verileri veri setinin dışında bırakılmıştır. Katılımcılar arasındaki 147 kişi 18-24 yaş aralığında (%36.4), 125 kişi 25-29 yaş aralığında (%30.9), 132 kişi ise 29-65 yaş aralığında (%32.7) yer almaktadır. Örneklem basit rastlantısal örnekleme yöntemi ile oluşturulmuştur. Katılımcılar araştırmaya gönüllülük esasına göre katılmışlar ve araştırmanın amacı, içeriği ve istedikleri zaman neden belirtmeden araştırmadan çekilecekleri konusunda onam formu ile bilgilendirilmişlerdir.

Örneklemin demografik özellikleri Tablo 2.1.'de gösterilmiştir.

Tablo 2.1. Örneklemin Demografik Özellikleri

Demografik Özellik		Sayı	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	262	63.7
	Erkek	149	36.3
Yaş	18-24	147	36.4
	25-29	125	30.9
	30 üstü	132	32.7
Eğitim	Lisans mezunu/öğrencisi	301	73.7
	Lisansüstü mezunu/öğrencisi	110	26.8
Gelir Düzeyi	0-1500 TL	116	28.2
	1500-2499	64	15.6
	2500 üstü	231	56.2

2.2. Veri Toplama Araçları

Katılımcılara araştırmacı tarafından yapılandırılan Aydınlatılmış Onam Formu ve Kişisel Bilgi Formu, Griffin ve Bartholomew (1994) tarafından geliştirilen ve Sümer ve Güngör (1999) tarafından geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmış olan İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA), Ross ve McDuff (2008) tarafından geliştirilen ve Yıldırım (2016) tarafından geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmış olan Geçmişe Dönük Aile Öngörülemezliği Ölçeği (GDAÖÖ), Bernstein (1994) tarafından geliştirilmiş ve Şar ve arkadaşları (2012) tarafından geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmış olan Çocukluk Travmaları Ölçeği (ÇTÖ) ve Beck ve Beck (1991) tarafından geliştirilmiş ve Türkçapar ve arkadaşları (2007) tarafından geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmış olan Kişilik İnanç Ölçeği (KiÖ) batarya halinde sunulmuştur.

2.2.1. Aydınlatılmış Onam Formu

Aydınlatılmış onam formu ile tez çalışmasının amacı ve kapsamı, katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu, herhangi bir rahatsızlık duymaları halinde çalışmadan çekilebilecekleri katılımcılara bildirilmiştir. Bireysel hiçbir değerlendirme yapılmayacağı ve edinilen tüm bilgilerin gizli tutulacağı, yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacağı vurgulanmıştır.

Katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, gelir düzeyi gibi sosyo-demografik nitelikleri hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından yapılandırılmış bir 'Kişisel Bilgi Formu' hazırlanmıştır.

2.2.2. İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA)

Griffin ve Bartholomew (1994) tarafından geliştirilen ölçek, on yedi maddeden ve yakın ilişkilerdeki bağlanma stilini (güvenli, kayıtsız, korkulu ve saplantılı) ölçmeyi amaçlayan, dört alt ölçekten oluşan likert tipi bir ölçektir. İlişki Ölçekleri Anketi hazırlanırken Bartholomew ve Horowitz'in (1991) geliştirdiği bağlanma stilleri ölçeği olan İlişki Anketi'nden, Hazan ve Shaver (1987) tarafından yapılandırılmış bağlanma stillerine ilişkin paragraflardan ve Collins ve Read (1990) tarafından geliştirilmiş yetişkin bağlanma ölçeğinden yararlanılmıştır (Sümer ve Güngör, 1999). İlişki Ölçekleri Anketi'nin (İÖA) ülkemizdeki geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Sümer ve Güngör (1999) tarafından yapılmış ve yeterli psikometrik özellikler taşıdığı belirlenmiştir. İlişki Ölçekleri Anketi'nin alt ölçeklerine ait iç tutarlılık katsayıları .27 ile .61 arasında değişmektedir. Test tekrar test korelasyonu ise .54 ile .78 arasındadır.

Katılımcılar her bir maddenin kendilerini ve ilişkilerini ne derece tanımladığını 1 ile 7 arasında puan vererek değerlendirmektedirler. Her bir bağlanma stiline ait maddelerden alınan puanların ortalaması alındığında elde edilen en yüksek puan bireyin bağlanma

stilini vermektedir (Sümer ve Güngör, 1999). Mevcut çalışmada ölçeğin alt ölçeklerine ilişkin iç tutarlık katsayı puanları .30 ile .76 arasında değişmektedir.

2.2.3. Geçmişe Dönük Aile Öngörülemezliği Ölçeği (GDAÖÖ)

Ross ve McDuff (2008) tarafından geliştirilen ölçek, kişilerin geçmişe dönük olarak ailelerindeki öngörülemezlik düzeyini değerlendirmeleri için kullanılmaktadır. Ölçek, geriye dönük olarak yanıtlanan bir öz bildirim ölçeğidir. Her bir madde, 1'den 5'e kadar olan (1: Hiç, 5: Çok fazla) likert tipi puanlamayla değerlendirilmektedir. Ölçek yirmi sekiz madde ve finansal öngörülemezlikler, öğrenler ile ilgili öngörülemezlikler, ebeveyn fiziksel-duygusal doyum ve disiplin alt boyutlarından oluşmaktadır. Ölçeğin alt ölçekleri için Cronbach Alfa değerleri .71 ve .85 arasındadır. Tüm maddeler için hesaplanan Cronbach Alfa değeri ise .87'dir (akt., Yıldırım, 2016). Ölçeğin Türkçe güvenirlik geçerlik çalışması Yıldırım (2016) tarafından yapılmış ve yeterli psikometrik özellikler taşıdığı belirlenmiştir. Türkçe formun iç tutarlık katsayısı .88 olarak bulunmuştur (Yıldırım, 2016). Ölçeğin mevcut çalışmadaki iç tutarlık katsayı puanı .90'dır.

2.2.4. Çocukluk Travmaları Ölçeği (ÇTÖ)

Bernstein (1994) tarafından yetmiş madde olarak geliştirilmiş olan bu ölçek 2003 yılında yazarı tarafından yeniden düzenlenmiş ve yirmi sekiz maddeye düşürülmüştür (Şar ve ark., 2012). Ölçek, 2012 yılında Şar ve ark. tarafından Türkçeye uyarlanmış ve yeterli psikometrik özellikler taşıdığı görülmüştür. Ölçeğin Türkçe versiyonu için güvenirlik katsayısı .93 ve test tekrar test güvenirlik katsayısı .90 olarak belirlenmiştir. Şar ve ark. (2012) çalışmasında orijinal ölçekte olduğu gibi, duygusal istismar, fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal olmak üzere beş faktörlü bir yapı bulunmuştur. Ölçekte ihmal ve istismarı ölçen maddelerin haricinde travmanın inkarını ölçen maddeler de bulunmaktadır (Şar ve ark., 2012). Ölçeğin mevcut çalışmadaki iç tutarlık katsayı puanı .89'dur.

2.2.5. Kişilik İnanç Ölçeği (KİÖ)

Kişilik İnanç Ölçeği kişilik bozukluklarıyla bağlantılı inançları ölçmek için Beck ve Beck (1991) tarafından geliştirilmiş yüz yirmi altı maddeden oluşan likert tipi bir ölçektir. Kişinin kendisine, diğerlerine ve yaşadığı dünyaya ilişkin inançlarını ve tutumlarını - DSM-IV'teki dokuz kişilik bozukluğuna tekabül eden- çekingen, bağımlı, pasif agresif, obsesif kompulsif, antisosyal, narsisistik, histriyonik, şizoid ve paranoid özellikleri bakımından incelemektedir. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı .79 ile .91 arasında bulunmuştur (Butler, Beck ve Cohen, 2007). Daha sonra Butler, Brown, Beck ve Grisham (2002) tarafından DSM –IV ile tanımlanan borderline kişilik bozukluğu özellikleri ile ilgili bir alt ölçek iç tutarlılığı ve tanısallık geçerliği ile oluşturulmuştur (Butler, Brown, Beck ve Grisham, 2002). Ölçeğin Türkçe güvenirlik geçerlik çalışması 2007 yılında Türkçapar ve arkadaşları tarafından yapılmıştır. Tüm test için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .95 olarak elde edilmiş ve yeterli psikometrik özelliklere sahip olduğu belirtilmiştir (Türkçapar ve ark., 2007). Ölçeğin mevcut çalışmadaki iç tutarlık katsayı puanı .97'dir.

Giriş bölümünde belirtildiği gibi kişilik bozuklukları kullanılan savunmalar ve kişilik özelliklerine göre üç kümede incelenmektedir. Garip ve eksantrik özelliklere sahip olan kişilik bozuklukları A kümesinde; dramatik, duygusal ve düzensiz özellikler gösteren kişilik bozuklukları B kümesinde, endişeli ve korkulu özellikleri olan kişilik bozuklukları ise C kümesinde yer almaktadır. Bu çalışmada, Kişilik İnanç Ölçeği'nin özgül kişilik bozukluğu için verdiği puanlar A, B ve C kümelerine göre gruplanmış ve her bir küme için toplam puan elde edilmiştir.

2.3. İşlem

Araştırmanın verileri toplanırken kartopu örnekleme yöntemi ve www.surveeey.com adlı web tabanlı veri toplama sitesi kullanılmıştır. Ölçek uygulaması yapılmadan önce katılımcılara araştırmanın amacını ve önemini, bireysel değerlendirme yapılmayacağını, ölçek maddelerinin genel olarak rahatsız edici olmadığını ama rahatsızlık hissedilmesi

durumunda bırakılabileceğini, katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğunu açık bir şekilde belirten ve ayrıntılı bilgi için araştırmacıya ulaşılacak iletişim bilgisini içeren Aydınlatılmış Onam Formu verilmiştir. Ölçek bataryasının uygulanması yaklaşık 20-25 dakika sürmüştür. Araştırma Ankara Üniversitesi Etik Kurul onayı ile gerçekleştirilmiştir.

Sonuçların güvenilir olabilmesi adına analizler yapılmadan önce kayıp veriler ve hatalı girişler kontrol edilmiştir. Az sayıdaki kayıp veri seri ortalamaları ile değiştirilmiştir. Yapılan uç değer analizleri ve normal dağılım testi sonucunda kabul edilebilir değerin üzerinde kalan katılımcılar analiz dışında bırakılmıştır (N=22). Analizler için IBM SPSS Statistics 21 programı ve araştırma soruları doğrultusunda Preacher ve Hayes (2008)'in geliştirdiği SPSS eklentisi ve PROCESS Multiple Mediation Model 4 kullanılmıştır.

BÖLÜM 3

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın hipotezlerine ilişkin yapılan istatistiksel analizlerin bulgularına yer verilecektir. İlk olarak kişilik inançlarının demografik değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığı, daha sonra araştırma değişkenlerinin birbiriyle olan ilişkileri incelenecektir. Sonrasında aile öngörülemezliği ve çocukluk travmalarının kişilik inançları üzerindeki etkilerine bağlanma stillerinin aracı etkisi olup olmadığına ilişkin bulgular paylaşılacaktır.

3.1. Kişilik İnançları Puanlarının Cinsiyet ve Yaş Değişkenleri Açısından İncelenmesi

Araştırmanın bağımlı değişkenleri olan A, B ve C kümesi kişilik inançları puanlarının yaş ve cinsiyet değişkenleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla varyans analizi yapılmıştır. Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımı yapılırken katılımcıların yaşlarının frekans açısından dağılımı incelenmiş ve 18-24 (147 katılımcı), 25-29 (125 katılımcı) ve 30 ve üstü (132 katılımcı) olarak gruplanmasının uygun olduğu görülmüştür.

Kişilik inançları puanlarının yaş ve cinsiyet değişkenleri açısından incelenmesi amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda; A kümesi kişilik (paranoid, şizoid, şizotipal) inançları için cinsiyetin ($F(5,398) = 8.28, p < .01, \eta^2 = .02$) temel etkisinin anlamlı olduğu, yaşın ($F(5,398) = 0.43, p > .05, \eta^2 = 0.002$) temel etkisinin anlamsız olduğu, bununla birlikte cinsiyet ve yaş değişkeninin ($F(5,398) = 0.27, p > .05, \eta^2 = .001$) ortak etkisinin de anlamsız olduğu görülmüştür. B kümesi kişilik (antisosyal, borderline, histrionik ve narsisistik) inançları puanları üzerinde cinsiyet değişkeninin ($F(5,398) = 8.98, p < .01, \eta^2 = .02$) temel etkisinin anlamlı olduğu, yaşın ($F(5,398) = 1.90, p > .05, \eta^2 = .009$) temel etkisinin

anlamsız olduğu, cinsiyet ve yaş değişkeninin ($F(5,398) = 0.02, p > .05, \eta^2 = .000$) ortak etkisinin de anlamsız olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde C kümesi kişilik (çekingen, bağımlı, pasif-agresif ve obsesif-kompulsif) inançları puanları için cinsiyetin ($F(5,398) = 5.63, p < .05, \eta^2 = .01$) temel etkisinin anlamlı olduğu, yaşın ($F(5,398) = 0.67, p > .05, \eta^2 = .003$) temel etkisinin anlamsız olduğu, cinsiyet ve yaş değişkeninin ($F(5,398) = 0.01, p > .05, \eta^2 = .000$) ortak etkisinin de anlamsız olduğu belirlenmiştir.

Özetle yaş değişkeni kişilik inançları puanları üzerinde anlamlı fark oluşturmazken, cinsiyet değişkeninin üç farklı kişilik bozukluğu kümesi için de gruplar arası anlamlı fark yarattığı görölmüştür.

Katılımcıların A, B ve C kümesi kişilik inançları puanlarının cinsiyet değişkeni açısından değerlendirildiğinde oluşan anlamlı farklar Tablo 3.1.'de gösterilmiştir. Buna göre erkeklerin A kümesi kişilik inançları puanlarının ($Ort. = 67.35, s = 18.29$), kadınların A kümesi kişilik inançları puanlarından ($Ort. = 62.14, s = 18.13$) anlamlı şekilde yüksek olduğu görölmektedir. B kümesi kişilik inançları puanları değerlendirildiğinde erkeklerin puanlarının ($Ort. = 112.38, s = 29.46$) kadınların puanlarından ($Ort. = 104.82, s = 25.32$) anlamlı şekilde yüksek olduğu saptanmıştır. C kümesi kişilik inançları puanları için de benzer bir sonuç görölmüştür. Erkeklerin C kümesi kişilik bozukluğu puanları ($Ort. = 99.96, s = 19.47$) kadınların puanlarından ($Ort. = 95.16, s = 21.92$) anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 3.1. A, B ve C Kümesi Kişilik İnançları Puanlarının Cinsiyet Değişkeni Açısından Karşılaştırılması

			Kadın (N=262)		Erkek (N=149)		F
			Ort.	S.	Ort.	S.	
A Kümesi	Kişilik						
	İnançları		62.14	18.13	67.35	18.29	8.28**
B Kümesi	Kişilik						
	İnançları		104.82	25.32	112.38	29.46	8.98**
C Kümesi	Kişilik						
	İnançları		95.16	21.92	99.96	19.47	5.63*
			** $p < .01$		* $p < .05$		

3.2. Çalışmanın Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Analizleri

Araştırma değişkenleri olan A, B ve C kümesi kişilik bozuklukları, aile öngörülemezliği, çocukluk travmaları ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi aracılığıyla incelenmiştir.

Yürütülen analiz sonucunda A kümesi kişilik bozukluğu (*paranoid, şizoid, şizotipal*) belirtileri ile çocukluk travmalarının ($r=.20, p < .01$) ve çocukluk travmalarının alt boyutları olan duygusal istismarın ($r=.23, p < .01$), fiziksel istismarın ($r=.17, p < .01$), duygusal ihmalin ($r=.11, p < .01$), fiziksel ihmalin ($r=.18, p < .01$) anlamlı şekilde ilişkili olduğu görülmüştür. Çocukluk travmalarının alt boyutlarından olan cinsel istismar ile anlamlı ilişki bulunamamıştır ($p > .05$). A kümesi kişilik inançları ile aile öngörülemezliği ($r=.22, p < .01$) ve aile öngörülemezliğinin alt boyutları olan finansal öngörülemezlikler ($r=.19, p < .01$), öğünler ile ilgili öngörülemezlikler ($r=.15, p < .01$), annenin fiziksel-duygusal doyum sağlama konusundaki öngörülemezliği ($r=.10, p < .05$), annenin disiplin konusundaki öngörülemezliği ($r=.23, p < .01$), babanın disiplin

konusundaki öngörülemezliği ($r=.25, p< .01$) arasında anlamlı ilişkilerin olduğu tespit edilmiştir. Alt boyutlardan olan babanın fiziksel duygusal doyum sağlama konusundaki öngörülemezliği ile anlamlı korelasyon değerlerine rastlanmamıştır ($p> .05$). A kümesi kişilik inançları ile bağlanma stillerinin ilişkileri incelendiğinde güvenli bağlanma ($r=-.16, p< .01$), korkulu bağlanma ($r=.62, p< .01$) ve kayıtsız bağlanma ($r=.61, p< .01$) arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Saplantılı bağlanma stili ile A kümesi kişilik inançları arasında ise anlamlı ilişki bulunamamıştır ($p> .05$).

B kümesi kişilik (*antisosyal, borderline, histrionik ve narsisistik*) inançları ile çocukluk travmalarının ($r=.22, p< .01$) ve çocukluk travmalarının alt boyutları olan duygusal istismarın ($r=.23, p< .01$), fiziksel istismarın ($r=.22, p< .01$), cinsel istismarın ($r=.10, p< .05$), duygusal ihmalin ($r=.10, p< .05$), fiziksel ihmalin ($r=.23, p< .01$) hepsinin anlamlı şekilde ilişkili olduğu görülmüştür. B kümesi kişilik inançları ile aile öngörülemezliği ($r=.20, p< .01$) ve aile öngörülemezliğinin alt boyutlarından öğünler ile ilgili öngörülemezlikler ($r=.14, p< .01$), annenin disiplin konusundaki öngörülemezliği ($r=.26, p< .01$) ve babanın disiplin konusundaki öngörülemezliği ($r=.25, p< .01$) arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Aile öngörülemezliğinin diğer alt boyutları ile anlamlı ilişki tespit edilememiştir ($p> .05$). B kümesi kişilik inançları ile bağlanma stillerinin ilişkileri incelendiğinde B kümesi kişilik inançları ile güvenli bağlanma ($r=-.14, p< .01$), korkulu bağlanma ($r=.45, p< .01$), kayıtsız bağlanma ($r=.44, p< .01$) ve saplantılı bağlanma ($r=.33, p< .01$) arasında anlamlı korelasyon değerleri elde edilmiştir.

C kümesi kişilik bozukluğu (*çekingen, bağımlı, pasif-agresif ve obsesif-kompulsif*) belirtileri ile çocukluk travmalarının ($r=.12, p< .05$) ve çocukluk travmalarının alt boyutları olan duygusal istismarın ($r=.13, p< .01$), fiziksel istismarın ($r=.12, p< .05$), fiziksel ihmalin ($r=.14, p< .01$) anlamlı şekilde ilişkili olduğu görülmüştür. Çocukluk travmalarının alt boyutlarından olan cinsel istismar ve duygusal ihmal ile anlamlı ilişki bulunamamıştır ($p> .05$). C kümesi kişilik inançları ile aile öngörülemezliği ($r=.16, p<$

.01) ve aile öngörülemezliğinin alt boyutları olan annenin disiplin konusundaki öngörülemezliği ($r=.21, p< .01$), babanın disiplin konusundaki öngörülemezliği ($r=.18, p< .01$) arasında anlamlı ilişkilerin olduğu tespit edilmiştir. Aile öngörülemezliğinin diğer alt boyutları olan finansal öngörülemezlikler, öğünler ile ilgili öngörülemezlikler, annenin ve babanın fiziksel duygusal doyum sağlama konusundaki öngörülemezliği ile anlamlı korelasyon değerlerine rastlanmamıştır ($p> .05$). C kümesi kişilik inançları ile bağlanma stillerinin ilişkileri incelendiğinde C kümesi kişilik inançları ile güvenli bağlanma ($r=-.19, p< .01$), korkulu bağlanma ($r=.42, p< .01$), kayıtsız bağlanma ($r=.36, p< .01$) ve saplantılı bağlanma ($r=.28, p< .01$) arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Araştırmanın bütün değişkenleri için hesaplanan korelasyon katsayıları Tablo 3.2.'de yer almaktadır.

Tablo 3.2. Değişkenler Arası Korelasyon Değerleri

	(1)	(2)	(3)	(4)	(4.1.)	(4.2.)	(4.3.)	(4.4.)	(4.5.)	(5)	(5.1.)	(5.2.)	(5.3.)	(5.4.)	(5.5.)	(6)	(7)	(8)	(9)
(1)A Kümesi	1																		
(2)B Kümesi	.75**	1																	
(3)C Kümesi	.54**	.71**	1																
(4)Çocukluk Travmaları	.20**	.22**	.12*	1															
(4.1.)Duygusal İstismar	.23**	.23**	.13**	.81**	1														
(4.2.)Fiziksel İstismar	.17**	.22**	.12*	.74**	.63**	1													
(4.3.)Cinsel İstismar	.07	.10*	.03	.57**	.31**	.34**	1												
(4.4.)Duygusal İhmal	.11*	.10*	.06	.81**	.58**	.42**	.21**	1											
(4.5.)Fiziksel İhmal	.18**	.23**	.14**	.73**	.44**	.48**	.25**	.60**	1										
(5)Aile	.22**	.20**	.16**	.69**	.58**	.42**	.23**	.70**	.53**	1									
Öngörülemezliği																			
(5.1.)Finansal	.19**	.09	.06	.33**	.18**	.20**	.10*	.31**	.43**	.52**	1								
Öngörülemezlikler																			
(5.2.)Öğünler ile ilgili	.15**	.14**	.08	.44**	.29**	.30**	.14**	.42**	.48**	.63**	.40**	1							
Öngörülemezlikler																			
(5.3.)Annenin Doyum	.10*	.07	.06	.61**	.48**	.32**	.21**	.66**	.47**	.78**	.34**	.42**	1						
Öngörülemezliği																			
(5.4.)Babanın Doyum	.06	.04	.08	.46**	.31**	.22**	.17**	.57**	.31**	.72**	.26**	.31**	.45**	1					
Öngörülemezliği																			
(5.5.)Annenin Disiplin	.23**	.26**	.21**	.42**	.48**	.30**	.15**	.35**	.24**	.64**	.17**	.26**	.46**	.19**	1				
Öngörülemezliği																			
(5.6.)Babanın Disiplin	.25**	.25**	.18**	.43**	.49**	.35**	.13**	.35**	.24**	.63**	.25**	.25**	.25**	.32**	.50**	1			
Öngörülemezliği																			
6.Güvenli Bağlanma	.16**	.14**	.19**	.14**	-.11*	-.04	-.03	.19**	-.09	.14**	-.02	-.04	-.10*	.18**	-.07	-.06	1		
7.Korkulu Bağlanma	.62**	.45**	.42**	.15**	.22**	.10*	.09	.07	.08	.15**	.07	.09	.06	.07	.14**	.18**	.43**	1	
8.Kayıtsız Bağlanma	.61**	.44**	.36**	.05	.09	.06	.08	-.02	-.02	.10*	.04	.04	.01	.02	.11*	.23**	-.07	.60**	1
9. Saplantılı Bağlanma	.09	.33**	.28**	.12*	.14**	.15**	.11*	.03	.07	.06	.02	.03	-.03	.03	.12*	.09	-.04	.14**	.02
																			1

*** $p < .05$ ** $p < .01$**

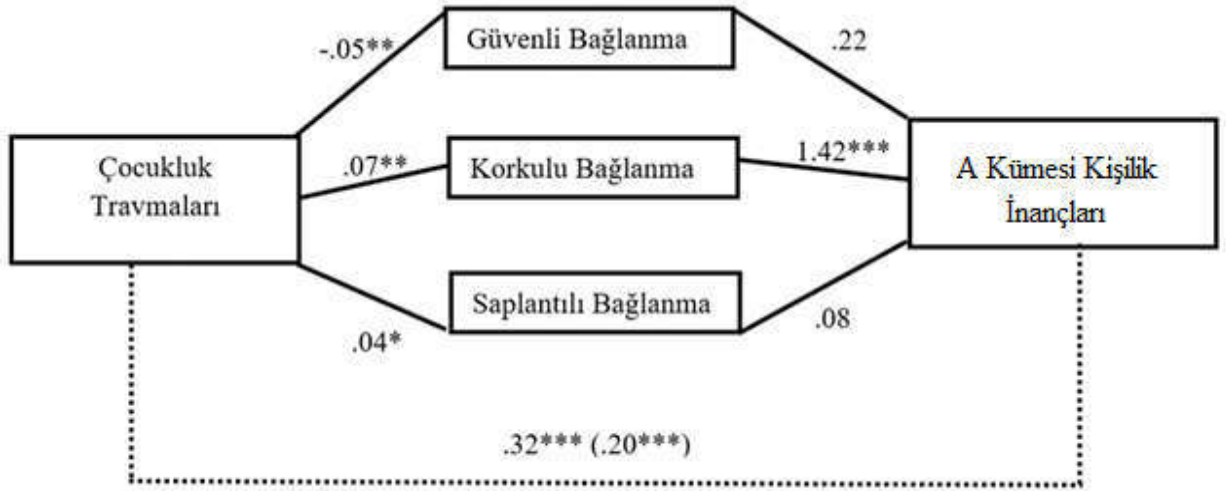
3.3. Aracı Değişken Analizlerine İlişkin Bulgular

Bulguların bu bölümünde çalışmanın aracı değişken hipotezi test edilmiştir. Araştırmanın amaçları doğrultusunda A, B ve C kümesi kişilik inançlarının yordanan değişken olarak yer aldığı üç farklı aracı değişken analizi yapılmıştır. Bu analizlerde çocukluk travmaları toplam puanları ve aile öngörülemezliği toplam puanları yordayıcı değişken olarak, bağlanma stilleri (güvenli, korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma stilleri) aracı değişken olarak rol almıştır. Bağlanma boyutlarının aracı etkisi Hayes (2008) tarafından geliştirilen SPSS uyumlu PROCESS makrosu ile incelenmiştir.

3.3.1. Çocukluk Travmaları ve A Kümesi Kişilik İnançları

Arasındaki İlişkide Bağlanmanın Aracı Rolü

Çocukluk travmaları ve A kümesi kişilik inançları arasındaki ilişkileri ve bağlanma stillerinin aracılık rolünü gösteren bulgular Şekil 3.1.'de gösterilmiştir.

Şekil 3.1. Çocukluk Travmaları ve A Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Bağlanma Stillerinin Aracı Rollerini. Şekilde standardize olmayan beta değerlerine yer verilmiştir.

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Şekil 3.1.'de görüldüğü üzere doğrudan etkiler incelendiğinde çocukluk travmalarının A kümesi kişilik inançları toplam puanı üzerindeki etkisi anlamlı bulunmuştur ($\beta=.32$, $t=4.2$, $p<.01$). Aynı zamanda çocukluk travmalarının denkleme aracı değişken olarak giren güvenli bağlanma stili ($\beta=-.05$, $t=-2.9$, $p<.01$), korkulu bağlanma stili ($\beta=.07$, $t=3.16$, $p<.01$) ve saplantılı bağlanma stili ($\beta=.04$, $t=2.55$, $p<.05$) üzerinde anlamlı doğrudan ilişkisi gözlenmiştir. Çocukluk travmaları değişkeninin düşük düzeyleri güvenli bağlanmanın yüksek düzeylerini yordamaktayken çocukluk travmaları değişkeninin yüksek düzeyleri korkulu bağlanmanın yüksek düzeylerini yordamaktadır. Çocukluk travmaları ve kayıtsız bağlanma stili arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>.05$). Aracı değişkenlerin yordanan değişken olan A kümesi kişilik inançları üzerindeki doğrudan etkileri incelendiğinde korkulu bağlanma stili ($\beta=.142$, $t=7.88$, $p<.001$) ve kayıtsız bağlanma stili ($\beta=1.22$, $t=7.68$, $p<.001$) ile anlamlı etkiler bulunmuştur. Diğer bağlanma stilleri için anlamlı etkiler bulunamamıştır ($p>.05$).

Son aşamada A kümesi kişilik inançları ile aracı değişkenler analize dahil edilmiştir. Yordayıcı değişken olan çocukluk travmaları ile kayıtsız bağlanma stili arasında anlamlı bir ilişki bulunamadığı için kayıtsız bağlanma stili denklemden çıkarılmıştır. Aracı değişkenlerin dahil edildiği analizde A kümesi kişilik inançları ile çocukluk travmaları arasındaki ilişkide anlamlılığın düştüğü görülmüştür ($\beta=.20$, $t=.3.58$, $p<.01$).

Aracı değişkenler için gözlenen etkilerin anlamlı olup olmadığı 1000 kişilik Bootstrap örnekleme ile değerlendirilmiştir. Tablo 3.3.'te gösterildiği üzere, aracı değişkenler olarak denkleme dahil edilen bağlanma stillerinin toplam dolaylı etkilerinin anlamlı olduğu bulunmuştur (nokta tahmin=.12 ve %95 BCa GA [.0100, .2157]). Değişkenler tek tek incelendiğinde ise yalnızca korkulu bağlanma stiline (nokta tahmin=.10 ve %95 BCa GA [.0363, .1668]) dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Bu bulgulara göre, çocukluk travmaları ile A kümesi kişilik inançları arasındaki ilişkide korkulu bağlanma stiline kısmi aracılık rolü üstlendiği sonucuna varılmıştır. Diğer bir deyişle,

katılımcıların çocukluklarında yaşadıkları travmaların, kısmen korkulu bağlanma stili yoluyla A kümesi kişilik inançlarına sahip olma olasılığını etkilediği görülmektedir. Son olarak modelin anlamlılığı incelenmiş ve toplam varyansın %49'unu açıklayan tüm modelin anlamlı olduğu gözlemlenmiştir ($F(1,407)=77.04, p < .001$).

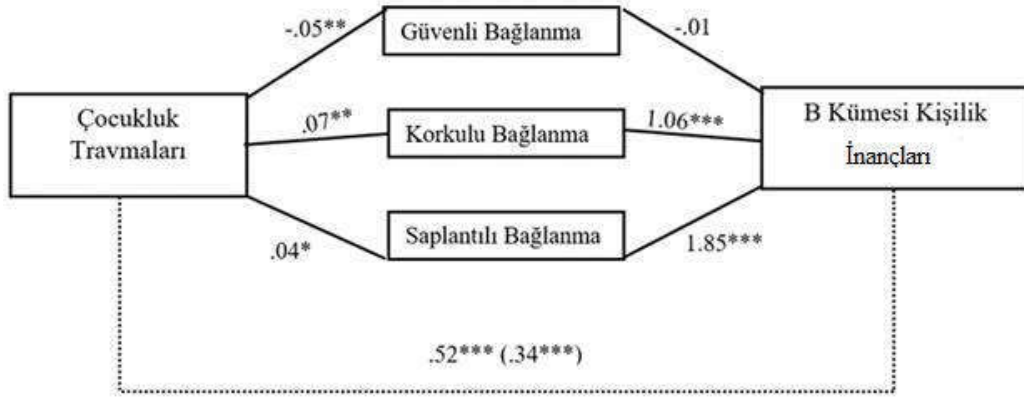
Tablo 3.3. Çocukluk Travmaları ve A Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Aracı Değişkenlerin Toplam ve Spesifik Dolaylı Etkileri için Nokta Tahminleri ve Bias-Corrected and Accelerated (BCa) Güven Aralıkları (GA)

Değişken	B	Standart	%95 BCa GA	
		Hata (SE)	Düşük	Yüksek
Çocukluk Travmaları				
Toplam	.12	.05	.01	.22
Güvenli Bağlanma	-.01	.01	-.03	.01
Korkulu Bağlanma	.10	.03	.04	.17
Saplantılı Bağlanma	.00	.01	-.01	.02

3.3.2. Çocukluk Travmaları ve B Kümesi Kişilik İnancıları

Arasındaki İlişkide Bağlanmanın Aracı Rolü

Çocukluk travmaları ve B kümesi kişilik inançları arasındaki ilişkileri ve bağlanma stillerinin aracılık rolünü gösteren bulgular Şekil 3.2.'de gösterilmiştir.

Şekil 3.2. Çocukluk Travmaları ve B Kümesi Kişilik İnancıları Arasındaki İlişkide Bağlanma Stillerinin Aracı Rollerini. Şekilde *standardize olmayan beta değerlerine* yer verilmiştir.

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Şekil 3.2.'de görüldüğü üzere çocukluk travmalarının B kümesi kişilik inançları üzerindeki doğrudan etkisi anlamlı bulunmuştur ($\beta = .52$, $t = 4.8$, $p < .001$).

Aracı değişkenlerin yordanan değişken olan B kümesi kişilik inançları toplam puanı üzerindeki doğrudan etkileri incelendiğinde korkulu bağlanma stili ($\beta = 1.06$, $t = 3.55$, $p < .001$), kayıtsız bağlanma stili ($\beta = 1.52$, $t = 5.75$, $p < .001$) ve saplantılı bağlanma stili ($\beta = 1.85$, $t = 6.88$, $p < .001$) ile anlamlı etkiler bulunmuştur. Güvenli bağlanma stili için anlamlı etkiler bulunamamıştır ($p > .05$).

B kümesi kişilik inançları ile aracı değişkenler (güvenli, korkulu saplantılı bağlanma stilleri) analize dahil edildiğinde, B kümesi kişilik inançları ile çocukluk travmaları arasındaki ilişkide anlamlılığın düştüğü görülmüştür ($\beta = .34$, $t = 3.63$, $p < .01$). Yordayıcı değişken olan çocukluk travmaları ile kayıtsız bağlanma stili arasında anlamlı bir ilişki bulunamadığı için kayıtsız bağlanma stili denklemden çıkarılmıştır.

Aracı değişkenler için gözlenen etkilerin anlamlı olup olmadığı 1000 kişilik Bootstrap örnekleme ile değerlendirilmiştir. Tablo 3.4.'te gösterildiği üzere, aracı değişkenler olarak denkleme dahil edilen bağlanma stillerinin toplam dolaylı etkilerinin anlamlı olduğu bulunmuştur (nokta tahmin= .19 ve %95 BCa GA [.0479, .3183]). Değişkenler tek tek incelendiğinde ise korkulu bağlanma stiline (nokta tahmin=.07 ve %95 BCa GA [.02, .14]) ve saplantılı bağlanma stiline (nokta tahmin=.08 ve %95 BCa GA [.0221, .1359]) dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Bu bulgulara göre çocukluk travmaları ile B kümesi kişilik inançları arasındaki ilişkide korkulu bağlanma stili ve saplantılı bağlanma stiline kısmi aracılık rolü üstlendiği belirlenmiştir. Bir başka deyişle, katılımcıların çocukluklarında yaşadıkları travmaların kısmen korkulu ve saplantılı bağlanma stili yoluyla B kümesi kişilik inançlarına sahip olma olasılığını arttırdığı görülmektedir. Son olarak modelin anlamlılığı incelenmiş ve toplam varyansın %35'ini açıklayan tüm modelin anlamlı olduğu gözlemlenmiştir ($F(1,407)=43.87, p<.001$).

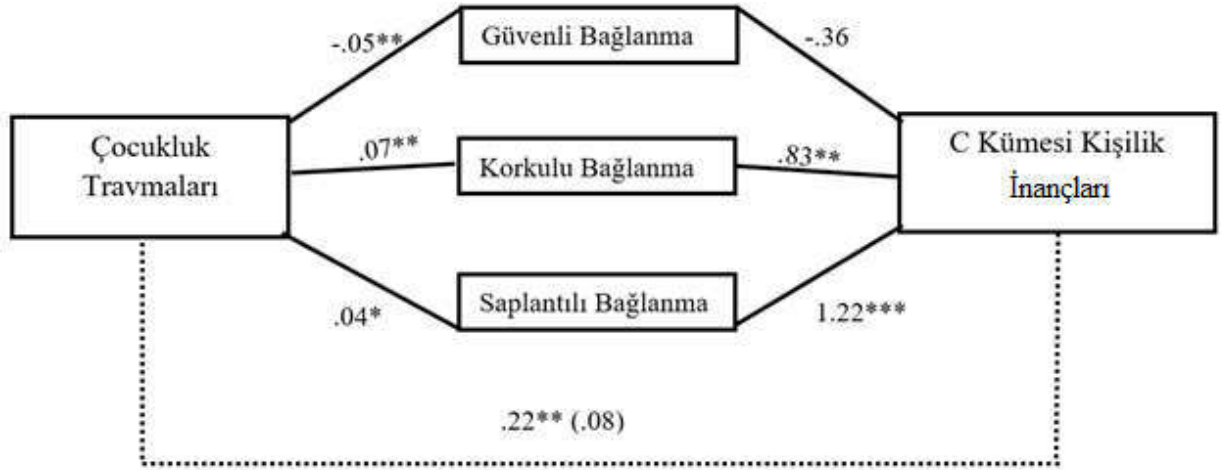
Tablo 3.4. Çocukluk Travmaları ve B Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Aracı Değişkenlerin Toplam ve Spesifik Dolaylı Etkileri için Nokta Tahminleri ve Bias-Corrected and Accelerated (BCa) Güven Aralıkları (GA)

Değişken	B	Standart		%95 BCa GA	
		Hata	(SE)	Düşük	Yüksek
Çocukluk Travmaları					
Toplam	.19	.07		.05	.32
Güvenli Bağlanma	-.00	.02		-.03	.03
Korkulu Bağlanma	.07	.03		.02	.14
Saplantılı					
Bağlanma	.08	.03		.02	.14

3.3.3. Çocukluk Travmaları ve C Kümesi Kişilik İnançları

Arasındaki İlişkide Bağlanmanın Aracı Rolü

Çocukluk travmaları ve C kümesi kişilik inançları arasındaki ilişkileri ve bağlanma stillerinin aracılık rolünü gösteren bulgular Şekil 3.3.'te gösterilmiştir.

Şekil 3.3. Çocukluk Travmaları ve C Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Bağlanma Stillerinin Aracı Rollerini. Şekilde *standardize olmayan beta değerlerine* yer verilmiştir.

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Şekilde görüldüğü gibi çocukluk travmalarının C kümesi kişilik inançları üzerindeki doğrudan etkisi anlamlı bulunmuştur ($\beta = .22$, $t = 2.61$ $p < .01$).

Aracı değişkenlerin yordanan değişken olan C kümesi kişilik inançları toplam puanı üzerindeki doğrudan etkileri incelendiğinde korkulu bağlanma stili ($\beta = .83$, $t = 3.32$, $p < .01$), kayıtsız bağlanma stili ($\beta = .90$, $t = 4.07$ $p < .001$) ve saplantılı bağlanma stili ($\beta = 1.22$, $t = 5.43$ $p < .001$) ile anlamlı etkiler bulunmuştur. Güvenli bağlanma stili için anlamlı etkiler bulunamamıştır ($p > .05$).

C kümesi kişilik inançları ile tüm aracı değişkenler analize dahil edildiğinde, C kümesi kişilik inançları ile çocukluk travmaları arasındaki istatistiksel olarak anlamlı ilişkinin anlamsız hale geldiği görülmüştür ($\beta=.08$, $t=1.00$ $p>.05$) Yordayıcı değişken olan çocukluk travmaları ile kayıtsız bağlanma stili arasında anlamlı bir ilişki bulunamadığı için kayıtsız bağlanma stili denklemden çıkarılmıştır.

Aracı değişkenler için gözlenen etkilerin anlamlı olup olmadığı 1000 kişilik Bootstrap örnekleme ile değerlendirilmiştir. Tablo 3.5.'te gösterildiği üzere, aracı değişkenler olarak denkleme dahil edilen bağlanma stillerinin toplam dolaylı etkilerinin anlamlı olduğu bulunmuştur (nokta tahmin=.15 ve %95 BCa GA [.0576, .2443]). Değişkenler tek tek incelendiğinde ise korkulu bağlanma stili (nokta tahmin=.06 ve %95 BCa GA [.0139, .1120]) ve saplantılı bağlanma stili (nokta tahmin=.05 ve %95 BCa GA [.0133, .1001]) dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Bulgular bir arada değerlendirildiğinde çocukluk travmaları ile C kümesi kişilik inançları arasındaki ilişkide korkulu bağlanma stili ve saplantılı bağlanma stili tam aracılık rolü üstlendiği belirlenmiştir. Diğer bir deyişle, katılımcıların çocukluklarında yaşadıkları travmaların korkulu ve saplantılı bağlanma stili yoluyla C kümesi kişilik inançlarına sahip olma olasılığını arttırdığı görülmektedir. Son olarak modelin anlamlılığı incelenmiş ve toplam varyansın %26'sını açıklayan tüm modelin anlamlı olduğu gözlemlenmiştir ($F(1,407)=27.79$, $p<.001$).

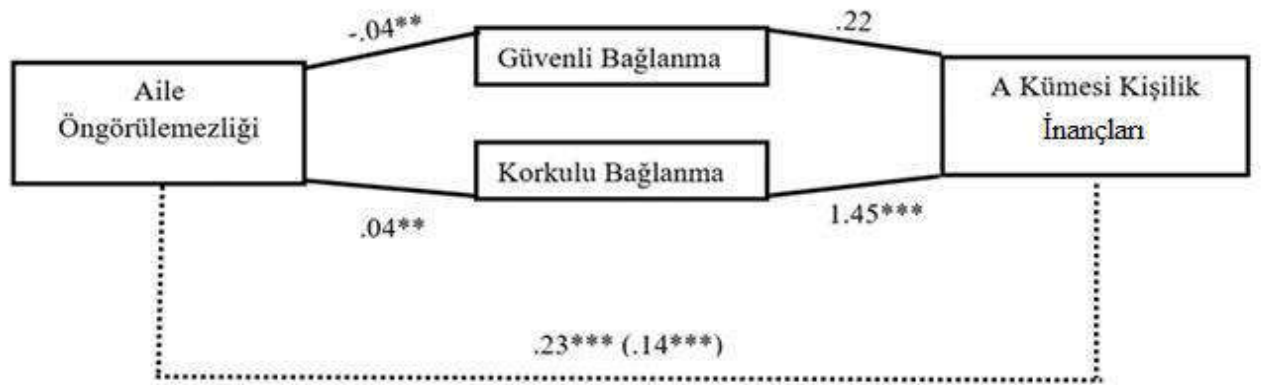
Tablo 3.5. Çocukluk Travmaları ve C Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Aracı Değişkenlerin Toplam ve Spesifik Dolaylı Etkileri için Nokta Tahminleri ve Bias-Corrected and Accelerated (BCa) Güven Aralıkları (GA)

Değişken	B	Standart	%95 BCa GA	
		Hata (SE)	Düşük	Yüksek
Çocukluk Travmaları				
Toplam	.15	.05	.06	.24
Güvenli Bağlanma	-.02	.02	-.01	.06
Korkulu Bağlanma	.06	.03	.01	.11
Saplantılı Bağlanma	.05	.02	.01	.10

3.3.4. Aile Öngörülemezliği ve A Kümesi Kişilik İnançları

Arasındaki İlişkide Bağlanmanın Aracı Rolü

Aile öngörülemezliği ve A kümesi kişilik inançları arasındaki ilişkileri ve bağlanma stillerinin aracılık rolünü gösteren bulgular Şekil 3.4'te gösterilmiştir.

Şekil 3.4. Aile Öngörülemezliği ve A Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Bağlanma Stillerinin Aracı Roller. Şekilde standardize olmayan beta değerlerine yer verilmiştir.

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Şekil 3.4.'te görüldüğü üzere aile öngörülemezliğinin A kümesi kişilik inançları toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisi anlamlı bulunmuştur ($\beta=.23$, $t=4.4$, $p<.001$). Aynı zamanda aile öngörülemezliğinin denkleme aracı değişken olarak giren güvenli bağlanma stili ($\beta=-.04$, $t=-2.8$, $p<.01$) ve korkulu bağlanma stili ($\beta=.04$, $t=2.89$, $p<.01$) üzerinde anlamlı doğrudan ilişkisi gözlenmiştir. Aile öngörülemezliği ile saplantılı ve kayıtsız bağlanma stili arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>.05$).

Aracı değişkenlerin yordanan değişken olan A kümesi kişilik inançları toplam puanı üzerindeki doğrudan etkileri incelendiğinde korkulu bağlanma stili ($\beta=.145$, $t=8.07$, $p<.001$) ve kayıtsız bağlanma stili ($\beta=1.18$, $t=7.43$, $p<.001$) ile anlamlı etkiler bulunmuştur. Diğer bağlanma stilleri için anlamlı etkiler bulunamamıştır ($p>.05$).

Son aşamada A kümesi kişilik inançları ile aracı değişkenler analize dahil edilmiştir. Yordayıcı değişken olan aile öngörülemezliği ile kayıtsız ve saplantılı bağlanma stili arasında anlamlı bir ilişki bulunamadığı için bu değişkenler denklemden çıkarılmıştır. Aracı değişkenlerin dahil edildiği analizde A kümesi kişilik inançları ile aile öngörülemezliği arasındaki ilişkide anlamlılığın düştüğü görülmüştür ($\beta=.14$, $t=3.55$, $p<.001$).

Aracı değişkenler için gözlenen etkilerin anlamlı olup olmadığı 1000 kişilik Bootstrap örnekleme ile değerlendirilmiştir. Tablo 3.6.'da gösterildiği üzere, aracı değişkenler olarak denkleme dahil edilen bağlanma stillerinin toplam dolaylı etkilerinin anlamlı olduğu bulunmuştur (nokta tahmin=.09 ve %95 BCa GA [.0124, .1709]). Değişkenler tek tek incelendiğinde ise yalnızca korkulu bağlanma stili (nokta tahmin=.06 ve %95 BCa GA [.0121, .1157]) dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür.

Tablo 3.6. Aile Öngörülemezliği ile A Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Aracı Değişkenlerin Toplam ve Spesifik Dolaylı Etkileri için Nokta Tahminleri ve Bias-Corrected and Accelerated (BCa) Güven Aralıkları (GA)

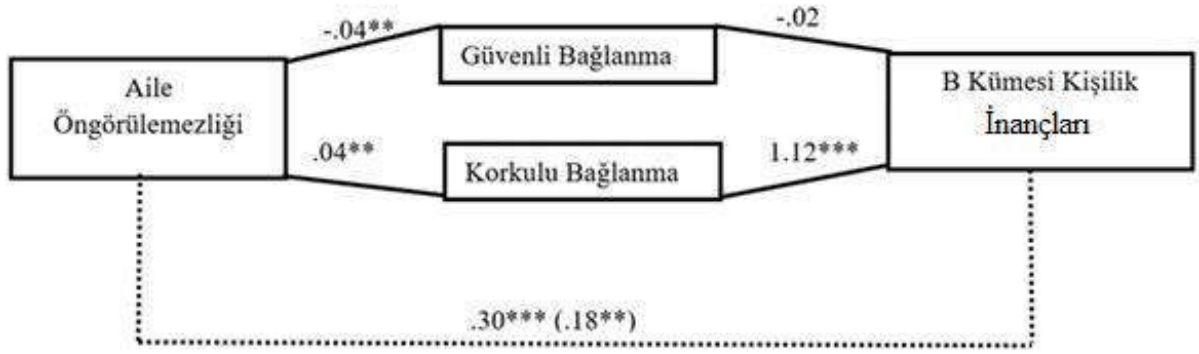
Değişken	B	Standart	%95 BCa GA	
		Hata (SE)	Düşük	Yüksek
Aile Öngörülemezliği				
Toplam	.09	.04	.01	.17
Güvenli Bağlanma	-.01	.01	-.03	.00
Korkulu Bağlanma	.06	.03	.01	.12

Bu bulgulara göre, aile öngörülemezliği ile A kümesi kişilik inançları arasındaki ilişkide korkulu bağlanma stilinin kısmi aracılık rolü üstlendiği sonucuna varılmıştır. Diğer bir deyişle, katılımcıların çocukluklarında içinde bulundukları ailenin öngörülemez özelliklere sahip olmasının kısmen korkulu bağlanma stili yoluyla A kümesi kişilik bozukluğuna sahip olma olasılığını arttırdığı görülmektedir. Son olarak modelin anlamlılığı incelenmiş ve toplam varyansın %49'unu açıklayan tüm modelin anlamlı olduğu gözlemlenmiştir ($F(1,407)=76.97, p<.001$).

3.3.5. Aile Öngörülemezliği ve B Kümesi Kişilik İnançları

Arasındaki İlişkide Bağlanmanın Aracı Rolü

Aile öngörülemezliği ve B kümesi kişilik inançları arasındaki ilişkileri ve bağlanma stillerinin aracılık rolünü gösteren bulgular Şekil 3.5'te gösterilmiştir.

Şekil 3.5. Aile Öngörülemezliği ve B Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Bağlanma Stillerinin Aracı Rollerini. Şekilde standardize olmayan beta değerlerine yer verilmiştir.

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Şekil 3.5'te görüldüğü üzere aile öngörülemezliğinin B kümesi kişilik inançları üzerindeki doğrudan etkisi anlamlı bulunmuştur ($\beta = .30$, $t = 3.9$, $p < .001$).

Aracı değişkenlerin yordanan değişken olan B kümesi kişilik inançları toplam puanı üzerindeki doğrudan etkileri incelendiğinde korkulu bağlanma stili ($\beta = .12$, $t = 3.74$, $p < .001$), kayıtsız bağlanma stili ($\beta = 1.46$, $t = 5.50$, $p < .001$) ve saplantılı bağlanma stili ($\beta = 1.92$, $t = 7.11$, $p < .001$) ile anlamlı etkiler bulunmuştur. Güvenli bağlanma stili için anlamlı etki bulunamamıştır ($p > .05$).

Aile öngörülemezliği ile B kümesi kişilik inançları arasındaki ilişkide aracı değişkenlerin analizi yapılırken, yordayıcı değişken olan aile öngörülemezliği ile kayıtsız ve saplantılı bağlanma stili arasında anlamlı bir ilişki bulunamadığı için bu değişkenler denklemden çıkarılmıştır. Aracı değişkenlerin dahil edildiği analizde B kümesi kişilik inançları ile aile öngörülemezliği arasındaki ilişkide anlamlılığın düştüğü görülmüştür ($\beta = .18$, $t = 2.79$, $p < .01$).

Aracı değişkenler için gözlenen etkilerin anlamlı olup olmadığı 1000 kişilik Bootstrap örnekleme ile değerlendirilmiştir. Tablo 3.7.'de gösterildiği üzere, aracı değişkenler olarak denkleme dahil edilen bağlanma stillerinin toplam dolaylı

etkilerinin anlamlı olduğu bulunmuştur (nokta tahmin=.12 ve %95 BCa GA [.0221, .2098]). Değişkenler tek tek incelendiğinde ise yalnızca korkulu bağlanma stiline (nokta tahmin=.05 ve %95 BCa GA [.0065, .0960]) dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Bu bulgulara göre, aile öngörülemezliği ile B kümesi kişilik inançları arasındaki ilişkide korkulu bağlanma stiline kısmi aracılık rolü üstlendiği sonucuna varılmıştır. Diğer bir deyişle, katılımcıların çocukluklarında içinde bulundukları ailenin öngörülemez özelliklere sahip olmasının kısmen korkulu bağlanma stiline sahip olmaları yoluyla B kümesi kişilik inançlarına sahip olma olasılığını arttırdığı görülmektedir. Son olarak modelin anlamlılığı incelenmiş ve toplam varyansın %34'ünü açıklayan tüm modelin anlamlı olduğu gözlemlenmiştir ($F(1,407)=42.25, p<.001$).

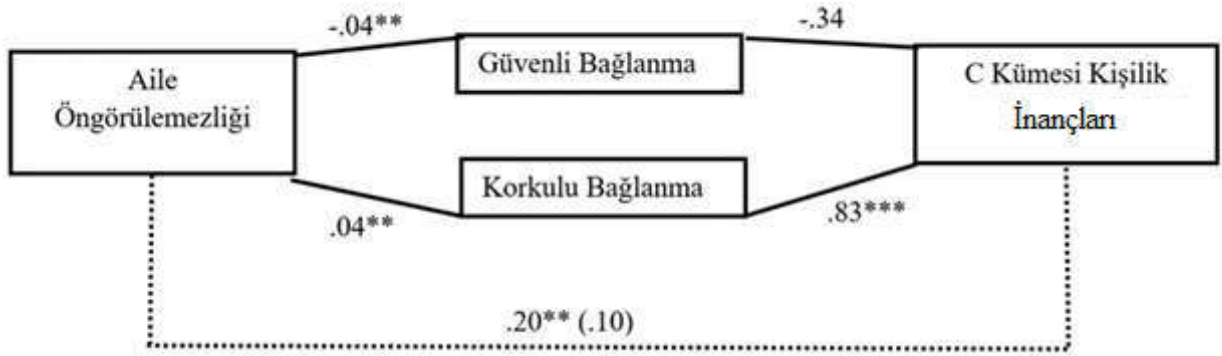
Tablo 3.7.: Aile Öngörülemezliği ile A Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Aracı Değişkenlerin Toplam ve Spesifik Dolaylı Etkileri için Nokta Tahminleri ve Bias-Corrected and Accelerated (BCa) Güven Aralıkları (GA)

Değişken	β	Standart	%95 BCa GA	
		Hata (SE)	Düşük	Yüksek
Aile Öngörülemezliği				
Toplam	.12	.05	.02	.21
Güvenli Bağlanma	.00	.02	-.02	.02
Korkulu Bağlanma	.05	.02	.01	.10

3.3.6. Aile Öngörülemezliği ve C Kümesi Kişilik İnançları

Arasındaki İlişkide Bağlanmanın Aracı Rolü

Aile öngörülemezliği ve C kümesi kişilik inançları arasındaki ilişkileri ve bağlanma stillerinin aracılık rolünü gösteren bulgular Şekil 3.6.'da gösterilmiştir.

Şekil 3.6. Aile Öngörülemezliği ve C Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Bağlanma Stillerinin Aracı Rollerini. Şekilde *standardize olmayan beta değerlerine* yer verilmiştir.

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Şekil 3.6.'de görüldüğü üzere aile öngörülemezliğinin C kümesi kişilik bozukluğu toplam puanı belirtileri üzerindeki doğrudan etkisi anlamlı bulunmuştur ($\beta = .20$, $t = 3.3$, $p < .01$). Aracı değişkenlerin yordanan değişken olan C kümesi kişilik inançları üzerindeki doğrudan etkileri incelendiğinde korkulu bağlanma stili ($\beta = .83$, $t = 3.35$, $p < .001$), kayıtsız bağlanma stili ($\beta = .87$, $t = 3.97$, $p < .001$) ve saplantılı bağlanma stili ($\beta = 1.22$, $t = 5.49$, $p < .001$) ile anlamlı doğrudan etkiler bulunmuştur. Güvenli bağlanma stili için anlamlı etki bulunamamıştır ($p > .05$).

Aile öngörülemezliği ile C kümesi kişilik inançları arasındaki ilişkide aracı değişkenlerin analizi yapılırken, yordayıcı değişken olan aile öngörülemezliği ile kayıtsız ve saplantılı bağlanma stili arasında anlamlı bir ilişki bulunamadığı için bu değişkenler denklemden çıkarılmıştır. Aracı değişkenlerin dahil edildiği analizde C kümesi kişilik inançları ile aile öngörülemezliği arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamsız hale geldiği görülmüştür ($\beta = .10$, $t = 1.96$, $p > .05$).

Aracı değişkenler için gözlenen etkilerin anlamlı olup olmadığı 1000 kişilik Bootstrap örnekleme ile değerlendirilmiştir. Tablo 3.8.'de gösterildiği üzere, aracı değişkenler olarak denkleme dahil edilen bağlanma stillerinin toplam dolaylı etkilerinin anlamlı

olduğu bulunmuştur (nokta tahmin=.09 ve %95 BCa GA [.0301, .1516]). Değişkenler tek tek incelendiğinde ise yalnızca korkulu bağlanma stilinin (nokta tahmin=.04 ve %95 BCa GA [.0064, .0776]) dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Bu bulgulara göre, aile öngörülemezliği ile C kümesi kişilik inançları arasındaki ilişkide korkulu bağlanma stilinin tam aracılık rolü üstlendiği sonucuna varılmıştır. Diğer bir deyişle, katılımcıların çocukluklarında içinde bulundukları ailenin öngörülemez özelliklere sahip olmasının korkulu bağlanma stili yoluyla C kümesi kişilik inançlarına sahip olma olasılığını arttırdığı görülmektedir. Son olarak modelin anlamlılığı incelenmiş ve toplam varyansın %26'sını açıklayan tüm modelin anlamlı olduğu gözlemlenmiştir ($F(1,407)=28.56, p< .001$).

Tablo 3.8. Aile Öngörülemezliği ile C Kümesi Kişilik İnançları Arasındaki İlişkide Aracı Değişkenlerin Toplam ve Spesifik Dolaylı Etkileri için Nokta Tahminleri ve Bias-Corrected and Accelerated (BCa) Güven Aralıkları (GA)

Değişken	B	Standart	%95 BCa GA	
		Hata (SE)	Düşük	Yüksek
Aile Öngörülemezliği				
Toplam	.09	.03	.03	.15
Güvenli Bağlanma	.01	.01	-.00	.04
Korkulu Bağlanma	.04	.02	.01	.08

Tablo 3.9. : Aracı Değişken Analizine İlişkin Bulguların Özeti

Yordayıcı Değişken	Aracı Değişken	Yordanan Değişken	Aracılık Etkisi
Çocukluk Travmaları	Korkulu Bağlanma Stili	A Kümesi Kişilik İnançları	Kısmi Aracılık
Çocukluk Travmaları	Korkulu ve Saplantılı Bağlanma Stilleri	B Kümesi Kişilik İnançları	Kısmi Aracılık
Çocukluk Travmaları	Korkulu ve Saplantılı Bağlanma Stilleri	C Kümesi Kişilik İnançları	Tam Aracılık
Aile Öngörülemeziği	Korkulu Bağlanma Stili	A Kümesi Kişilik İnançları	Kısmi Aracılık
Aile Öngörülemeziği	Korkulu Bağlanma Stili	B Kümesi Kişilik İnançları	Kısmi Aracılık
Aile Öngörülemeziği	Korkulu Bağlanma Stili	C Kümesi Kişilik İnançları	Tam Aracılık

BÖLÜM 4

TARTIŞMA

Bu araştırmada kişilik inançları, aile öngörülemezliği, çocukluk travmaları ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkileri ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışmanın bu bölümünde analizler ile ulaşılan bulgular ilgili alanyazında yer alan çalışmalar ışığında tartışılmıştır. Araştırmanın klinik alana katkıları, sınırlılıkları ve gelecek araştırmalara yönelik öneriler de bu bölümde yer almaktadır.

Araştırmada ilk olarak katılımcıların kişilik inançlarına göre aldıkları puanların cinsiyet ve yaşa göre farklılaşması incelenmiştir. Ardından araştırmanın konusu olan tüm değişkenlerin aralarındaki korelasyon değerleri bulunmuştur. Son olarak çocukluk travmaları ve aile öngörülemezliğinin yordayıcı değişken, kişilik inançlarının yordanan değişken ve bağlanma stillerinin aracı değişken olarak rol aldığı üç farklı aracı değişken analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgular takip eden bölümlerde incelenecektir.

4.1. Kişilik İnançlarının Yaş ve Cinsiyete Göre Değerlendirilmesi

Cinsiyet ve yaş değişkenlerine göre kişilik inançlarını incelemek amacıyla yürütülen varyans analizi sonucunda, yaş değişkeni açısından kişilik inançları puanları arasında anlamlı bir farkın olmadığı saptanmıştır. İlgili alanyazında kişilik bozukluğu belirtilerinin yaş arttıkça azaldığı yönünde çalışmalar mevcuttur (Johnson, 2000; Hollander ve ark., 1994). Bununla beraber, yaş ile ilgili bu bulgu örneklemin sınırlılığından kaynaklanabileceği gibi, kişiliğin şekillenmesinin çocukluk ve ergenlik döneminde tamamlandığı, yaşamın sonraki dönemlerinde ise aynı örüntüde devam ettiğine dair kuramsal görüşler (Mahler, Pine ve Bergman, 1975; Masterson 2008; Kernberg, 1975) ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Cinsiyet değişkeni açısından ise erkeklerin A, B ve C kümesi kişilik bozukluğu toplam belirti puanlarının, kadınların puanlarından anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgu, genel anlamda kişilik bozukluklarının erkeklerde kadınlara oranla daha çok görüldüğü yönünde sonuçlanan pek çok çalışma ile tutarlıdır (Köroğlu ve Bayraktar, 2010; Gökalp 2002; Dereboy ve ark., 2008; Şenyuva 2007; Samuels ve ark 1994, Jackson ve Burgess 2000). Ruh sağlığı alanında yapılmış en geniş kapsamlı epidemiyolojik çalışmalardan biri olan ve 40 000 katılımcı ile gerçekleştirilen Alkol ve İlgili Koşullara İlişkin Epidemiyolojik Araştırma (National Epidemiological Survey on Alcohol and Related Conditions-NESARC) sonuçları da genel anlamda kişilik bozukluklarının erkeklerde kadınlara oranla daha fazla görüldüğünü göstermektedir (Trull ve ark., 2010). Borderline ve histrionik kişilik bozukluğunun daha çok kadınlarda görülmesi gibi veriler ortaya konulsa da (Maier ve ark., 1992; Clarkin ve Posner, 2005); genel anlamda ve kümeler üzerinden yapılan değerlendirmelerde (Samuels ve ark., 2002) mevcut çalışmada ortaya konan bulgular ile paralel sonuçlar elde edilmiştir. Cinsiyetle bağlantılı söz konusu fark üzerine yapılan çalışmalar (Morf ve Rhodewalt, 2001; Maier ve ark., 1992); kişilik bozukluğu belirtisi olabilecek baskınlık, sömürücülük gibi özelliklerin erkekler için daha kabul edilebilir olması ve kadınların olumsuz özellik ve düşüncelerini saklama eğiliminde olmaları gibi toplumsal normlar ile bağlantılı noktalara atıfta bulunmaktadır.

Sonuç olarak, kültürümüzde yapılan bu çalışmayla kişilik örüntülerinin ergenlik sonrası dönemde tutarlı biçimde sürdüğü, baskın erkek ve uyumlu kadın anlayışını benimseyen toplumsal cinsiyet rollerimizin, erkeklerde kişilikle ilgili uyumsuz inançların daha fazla var olmasına katkı sağlayabileceği söylenebilir.

4.2. Korelasyon Analizlerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırmada temel değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek bir diğer amaçtır ve yapılan analiz sonucunda A (*paranoid, şizoid, şizotipal*), B (*antisosyal, borderline, histrionik ve narsisistik*) ve C (*çekingen, bağımlı, pasif-agresif ve obsesif-kompulsif*) kümesi kişilik

inançları ile *çocukluk travmaları* arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Kısaca, bireyin çocukluğunda maruz kaldığı travmatik yaşantılar arttıkça kişiliğe yönelik olumsuz inançlarında artış görüleceği vurgulanabilir. Ayrıca, çocukluk travmalarının alt ölçekleri olan duygusal istismar, fiziksel istismar ve fiziksel ihmal boyutları ile A, B ve C kümesi kişilik inançları arasında anlamlı ilişkiler olduğu göze çarpmaktadır. Duygusal ihmal alt boyutu ile A ve B kümesi ilişkili bulunurken, cinsel istismar alt boyutunun yalnızca B kümesi kişilik inançları ile görece düşük korelasyon değerlerinde bir ilişki saptanmıştır. Bu bulgular, kişilik örüntüsünün oluşumunda; gelişimsel kendilik ve nesne ilişkileri kuramının bakış açısını ve travma kavramının gelişimsel travma (veya bağlanma travması) ve kümeleşmiş travma olarak farklı ancak örtüşen iki boyutunun etkili olduğunu (Orcutt, 2012) ileri süren görüşlerle paralel görünmektedir. Ayrılma bireyleşme döneminde gelişimsel duraklamaya neden olan anne ile kurulan ilişkideki sarsıntılar kişiliğe yönelik inançlarda bozulmalara neden olmaktadır. Uygulama alt evresindeki duraklamaya neden olabilecek, annenin çocuğun bağımsız hareket etmesine kızan ve eleştiren bir pozisyonda olması gibi bir durum gelişimsel travma olarak nitelendirilmekteyken, cinsel istismar gibi dışarıdan gelen bir etki kümeleşmiş travmaya karşılık gelmektedir (Orcutt, 2012; Masterson, 2008). Söz konusu bulguyla tutarlı olarak, kişilik yapılanması ve travma ilişkisine bakıldığında, kişilik örüntüsünü belirleyen ana etkenin doğumdan sonraki yaklaşık üç yıllık süreçte gerçekleşen ayrılma bireyleşme dönemindeki gelişimsel duraklama olduğu, kümeleşmiş travma olarak değerlendirilebilecek cinsel istismar yaşantısının, yaşantı öncesi kişilik örüntüsü ile birleşip birbirini etkileyen eş zamanlı bir durum yaratmakta olduğu ileri sürülmektedir (Orcutt, 2012). Bu kuramsal bakış açısıyla araştırmada çocukluk travmalarını ölçmek üzere kullanılan ölçek maddeleri gözden geçirildiğinde; duygusal istismar, duygusal ihmal, fiziksel istismar ve fiziksel ihmali ölçen maddelerin gelişimsel (bağlanma) travmaya yakın olduğu, cinsel istismarı ölçen maddelerin ise kümeleşmiş travmaya

karşılık geldiği söylenebilir. Araştırma bulgularının cinsel istismarın kişilik inançları ile daha düşük düzeyde ilişkili olduğunu göstermesi, dışarıdan gelen etkinin kişilik inançları üzerinde daha az etkili olacağı yönünde açıklanabilse de, örneklemin kişilik bozukluğu tanısı almamış bir grup olması ve cinsel istismar travmasının dile getirilmesindeki zorluk da diğer yandan göz ardı edilmemelidir.

İkinci olarak aile öngörülemezliği ile kişilik inançları arasındaki ilişkiler incelendiğinde; ailenin davranış kalıplarında ve sistemlerindeki tutarsızlıklar olarak değerlendirilen aile öngörülemezliği ile *A, B ve C kümesi kişilik inançları* arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Aile öngörülemezliğinin bileşenlerinin kişilik inançları ile ilişkisi incelendiğinde en yüksek düzeyde ilişkinin *disiplin konusundaki öngörülemezlikler* boyutu ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Disiplin konusundaki öngörülemezlik kavramı ile kast edilen ebeveynlerin ortada bir sorun olduğunda düşünmeden tepki vermeleri ve bu tepkilerin tutarsızlığıdır (Ross ve Hill, 2000). Çocuğun içinde bulunduğu ve dünya ile ilgili ilk varsayımlarını oluşturduğu aile ortamının öngörülemez olması geleceğin de aynı şekilde öngörülemez ve sorunlu olacağına dair bir algı geliştirmesine neden olmaktadır (Hill, Ross ve Low, 1997). Pek çok kuram bireyin sağlıklı bir kişilik örüntüsü geliştirebilmesi, davranış ve duygulanımını düzenleyebilmesi için tutarlı bir aile ortamının öneminden bahsetmektedir (Masterson, 2010; Kernberg, 1975; Klein, 1952). Masterson (2008), bireyin tutarlı bir kendilik algısı oluşturabilmesi için en önemli koşullardan birinin annenin çocuğun davranışlarına verdiği tepkiler olduğuna vurgu yapmakta, bu konudaki belirsizliğin çocuğun kendi sevilebilirliği, değeri ve yeterliği ile ilgili olumsuz kabullere yol açacağını belirtmektedir (Masterson, 2008; Masterson ve Klein, 2013). Bu kuramsal çerçeveden bakıldığında, aile öngörülemezliği ve kişilik inançları arasında, ortaya konan ilişkinin manidar olduğu ve beklentilere uygun olduğu ileri sürülebilir.

Sağlıklı bir kişilik için ailenin çocukla tutarlı bir iletişim içinde olması ve tutarlı bir eğitim vermesinin önemi mevcut çalışma bulgularıyla desteklenmiştir. Öngörülebilir bir aile ortamının, duygu ve davranış düzenlemedeki önemi; eğitimciler, alandaki profesyonellerce dikkate alınmalı ve ailelerin bu yönde bilinçlenmeleri, farkındalıklarının artması için çeşitli kaynaklardan bilgi sağlanmalıdır.

Güvensiz bağlanma ile kişilik bozuklukları arasında yüksek düzeyde ilişki olduğu pek çok araştırma ile ortaya koyulmuş olsa da, belirli bağlanma stilleri ve belirli kişilik bozuklukları arasındaki ilişki çok net değildir (Levy, Johnson ve ark., 2015). Kişilik bozuklukları ile ilgili sınıflandırma çalışmaları son dönemde kategorik yaklaşımdan boyutsal yaklaşıma doğru yönelmektedir. Bu iki durum göz önüne alınarak bu çalışmada kişilik özelliklerine ve kullanılan savunma mekanizmalarına göre ayrılan A, B ve C kümesi kişilik bozuklukları belirtileri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. *A, B ve C kümesi kişilik inançları ile güvenli bağlanma arasında negatif yönde, korkulu ve kayıtsız bağlanma ile pozitif yönde doğrudan anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Saplantılı bağlanma ile B ve C kümesi kişilik inançları arasında pozitif yönlü doğrudan anlamlı ilişkiler bulunurken, A kümesi kişilik inançları ile ilişki bulunamamıştır.* Bağlanma stillerini oluşturan yaşamın erken dönemindeki bağlanma deneyimlerinin benlik ve başkaları modelleri ile bağlantılı duygular olarak içselleştirildiği bilinmektedir (Bowlby, 1973; Bartholomew ve Horowitz, 1991; Schore, 2000). Olumlu benlik ve başkaları modelinin oluşturduğu güvenli bağlanma biçimine sahip bireylerin duygu düzenlemede başarılı olma, tutarlılık, uyumluluk (Ainsworth ve ark., 1978; Hesse, 1999), geçmiş ve gelecekle ilgili duygularla daha etkili bir şekilde başa çıkabilme (Hesse ve Main, 2000) ile karakterizedir. Bu karakteristiklerin kişilik inançlarına zıt düşüyor olması; araştırmanın bulgularında yer alan güvenli bağlanma ile kişilik bozuklukları arasındaki ilişkinin negatif yönlü olmasını açıklamaktadır. Güvensiz bağlanma stilleri ile ilgili bulgular incelendiğinde ise içlerinden bir tek saplantılı bağlanma ile A kümesi

kişilik inançları arasında ilişki gözlemlenmemiştir. Bu bağlamda A kümesine dahil olan *paranoid, şizoid ve şizotipal kişilik bozukluklarının* karakteristik ortak özellikleri incelendiğinde insanlardan uzak durma, rahatsız olma, yalnızlık gibi özelliklerin öne çıktığı görülmektedir. Bu özellikler ise saplantılı bağlanma stiline sahip bireylerin diğerlerinin onay ve kabulünü almaya odaklı bireyler olması ile ters düşmektedir. Saplantılı bağlanma stili dörtlü bağlanma modeli tablosunda olumsuz benlik ve olumlu başkaları kombinasyonu ile oluşmaktadır. Bu durum, diğer insanları kötü niyetli (paranoid), rahatsız edici (şizotipal) olarak değerlendirme ve sosyal ilişkileri gereksiz bulma (şizoid) gibi A kümesi özellikleri ile uyuşmadığından, çalışmada alanyazınla tutarlı bir sonuç ortaya konmuş olduğu vurgulanabilir. Alanyazın güvensiz bağlanan bireylerin kişilik bozukluğuna sahip olma olasılığının güvenli bağlananlara oranla çok daha yüksek olduğunu işaret etmektedir (Brennan ve Shaver, 1998).

4.3. Aracı Değişken Analizlerine İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırmanın son aşamasında çocukluk travmaları ve aile öngörülemezliği ile kişilik inançları arasındaki ilişkide bağlanma stillerinin aracı rolüne ilişkin analizler yapılmıştır. Aracı etkiye ilişkin analizler yapılmadan önce çocukluk travmaları toplam puanı, aile öngörülemezliği toplam puanı, A, B, C kümesi kişilik inançları puanları ve bağlanma stillerine dair puanların arasındaki anlamlı korelasyon değerleri belirlenmiş ve buna göre aracı etkilere ilişkin modeller oluşturulmuştur.

Araştırmanın bulguları çocukluk travmaları ile A kümesi kişilik inançları arasındaki ilişkide korkulu bağlanma stiline kısmi aracılık rolü üstlendiğini göstermektedir. Yani çocuklukta travmatik yaşantılara maruz kalmanın A kümesi kişilik inançlarına olan katkısı kısmen korkulu bağlanma stiline sahip olma aracılığıyla sağlanmaktadır. A kümesini oluşturan kişilik bozuklukları olan *paranoid, şizoid ve şizotipal yapıların* kendileri dışındaki bireylere güvensiz ve kuşkulu yaklaştıkları, sosyal ilişkilerden uzak durdukları (APA, 2013) bilinmektedir. Çocuklukta yaşanan travmaların kişiyi hayatının

ilerleyen dönemlerinde tehdit algılamada hassaslaştırdığı (Salkovskis, Shafran, Rachman ve Freeston, 1999) ve hayatın ilk iki yıllık döneminde kurulan bağlanma stillerinden biri olan korkulu bağlanmayı oluşturan içsel çalışan modellerin hem benliği hem de başkalarını olumsuz algılama üzerine kurulu olduğu (Bartholomew ve Horowitz, 1991) birlikte değerlendirildiğinde; çocukluk travmaları ile A kümesi kişilik inançları arasında araştırmanın ortaya koyduğu bulgu anlamlılık kazanmaktadır.

Araştırmanın bir başka bulgusu çocukluk travmaları ile B kümesi kişilik inançları arasındaki ilişkide korkulu ve saplantılı bağlanma stillerinin kısmi aracılık etkisi olduğu yönündedir. Bu bulgu çocuklukta yaşanan travmatik deneyimlerin bireyin B kümesi kişilik inançlarına sahip olmasına olan katkısına, kısmen bağlanma stiline saplantılı veya korkulu olmasının aracılık ettiğine işaret etmektedir. B kümesini oluşturan *antisosyal, borderline, histrionik ve narsistik kişilik bozukluklarının* belirtileri incelendiğinde dürtüsellik ve diğer kişilerin duygularına aldırma önemli bir ortak özellik olarak göze çarpmaktadır. Masterson (2008)'e göre ötekilerle kurulan ilişki bu kategoriler arasındaki temel farkı oluşturmaktadır. Borderline kişilik örgütlenmesine sahip bireyler terk edilme kaygısı ile ilişkide olduğu kişiye sıkıca yapışmakta ya da savunmatif bir şekilde olası bir kayıptan yaralanmamak adına ötekileri uzak tutmaktadır. Narsistik örgütlenmedeki bireyler ise yüzeyde özgüvenli görünseler de kendilerine ilişkin algıları yetersizlik ve değersizlik üzerinden şekillendiği için ilişkide oldukları kişiyi idealize ederek bünyelerine katmaya ya da kendi değersizlik/yetersizlik duygularına temas etmemek için değersizleştirip uzaklaştırmaya çabalamaktadırlar. Antisosyal kişilik yapılanmasında ise kendiliğe ya da diğerlerine atfedilen bir değer yok gibi görünmektedir (Masterson, 2008). Çocuklukta deneyimlenen travmaların kişinin dünyaya ve diğer insanlara ilişkin olumsuz inançlar geliştirmesine neden olduğu bilinmektedir (Webb ve Whitmer, 2001). Korkulu bağlanma stiline hem benliği hem de başkalarını olumsuz algıladığı, saplantılı bağlanma stiline ise benliği olumsuz başkalarını olumlu algılama içsel çalışan modellerinden

oluştugu (Bartholomew ve Horowitz, 1991) göz önüne alındığında çocuklukta yaşanan travmaların kişinin dramatik ve tutarsız B kümesi kişilik bozukluğu semptomları göstermesinde bahsedilen bağlanma stillerinin aracılığının da rol oynadığı yönündeki bulgu anlamlılık kazanmaktadır.

Bu araştırmada çocukluk travmaları ile C kümesi kişilik inançları arasındaki ilişkide korkulu bağlanmanın etkisi incelendiğinde, korkulu bağlanmanın tam aracılık rolü üstlendiği görülmüştür. Bu bulgu çocukluk döneminde travmatik yaşantılara maruz kalmanın C kümesi kişilik inançları gösterme ile olan ilişkisinin bağlanma stiline korkulu olması ile sağlandığını göstermektedir. C kümesi içerisinde yer alan kişilik bozuklukları olan *çekingen, bağımlı ve obsesif kompulsif kişilik bozuklukları* incelendiğinde; hakim olan genel duygu durumunun endişe ve korkunun ortaklığı olduğu göze çarpmaktadır. Çocuklukta yaşanan travmaların bireyin strese duyarlılığını artırması, bireyi kırılganlaştırması (Kendall-Tacket, 2002), yaşamın ilerleyen dönemlerinde duygudurum ve kaygı bozuklukları yaşamayla ilişkili olması (Eskin ve ark., 2005) pek çok araştırmayla ortaya konmuştur. Korkulu bağlanma stiline sahip olan bireylerin sürekli endişeli oldukları (Mikulincer ve Shaver, 2007) ve kendilerini değersiz, başkalarını ise güvenilemez ve reddeden bir pozisyonda algılamaları (Bartholomew, 1990) çerçevesinden değerlendirildiğinde; korkulu bağlanmanın, çocukluk travmaları ile korkulu/kaygılı küme olarak adlandırılan C kümesi kişilik inançları ilişkisinde tam aracılık rolü üstlenmesi yönündeki araştırma bulgusu beklenen bir sonuçtur.

Araştırmanın bulguları ailedeki öngörülemezlikler ile A ve B kümesi kişilik inançları arasındaki ilişkide korkulu bağlanma stiline kısmi aracılık rolü üstlendiğini göstermektedir. Yani ailenin sistemlerindeki ve davranış biçimlerindeki tutarsızlıkların A kümesi kişilik inançlarına olan katkısı kısmen korkulu bağlanma stiline sahip olma aracılığıyla sağlanmaktadır. Ailedeki öngörülemezlikler ile C kümesi kişilik inançları arasındaki ilişki incelendiğinde ise yine korkulu bağlanma stiline tam aracılık rolü

üstlendiği anlaşılmıştır. Bu bulgular bir gelişimsel özellik olan bölme savunma mekanizmasının merkeze alındığı Kernberg (1967)'in kuramını akla getirmektedir. Kernberg (1967)'e göre erken dönemde deneyimlenen olumlu ve olumsuz duygulanımlar kümeler halinde toplanmakta, kişilik organizasyonunun temelini oluşturan kendilik ve nesne tasarımları bir bölme mekanizması üzerinden yapılanmaya başlamaktadır. Bu kendilik ve nesne tasarımları başlangıçta iyi kendilik-kötü kendilik ve iyi nesne-kötü nesne olarak iki ayrı parça halinde durmaktadır. Kişilik organizasyonunun patolojikliğı, kendilik ve nesne tasarımlarının tutarlı biçimde bütünleşmemesi ile ilgilidir. Bölme mekanizmasının ortadan kalkıp bütünleşmenin sağlanması doğumdan sonra yaklaşık 36 ay sürmektedir (Mahler, 1975; Kernberg, 1975). Bu dönem Bowlby (1973)'nin bağlanma stillerinin oluştuğı, benlik ve başkalarına yönelik içsel çalışan modellerin oluşturulduğunu ifade ettiğı dönem ile bire bir örtüşmektedir. Bölmenin ortadan kalkıp, tutarlı kendilik ve nesne temsillerinin oluşmaması bir gelişimsel özellik olan bölmenin temel bir savunmaya dönüşmesine ve kişilik organizasyonunun bozulmasına yol açmaktadır (Kernberg, 1967). Yaşamın üçüncü yılından sonraki dönemde bölmenin derinleşmesi ve kişilik inançlarının artması bireyin duygusal olarak tutarlı bir şekilde doyurulup doyurulmamasına, soğuk tavırlara ve örtük saldırganlığa maruz kalıp kalmamasına bağlıdır (Kernberg, 1975). Benzer şekilde Erikson (1968)'un temel güven ve Klein (1952)'in iyi iç nesnenin güven altına alınması olarak tanımladığı tutarlı kendilik oluşturabilme öncülleri ile de ters düşmekte olan aile öngörülemezliğinin, korkulu bağlanma aracılığıyla kişilik organizasyonunda bozulmalara yol açtığı yönündeki bulgu beklenen bir sonuçtur.

Kişilik ve kişilik bozukluğunun oluşumu ile ilgili açıklamalar genel olarak gözden geçirildiğinde psikanalitik kuramların erken dönemde çocuğun fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının tutarlı bir şekilde doyurulmaması veya erken dönemde travmatik deneyimlerin olmasının yetişkinlikteki izleri ile ilgili olabileceğine atıfta bulunulduğı

görülmektedir (McWilliams, 2016). Kişilik yapısını belirleyen ana etkenin bağlanma ilişkisinin yapılandığı dönem olan yaşamın ilk üç yılı olduğu, daha sonraki dönemde yaşanan deneyimlerin kişilik örüntüsünün pekişmesine ya da etkisinin azalmasına neden olduğuna dair görüşler bulunmaktadır (Klein, 1952; Fairbairn, 2013). Bilişsel kuramlar incelendiğinde ise kişilik bozukluklarının benliğe, ötekilere ve dünyaya ilişkin olumsuz temel inançların baskınlığı ile açıklandığı görülmektedir (Beck, 2011; Türkçapar ve Taymur, 2012). Benzer şekilde şema terapi yaklaşımının bireyin erken dönemde yaşadığı travmatik olaylar, duygusal ihtiyaçlarının karşılanmaması ile ortaya çıkan erken dönem uyumsuz şemaların hayat boyu tekrar etmesi nedeniyle kişilik bozukluklarıyla ilişkilendirilebildiği görülmektedir (Martin ve Young, 2010; Young ve ark., 2003). Davranışçı kurama göre ise kişilik öğrenilmiş davranış kalıplarının tekrarlanması (Yazgan ve Yerlikaya, 2012) olarak tanımlanmaktadır. Hümanistik kuramın kişilik kavramına getirdiği açıklama; bireyin sağlıklı gelişim için tüm potansiyellere sahip olarak doğması ancak gelişim sürecinde yaşadığı olaylar, içinde bulunduğu ortam nedeniyle bu potansiyellerin kullanılmasının kesintiye uğraması nedeniyle psikopatolojinin ortaya çıkması şeklindedir (Jourard, 1974). Söz edilen görüşlerin hepsi bir arada değerlendirildiğinde, araştırmanın bulgularının; çocukluk travmaları ve aile öngörülemezliğinin kişilik inançlarını yordayıcılığı üzerinde, bağlanma stillerinin aracılık etkisi olduğunu göstermesinin farklı kuramsal bakış açılarıyla da açıklanabildiği belirtilebilir.

4.4. Araştırmanın Klinik Doğurguları

Kişilik bozukluklarının oluşmasında; genetik özellikler, çocuğun hayata geldiği ailenin yapısı ve büyüme sürecinde yaşadığı olayların etkili olduğu öne sürülmektedir (Masterson, 2008). Kişilik inançlarına yönelik klinik çalışmalar için öncelikle kişilik bozukluğunun doğasını anlamının gerekliliği göz önüne alındığında; ailenin yapısının ve

çocukluk dönemindeki yaşantıların kişilik inançları üzerindeki etkilerini inceleyen bu çalışma önem kazanmaktadır.

Kişilik bozukluğu belirtileri gösteren bireyler düşük içgörüye sahip ve profesyonel yardım almak konusunda isteksiz olmaktadır. Bunun yanı sıra ilişki kurma biçimlerindeki kişilik bozukluklarına özgü sorunlar nedeniyle bu bireylerle sürdürülen klinik uygulamalar oldukça zorlayıcı olabilmektedir (Ward, 2004). Kişilik bozukluğu gösteren bireyler yardıma genellikle depresyon, kaygı gibi belirtiler ile başvurmaktadır. Yaşadıkları sorunların nedenlerini kavramakta güçlük çeken bu bireyler kişiler arası ya da mesleki sorunlarının kendi davranışları veya tutumlarıyla ilgili olduğunu fark edememektedir (Beck Freeman ve Davis, 2004) . Bu noktada klinisyenin bireyin öyküsündeki kişilik inançları ile ilişkilendirilebilecek faktörlerin ayırdında olması doğru bir tanı ve müdahale süreci için önem taşımaktadır. Bu araştırmanın klinik alana katkılarından biri kişilik inançları ile ilişkili olan yaşam olayları hakkında bilgi vermesidir.

Uyumsuz kişilik inançları gösteren bireyler, önemli ötekiler ile yaşadıkları çocukluk etkileşimlerini farkında olmaksızın tekrar canlandırmaktadır. Erken dönemdeki yaşantıların içeriği; kişinin kendisine ve başkalarına ilişkin algısını, gerçek ihtiyaç ve isteklerinin farkına varmasını ve bunlar için çaba gösteren bir pozisyonda olmasını engellemektedir. Kendilerine ve ötekilere ilişkin bu kabuller, klinik uygulamada da klinisyenle olan ilişkilerini etkilemektedir. Klinisyen bu yansıtmalara uygun davranmadığında kızgınlık, hayal kırıklığı, içe çekilme, yapışma gibi tepkiler gösterirler (Lieberman, 2004). Nesne ilişkileri kuramına göre, kişilik bozuklukları ile çalışan klinisyenler danışanla bağ kurarken hangi içselleştirilmiş ebeveynin ya da erken dönem yaşantısının etkin hale geldiğini anlamaları durumunda, danışanın farkında olmaksızın dayattığı kronikleşmiş bağ kurma şeklini anlamlandırma ve değiştirme imkanı bulabilmektedirler (Stone, 1954). Bu araştırmanın bulgularında yer alan kişilik inançları

ile aile öngörülemezliği ve çocukluk travmaları arasındaki ilişkiler; danışanın erken dönem yaşantılarını tekrarlaması ya da bilinçdışı şekilde bu davranışları karşısındakinde uyaran bir noktada olması olarak sözü edilen aktarım ilişkisini anlamlandırmak açısından önem taşımaktadır. Terapötik süreçte ailenin dinamiklerindeki tutarsızlıklar, ihmal ve istismar yaşantıları danışanın güvensizlik, istenmeme, onay alma ve bunun gibi birçok aktarım, eyleme vurumunu anlamak ve karşı aktarımı yorumlayabilmek için üzerinde durulması ve incelenmesi gereken konulardır.

Ek olarak aile ile kurulan ilişkilerin kişilik inançları üzerindeki etkileri göz önünde bulundurularak ebeveynlere yönelik psikoeğitim ve terapi çalışmalarının, kişilik bozukluklarını önlemeye yönelik koruyucu bir işleve sahip olabileceği düşünülmektedir.

4.5. Sınırlılıklar ve Öneriler

Bu araştırmanın bulgularının değerlendirilmesi sırasında dikkate alınması gereken bazı sınırlılıklar bulunmaktadır. Araştırma ölçümleri yapılırken öz-bildirim ölçeklerinden yararlanılmıştır. Öz-bildirim ölçeklerinden edinilen bilgiler doğası gereği katılımcının algısı ile sınırlı kalmaktadır. Aynı zamanda katılımcının anlık duygu durumu, içgörü düzeyi, kendini iyi veya kötü gösterme eğilimi, savunmacılık seviyesi, istekliliği gibi faktörler de sonuçları etkileyebilmektedir. Bu araştırmanın yordanan değişkeni olan kişilik bozukluklarının doğası gereği kendilik ve öteki algısına ilişkin çarpıtmaları barındırdığı göz önünde bulundurulmalıdır. Benzer şekilde kişilik bozukluklarının temel özellikleri olan kuşkuculuk, büyüklenmecilik, güvensizlik, ilgi arayışı, bağımlılık, yetersizlik duyguları, inatçılık gibi özelliklerin toplumda onaylanmamasının etkisiyle, bireylerin iç dünyalarında olup bitenleri aynı oranda ölçeğe yansıtmakta güçlük çekmiş olmaları mümkündür.

Araştırmanın bir başka sınırlılığı ise aile ilişkilerinin ve çocukluk yaşantılarının geçmişe dönük olarak incelenmesidir. Aile ile ilgili bellek hatalarının bulunması, hatırlanan ve

ölçeğe aktarılan yaşantıların gerçeklikle uyuşmuyor olması ihtimalinin göz önünde bulundurulmasını gerektirmektedir.

Araştırmanın örnekleme oluşturulurken demografik özelliklere göre eşit dağılım gösteren bir örneklem oluşturulmasına özen gösterilmiş olsa da bazı noktalarda bu gerçekleştirilememiştir. Katılımcıların ağırlıklı olarak kadınlardan oluştuğu, genel anlamda ise yüksek eğitim seviyesine sahip oldukları görülmektedir. Katılımcılara ulaşılabilirliği kolay, gönüllü kişilerden veri toplamaya dayalı uygun örnekleme (convenience sampling) yöntemi ile ulaşılmıştır ve katılımcı sayısını belirlemek için herhangi bir güç analizi yapılmamıştır. Araştırmada her bir kişilik bozukluğuna özgü inançların incelenmesi yerine kullanılan savunmalar ve genel görünüm ortaklığının temel alındığı A, B ve C kümesi kişilik bozukluğu kümeleri üzerinden inceleme yapılmıştır. Araştırma bulguları yorumlanırken bu kısıtlılıkların değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Araştırmada kullanılan ölçek bataryasının maddelerinin katılımcıların yorulmalarına, ilgilerini kaybetmelerine neden olabilecek kadar fazla sayıda olmasının verilen cevaplara etki edebileceği araştırma ile ilgili göz önünde bulundurulması gereken bir diğer faktördür.

Son yıllarda kişilik bozukluklarına ilişkin yaklaşımın, kategorik sınıflandırmadan boyutsal değerlendirmeye dönüşüyor olması, DSM-5 için hala devam eden genel bir kişilik bozukluğu tanısı ve farklılıkların, tip olarak adlandırılmasına ilişkin önerilerin tartışılıyor olması ve kişilik bozukluklarının doğasına ilişkin elde edilen her bilimsel verinin tanı ve tedavi noktasında fayda sağlıyor olması göz önüne alındığında, kişilik bozuklukları ile ilgili yapılacak araştırmalar önem kazanmaktadır.

Ülkemizde yapılan araştırmalar incelendiğinde kişilik bozukluklarını ele alan çalışmaların yetersiz sayıda olduğu görülmektedir. Klinik psikoloji başta olmak üzere psikolojinin pek çok alanı için önemli bir kavram olan kişilik ve kişilik bozuklukları ile

ilgili bu eksikliğin ortadan kaldırılması için, yapılacak çalışmalarda bu araştırmanın sınırlılıklarının aşılması önerilebilir. Kişilik bozukluklarında görülen kendilik ve diğerleri algısının gerçeklikle uyumsuzluğu ve bellek hatalarının yanıltıcılığı göz önüne alındığında boylamsal araştırmaların ön plana çıkarılması gerekmektedir. Yapılacak araştırmalarda kendini iyi ya da kötü göstermeye yönelik tutumun, düzeltme ve savunma eğiliminin de ölçülmesinin elde edilecek bulguların güvenilirliğini arttıracığı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Abramson, L. Y., Seligman, M. E., ve Teasdale, J. D. (1978). Learned helplessness in humans: critique and reformulation. *Journal Of Abnormal Psychology*, 87(1), 49.

Ainsworth, M. D. S. (1991). Attachments And Other Affectional Bonds Across The Life Cycle. C.M. Parkes, J. Stevenson-Hinde ve P. Marris (Ed.), *Attachment Across The Life Cycle* (1.Baskı) İçinde (66-76). London: Routledge.

Ainsworth, M. S. (1979). Infant–mother attachment. *American Psychologist*, 34(10), 932.

Ainsworth, M. S., Blehar, M. C., Waters, E. ve Wall, S. (1978). *Patterns Of Attachment: A Psychological Study Of The Strange Situation*. Oxford: Lawrence Erlbaum.

Aker, T. ve Önen, P. P. (2006). Travma sonrası stres bozukluğu. *Türkiye Klinikleri Journal Of Internal Medical Sciences*, 2(12), 52-63.

Akyüz, G., Şar, V., Kuğu, N. ve Doğan O. (2005). Reported childhood trauma, attempted suicide and self mutilative behavior among women in general population. *Eur Psychiatry* 20:268-273.

Alıkaşıfoğlu, M., Erginöz, E., Ercan, O., Albayrak-Kaymak, D., Uysal, O., ve İlter, O. (2006). Sexual abuse among female high school students in ıstanbul, turkey. *Child Abuse and Neglect*, 30(3), 247-255.

American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic And Statistical Manual Of Mental Disorders* (5. Baskı). Washington: DC: Author.

American Psychiatric Association. (1994). *Diagnostic And Statistical Manual Of Mental Disorders* (4. Baskı). Washington, D.C: Author.

Armağan E. (2007). Çocuk İhmali ve İstismarı: Psikoz Tablosu Sergileyen Bir İstismar Olgusu. *New Symposium Journal*, 45: 170- 173.

Arslan, R. (2016). Çocukluk dönemi duygusal istismarı ile depresyon arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolüne ilişkin bir gözden geçirme. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 19(4), 202-210.

Bahar, G., Savaş, H.A. ve Bahar, A. (2009). Çocuk İstismarı ve İhmali: Bir Gözden Geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi* 4(12):51-65.

Bandura, A. (1984). Recycling misconceptions of perceived self-efficacy. *Cognitive Therapy And Research*, 8(3), 231-255.

Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: an attachment perspective. *Journal Of Social And Personal Relationships*, 7(2), 147-178.

Bartholomew, K. ve Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of a four-category model. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 61(2), 226.

Beck, A. T. (1967). *Depression: Clinical, Experimental, And Theoretical Aspects*. Philadelphia: University Of Pennsylvania Press.

Beck, A. T., Davis, D. D. ve Freeman, A. (Eds.). (2015). *Cognitive Therapy Of Personality Disorders*. Guilford Publications.

Beck, J. (2011). *Cognitive Behavior Therapy: Basics And Beyond*. New York: Guilford Press.

Bell, S. M. ve Ainsworth, M. D. S. (1972). Infant crying and maternal responsiveness. *Child Development*, 1171-1190.

Berens, L. (1999). *Quick Guide To The 16 Personality Types In Organizations: Understanding Personality Differences In The Workplace*. California: Telos Publications

Bifulco, A., Moran, P.M., Baines, R., Bunn, A., Standford, K. (2002). Exploring psychological abuse in childhood: II. Association with other abuse and adult clinical depression. *Bull Menninger Clinic*; 66:241-258.

Bilir, Ş., Arı, M., Dönmez, N., Atik, B. ve San, P. (1991). Türkiye'nin 16 İlinde 4-12 Yaşlar Arasındaki 50.473 Çocuğa Fiziksel Ceza Verme Sıklığı ve Buna İlişkin Problem Durumlarının İncelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1(1).

Borg, K., Snowdon, C. ve Hodes, D. (2014). Child sexual abuse: recognition and response when there is a suspicion or allegation. *Paediatrics And Child Health*, 24(12), 536-543.

Bowlby, J. (1973). *Attachment And Loss: Vol. 2. Separation: Anxiety And Anger*. New York: Basic Books

Bowlby, J. (1979). *Attachment And Loss: Sadness And Depression*. New York: Basic Books.

Bowlby, J. (1979). On knowing what you are not supposed to know and feeling what you are not supposed to feel. *The Canadian Journal Of Psychiatry*, 24(5), 403-408.

Bowlby, J. (1982). Attachment and loss: retrospect and prospect. *American Journal Of Orthopsychiatry*, 52(4), 664.

Brennan, K. A., Clark, C. L. ve Shaver, P. R. (1998). Self-Report Measurement Of Adult Attachment: An Integrative Overview. Simpson ve W. S. Rholes (Ed.), *Attachment Theory And Close Relationships* İçinde (46-76). New York: Guilford Press.

Brodsky, B. S., Oquendo, M., Ellis, S. P., Haas, G. L., Malone, K. M. ve Mann, J. J. (2001). The relationship of childhood abuse to impulsivity and suicidal behavior in adults with major depression. *American Journal Of Psychiatry*, 158(11), 1871-1877.

Butler, A. C., Beck, A. T. ve Cohen, L. H. (2007). The personality belief questionnaire-short form: development and preliminary findings. *Cognitive Therapy And Research*, 31(3), 357-370.

Butler, A. C., Brown, G. K., Beck, A. T. ve Grisham, J. R. (2002). Assessment of dysfunctional beliefs in borderline personality disorder. *Behavior Research And Therapy*, 40(10), 1231-1240.

Bylsma, W. H., Cozzarelli, C. ve Sumer, N. (1997). Relation between adult attachment styles and global self-esteem. *Basic And Applied Social Psychology*, 19(1), 1-16.

Cassidy, J. (1999). The Nature Of The Child's Ties, J. Cassidy ve P. R. Shaver (Ed.), *Handbook Of Attachment: Theory, Research, And Clinical Applications* (1.Baskı) içinde (3-22). New York: Guilford Press

Clarkin, J. F. ve Posner, M. (2005). Defining the mechanisms of borderline personality disorder. *Psychopathology*, 38(2), 56-63.

Cole, P. M., Michel, M. K. ve Teti, L. O. (1994). The development of emotion regulation and dysregulation: a clinical perspective. *Monographs Of The Society For Research In Child Development*, 59, 73–100

Collins, N. L. ve Read, S. J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 58(4), 644.

Crawford, T. N., Shaver, P. R., Cohen, P., Pilkonis, P. A., Gillath, O. ve Kasen, S. (2006). Self-reported attachment, interpersonal aggression, and personality disorder in a prospective community sample of adolescents and adults. *Journal Of Personality Disorders*, 20(4), 331-351.

Crockenberg, S. B. (1981). Infant irritability, mother responsiveness, and social support influences on the security of infant-mother attachment. *Child Development*, 52: 857-865.

Deniz, M. E. (2011). Karar verme Stilleri ve Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(1), 97-113.

Dubowitz, H. (2002). Preventing child neglect and physical abuse: a role for pediatricians. *Pediatrics In Review*, 23(6), 191-196.

Ellis, A. (1958). Rational psychotherapy. *The Journal Of General Psychology*, 59(1), 35-49.

Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth And Crisis*. Norton: New York.

Eskin, M., Kaynak-Demir, H. ve Demir, S. (2005). Same-sex sexual orientation, childhood sexual abuse, and suicidal behavior in university students in turkey. *Archives Of Sexual Behavior*, 34(2), 185-195.

Fallon, B., Trocmé, N., Fluke, J., Maclaurin, B., Tonmyr, L. ve Yuan, Y. Y. (2010). Methodological challenges in measuring child maltreatment. *Child Abuse And Neglect*, 34(1), 70-79.

Freud, S. (1999). *Psikopatoloji Üzerine* (S.Budak, Çev.). Ankara: Öteki Yayınevi.

Freud, S. (2009). *Haz İlkesinin Ötesinde Ben ve İd.* (A. Babaoğlu, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Gillath, O., Karantzas, G. C. ve Fraley, R. C. (2016). *Adult Attachment: A Concise Introduction To Theory And Research*. London: Academic Press.

Gladstone, G., Parker, G., Wilhelm, K., Mitchell, P. ve Austin, M. P. (1999). Characteristics of depressed patients who report childhood sexual abuse. *American Journal Of Psychiatry*, 156(3), 431-437.

Glaser, D. (2000). Child abuse and neglect and the brain—a review. *The Journal Of Child Psychology And Psychiatry And Allied Disciplines*, 41(1), 97-116.

Glaser, D. (2002). Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment): a conceptual framework. *Child Abuse And Neglect*, 26(6-7), 697-714.

Goldsmith, H. H. ve Alansky, J. A. (1987). Maternal and infant temperamental predictors of attachment: a meta-analytic review. *Journal Of Consulting And Clinical Psychology*, 55(6), 805.

Hamarta, E. (2004): *Üniversite Öğrencilerinin Yakın İlişkilerindeki Bazı Değişkenlerin (Benlik Saygısı, Depresyon ve Saplantılı Düşünme) Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi

Hancı, H. İ. ve Eşiyok, B. (2000). Munchausen By Proxy Sendromu: vekaleten Hastalık. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 9, 1-4.

Hart, S. N. ve Brassard, M. R. (1987). A major threat to children's mental health: psychological maltreatment. *American Psychologist*, 42(2), 160.

Hazan, C. ve Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 52(3), 511.

Hazan, C. ve Shaver, P. R. (1994). Deeper into attachment theory. *Psychological Inquiry*, 5(1), 68-79.

Herman, J. L., Perry, C. ve Van Der Kolk, B. A. (1989). Childhood trauma in borderline personality disorder. *The American Journal Of Psychiatry*, 146(4), 490.

Hesse, E. (1999). The Adult Attachment Interview: Historical And Current Perspectives. *Handbook Of Attachment: Theory, Research, And Clinical Applications* (1.Baskı) İçinde (395-433). New York: Guilford Press

Hesse, E. ve Main, M. (2000). Disorganized infant, child, and adult attachment: collapse in behavioral and attentional strategies. *Journal Of The American Psychoanalytic Association*, 48(4), 1097-1127.

Hetherington, E. M., Stanley-Hagan, M. ve Anderson, E. R. (1989). Marital transitions: a child's perspective. *American Psychologist*, 44, 303-312

Hill, E. M., Ross, L. T. ve Low, B. S. (1997). The role of future unpredictability in human risk-taking. *Human Nature*, 8, 287-325.

Hollander, E., Stein, D. J., Decaria, C. M., Cohen, L. J., Saoud, J. B., Skodol, A. E. ve Oldham, J. M. (1994). Serotonergic sensitivity in borderline personality disorder: preliminary findings. *The American Journal Of Psychiatry*.

Jackson, H. J. ve Burgess, P. M. (2000). Personality disorders in the community: a report from the australian national survey of mental health and wellbeing. *Social Psychiatry And Psychiatric Epidemiology*, 35(12), 531-538.

Johnson, C.F. (2000). *Abuse And Neglect Of Children*. Nelson Textbook Of Pediatrics, 16th Ed., WB Saunders, Philadelphia.

Jourard, S. M. (1974). *Healthy Personality: An Approach From The Viewpoint Of Humanistic Psychology*. New York: Macmillan.

Kaplan, S. J., Pelcovitz, D. ve Labruna, V. (1999). Child and adolescent abuse and neglect research: a review of the past 10 years. Part I: Physical and emotional abuse and neglect. *Journal Of The American Academy Of Child And Adolescent Psychiatry*, 38(10), 1214-1222.

Kara, B., Biçer, Ü. ve Gökalep, A. S. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47(2), 140-51.

Kelly, G. A. (1970). A Brief Introduction To Personal Construct Theory. D. Bannister (Ed.), *New Perspectives In Personal Construct Theory* içinde (1- 19). London: Academic Press.

Kendall-Tackett, K. (2002). The health effects of childhood abuse: four pathways by which abuse can influence health. *Child Abuse And Neglect*, 26(6-7), 715-729.

Kernberg, O. F. (1967). Borderline personality organization. *Journal Of The American Psychoanalytic Association*, 15(3), 641-685

Kernberg, O. F. (1975). *Borderline Conditions And Pathological Narcissism*. New York: Rowman & Littlefield.

Klein, M. (1952). Some Theoretical Conclusions Regarding The Emotional Life Of The Infant 1. *Developments In Psychoanalysis* içinde (198-236). London: Routledge.

Kobak, R. (1994). Adult attachment: A personality or relationship construct?. *Psychological Inquiry*, 5(1), 42-44.

Kolko, D. J. (2002). Child physical abuse. *The APSAC Handbook On Child Maltreatment*, 2, 21-50.

Kozcu, Ş. (1991). Çocuk İstismarı ve İhmalı. *Aile Yazıları 3*, Başbakanlık Aile Ankara:Araştırma Kurumu Yayınları.

Kökçü, F. ve Kesebir, S. (2010). The relationship between attachment style, and temperament, personality and bipolar symptoms: a controlled study on bipolar patients and their children. *Turk Psikiyatri Dergisi*, 21(4), 309.

Köroğlu, E. ve Bayraktar, S. (2007). *Kişilik Bozuklukları*. Ankara: HYB.

Levy, K. N., Johnson, B. N., Clouthier, T. L., Scala, J. ve Temes, C. M. (2015). An attachment theoretical framework for personality disorders. *Canadian Psychology/Psychologie Canadienne*, 56(2), 197.

Lieberman, A. R. (2004). The Narcissistic Personality Disorder. *A Therapist's Guide To The Personality Disorders: The Masterson Approach* (1. Baskı) İçinde (73-90). Phoenix: Zeig Tucker And Theisen.

Livingston, R. (1987). Sexually and physically abused children. *Journal Of The American Academy Of Child And Adolescent Psychiatry*, 26(3), 413-415.

Lynch, M. A. (1985). Child abuse before kempe: an historical literature review. *Child Abuse And Neglect*, 9(1), 7-15.

Mahler, M. S., Pine, F. ve Bergman, A. (1975). *The Psychological Birth Of The Human Infant Symbiosis And Individuation*. London: Karnac

Maier, S. F., ve Seligman, M. E. (1976). Learned helplessness: theory and evidence. *Journal Of Experimental Psychology: General*, 105(1), 3.

Maier, W., Lichtermann, D., Klingler, T., Heun, R. ve Hallmayer, J. (1992). Prevalences of personality disorders (dsm-iii-r) in the community. *Journal Of Personality Disorders*, 6(3), 187-196.

Main, M. (1990). Cross-cultural studies of attachment organization: recent studies, changing methodologies, and the concept of conditional strategies. *Human Development*, 33, 48-61.

Main, M., Kaplan, N. ve Cassidy, J. (1985). Security in infancy, childhood, and adulthood: a move to the level of representation. *Monographs Of The Society For Research In Child Development*, 66-104.

Martin, R., ve Young, J. (2010). Schema Therapy. K. Dobson (Ed.), *Handbook Of Cognitive-Behavioral Therapies* İçinde (317-346). New York: Guilford Press.

Masterson, J. F. (2010). *The Narcissistic And Borderline Disorders: An Integrated Developmental Approach*. New York: Routledge.

Masterson, J. F. (2000). The Personality Disorders: A New Look At The Developmental Self And Object Relations Approach: Theory, Diagnosis, Treatment. Phoenix: Zeig Tucker ve Theisen.

Masterson, J. F. (2008). *A Therapist's Guide To The Personality Disorders: The Masterson Approach: A Handbook And Workbook*. New York: Zeig Tucker ve Theisen Publishers.

Masterson, J. F., ve Klein, R. (2013). *Disorders Of The Self: New Therapeutic Horizons: The Masterson Approach*. New York: Routledge.

McWilliams, N. (2010). *Psikanalitik Tanı: Klinik Süreç İçinde Kişilik Yapısını Anlamak*. (E. Kalem, Çev.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Mikulincer, M. ve Shaver, P. R. (2007). *Attachment In Adulthood: Structure, Dynamics, And Change*. New York: Guilford Press.

Miller, W. R. ve Seligman, M. E. (1975). Depression and learned helplessness in man. *Journal Of Abnormal Psychology*, 84(3), 228.

Morris, C. G. (2002). *Understanding Psychology*. New Jersey: Prentice Hall.

Mullen P.E., Martin J.L., Anderson J.C. Romans, S. E. ve Herbison, G. P. (1996). The longterm impact of the physical, emotional, and sexual abuse of children: a community study. *Child Abuse And Neglect*, 20: 7-21

Murphy, B. ve Bates, G. W. (1997). Adult attachment style and vulnerability to depression. *Personality And Individual Differences*, 22(6), 835-844.

Nickel, M. K., Tritt, K., Mitterlehner, F. O., Leiberich, P., Nickel, C., Lahmann, C. ve Loew, T. H. (2004). Sexual abuse in childhood and youth as psychopathologically relevant life occurrence: cross-sectional survey. *Croatian Medical Journal*, 45(4), 483-489.

Oktay, F. ve Uluç, S. (2019). The turkish adaptation study of retrospective family unpredictability scale. *International Social Sciences Studies Journal*, 5(31): 1153-1161.

Oral, R., Can, D., Kaplan, S., Polat, S., Ateş, N. ve Çetin, G. (2001). Child abuse in turkey: an experience in overcome denial and a description of 50 cases. *Child Abuse and Neglect*, 25: 279-290.

Orcutt, C. (2012). *Trauma In Personality Disorder: A Clinician's Handbook*, 1. Baskı. Bloomington: Authorhouse.

Orhon, F. S., Ulukol, B., Bingöler, B. ve Gülnar, S. B. (2006). Attitudes of turkish parents, pediatric residents, and medical students toward child disciplinary practices. *Child Abuse and Neglect*, 30(10), 1081-1092.

Özcebe H. (2006). Güç Koşulları Altındaki Çocuklar. Güler Ç, Akın L. (Ed). *Halk Sağlığı Temel Bilgiler* (Ss.387). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Page, A.Z. (2004) Çocuk cinsel istismarı: cinsel istismara neden olan etkenler ve cinsel istismarın çocuklar üzerindeki etkileri. *Türk Psikoloji Yazıları*; 7: 103-113.

Pelcovitz, D., Kaplan, S., Goldenberg, B., Mandel, F., Lehane, J. ve Guarrera, J. (1994). Post-traumatic stress disorder in physically abused adolescents. *Journal Of The American Academy Of Child And Adolescent Psychiatry*, 33(3), 305-312.

Phillips, K. A. ve Gunderson, J. G. (1994). *Personality Disorders*. The American Psychiatric Press Textbook Of Psychiatry, 2. Baskı, (S. 701-728). New York: Arlington Press

Preacher, K. J. ve Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior Research Methods*, 40, 879-891.

Rafaeli, E., Bernstein, D. P. ve Young, J. (2011). *Schema Therapy: Distinctive Features*. New York: Routledge.

Rees, C. A. (2005). Thinking about children's attachments. *Archives Of Disease In Childhood*, 90 (10), 1058-1065.

Roche, A. J., Fortin, G., Labbé, J., Brown, J. ve Chadwick, D. (2005). The work of Ambrose Tardieu: the first definitive description of child abuse. *Child Abuse And Neglect*, 29(4), 325-334.

Ross, L. T. ve Hill, E. M. (2000). The family unpredictability scale: reliability and validity. *Journal Of Marriage And The Family*, 62, 549-562.

Ross, L. T. ve Hill, E. M. (2002). Childhood unpredictability, schemas for future unpredictability and risk taking. *Social Behavior And Personality*, 30, 453-474.

Ross, L. T. ve McDuff, J. A. (2008). The retrospective family unpredictability scale: reliability and validity. *Journal Of Child And Family Studies*, 17, 13-27.

Ross, L. T. ve Hill, E. M. (2004). Comparing alcoholic and nonalcoholic parents on the family unpredictability scale. *Psychological Reports*, 94, 1385-1391.

Ross, L. T. ve Wynne, S. (2010). Parental depression and divorce and adult children's well being: the role of family unpredictability. *Journal Of Child And Family Studies*, 19, 757-761

Ross, L. T., ve Hill, E. M. (2000). The family unpredictability scale: reliability and validity. *Journal Of Marriage And Family*, 62(2), 549-562.

Ross, L.T. (2006), Family Unpredictability, D. Devore, (Ed.), *Parent-Child Relations: New Research* (1.Baskı) İçinde (121-141). New York: Nova Publishers

Roys, D. T., ve Timms, R. J. (1996). Personality profiles of adult males sexually molested by their maternal caregivers: preliminary findings. *Journal Of Child Sexual Abuse*, 4(4), 63-77.

Ryckman, R. M. (2012). *Theories Of Personality*. US: Cengage Learning.

Salkovskis, P., Shafran, R., Rachman, S., ve Freeston, M. H. (1999). Multiple pathways to inflated responsibility beliefs in obsessional problems: possible origins and implications for therapy and research. *Behaviour Research And Therapy*, 37(11), 1055-1072.

Samuel, D. B. ve Widiger, T. A. (2004). Clinicians' descriptions of prototypic personality disorders. *Journal Of Personality Disorders*, 18, 286-308.

Samuel, D. B. ve Widiger, T. A. (2006). Clinicians' judgments of clinical utility: a comparison of the dsm-iv and five-factor models. *Journal Of Abnormal Psychology*, 115(2), 298.

Samuels, J. F., Nestadt, G., Romanoski, A. J., Folstein, M. F., ve McHugh, P. R. (1994). DSM-III personality disorders in the community. *The American Journal of Psychiatry*, 151(7), 1055-1062

Samuels, J., Eaton, W. W., Bienvenu, O. J., Brown, C. H., Costa, P. T., ve Nestadt, G. (2002). Prevalence and correlates of personality disorders in a community sample. *The British Journal Of Psychiatry*, 180(6), 536-542.

Schieche, M. ve Spangler, G. (2005). Individual differences in biobehavioral organization during problem-solving in toddlers: The influence of maternal behavior, infant–mother attachment, and behavioral inhibition on the attachment exploration balance. *Developmental Psychobiology: The Journal Of The International Society For Developmental Psychobiology*, 46(4), 293-306.

Schore, A. N. (2000). Attachment and the regulation of the right brain. *Attachment And Human Development*, 2(1), 23-47.

Schultz, D. P. ve Schultz, S. E. (2015). *A History Of Modern Psychology*. Boston: Cengage Learning.

Sinha, B. K. ve Watson, D. C. (2004). Personality disorder clusters and the defence style questionnaire. *Psychology And Psychotherapy: Theory, Research And Practice*, 77(1), 55-66.

Skodol, A. E. (2012). Personality disorders in DSM-5. *Annual Review Of Clinical Psychology*, 8, 317-344.

Stone, L. (1954). The widening scope of indications for psychoanalysis. *Journal Of The American Psychoanalytic Association*, 2(4), 567-594.

Sungur, M. Z. (1999). İkincil travma ve sosyal destek. *Klinik Psikiyatri*, 2, 105-108.

Sümer, N. (2006). Yetişkin bağlanma ölçeklerinin kategoriler ve boyutlar düzeyinde karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21(57), 1.

Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirilmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(43): 71-106

Şahiner, Ü. M., Yurdakök, K., Kavak, U. S., ve Çetin, İ. (2001). Tıbbi açıdan çocuk istismarı. *Katkı Pediatri Dergisi*, 22(5), 276-285.

Şar, V., Öztürk, E. ve İkikardeş, E. (2012). Çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinin türkçe uyarlamasının geçerlilik ve güvenilirliği. *Türkiye Klinikleri Journal Of Medical Sciences*, 32(4):1054-1063.

Şar, V., Öztürk, P. E. ve İkikardeş, E. (2012). Çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinin türkçe uyarlamasının geçerlilik ve güvenilirliği. *Türkiye Klinikleri Journal Of Medical Sciences*, 32(4), 1054-1063.

Şenyuva, H. Ş., (2007). Aydın ilinden alınan normal bir örnekleme kişilik bozukluklarının yaygınlık çalışması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.

Taner, Y. ve Gökler, B. (2004). Çocuk istismarı ve ihmali: psikiyatrik yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35(2), 82-86.

Taymur, İ. ve Türkçapar, M. H. (2012). Kişilik: tanımı, sınıflaması ve değerlendirilmesi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(2).

Tıraşçı, Y. ve Gören, S. (2007). Çocuk istismarı ve ihmali. *Dicle Tıp Dergisi*, 34(1), 70-74.

Trull, T. J., Jahng, S., Tomko, R. L., Wood, P. K. ve Sher, K. J. (2010). Revised narcissistic personality disorder diagnoses: gender, prevalence, and comorbidity with substance dependence disorders. *Journal Of Personality Disorders*, 24(4), 412-426.

Türkçapar H, (2017). Bilişsel Terapi: Temel İlkeler ve Uygulama, 10. Baskı, Ankara: HYB Yayıncılık.

Türkçapar, M. H. ve Sargın, A. E. (2012). Bilişsel davranışçı psikoterapiler: tarihçe ve gelişim. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 1, 7-14.

Türkçapar, M. H., Örsel, S., Uğurlu, M., Sargın, E., Turhan, M., Akkoyunlu, S. (2007). Kişilik inanç ölçeği türkçe formunun geçerlik ve güvenirliği. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 10: 177-191.

Türksoy N. (2003) *Psikolojik Travma ve Tanım Sorunları, Psikolojik Travma ve Sonuçları*. İstanbul: 5US Yayıncılık, S.9-21.

Türküm, A. S. (2016). Akılcı olmayan inanç ölçeğinin geliştirilmesi ve kısaltma çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(19).

Tyrer, P., Reed, G. M. ve Crawford, M. J. (2015). Classification, assessment, prevalence, and effect of personality disorder. *The Lancet*, 385(9969), 717-726.

Wakefield, J. C. (2013). Dsm-5: an overview of changes and controversies. *Clinical Social Work Journal*, 41(2), 139-154.

Ward, R. K. (2004). Assessment and management of personality disorders. *American Family Physician*, 70(8), 1505-1512.

Waters, E. ve Sroufe, L. A. (2007). Attachment As An Organizational Construct. R. Zukauskienė (Ed.), *Interpersonal Development İçinde* (109-124). London: Routledge.

Webb, M. ve Otto Whitmer, K. J. (2001). Abuse history, world assumptions, and religious problem solving. *Journal For The Scientific Study Of Religion*, 40(3), 445-453.

Weiss, R. S. (1991). The Attachment Bond In Childhood And Adulthood, C.M. Parkes, J. Stevenson-Hinde ve P. Marris (Ed.), *Attachment Across The Life Cycle* (1.Baskı) İçinde (66-76). London: Routledge

Widiger, T. A. (2011). Personality and psychopathology. *World Psychiatry*, 10(2), 103-106.

World Health Organization. Child Maltreatment. <http://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>. Erişim Tarihi: 11.07.2018

Wright, M. O. D. (2007). The long-term impact of emotional abuse in childhood: identifying mediating and moderating processes. *Journal Of Emotional Abuse*, 7(2), 1-8.

Yazgan İnanç, B, ve Yerlikaya, E. (2012). *Kişilik Kuramları*, 6. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.

Yıldırım, F. (2016). *Aile Öngörülemezliği ve Ebeveynleşmenin Üniversite Öğrencilerinin Depresyon Düzeyleri, Öfke Tarzları ve Obsesif İnanışları Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Young, J. E. (1990). *Cognitive Therapy For Personality Disorders: A Schema-Focused Approach*. Sarasota, FL: Professional Resource Press.

Young, J. E., Klosko, J. S. ve Weishaar, M. E. (2003). *Schema Therapy: A Practitioner's Guide*. New York: The Guilford Press.

Zimmerman, M. (2012). Is there adequate empirical justification for radically revising the personality disorders section for DSM-5?. *Personality Disorders: Theory, Research, And Treatment*, 3(4), 444.

Zoroğlu, S. S., Tüzün, Ü., Şar, V., Öztürk, M., Kora, M. E. ve Alyanak, B. (2001).
Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2(2),
69.

EKLER

EK 1: AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

Araştırmanın adı: Bağlanma Stillerinin Aracı Rolü Üzerinden Çocukluk Travmaları ve Aile Öngörülemezliği ile Kişilik İnançları İlişkileri

Sayın Gönüllü,

Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı kapsamında planlanmış olan yukarıda adı yazılı araştırmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmada yer almayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa sorunuz ve açık yanıtlar isteyiniz.

Bu araştırma Ankara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Şennur Tutarel-Kışlak danışmanlığında yürütülen, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ezgi Akat'ın yüksek lisans tez çalışmasıdır. Çalışmada, kişilik inançlarının bağlanma stilleri, aile öngörülemezliği ve çocukluk travmaları ile ilişkisinin incelenmesi hedeflenmektedir. Bu amaçla araştırmaya, 18-65 yaş aralığında, Ankarada yaşayan yaklaşık 400 katılımcının dahil edilmesi uygun görülmüştür. Uygulama süresi yaklaşık olarak 20 dakikadır, sizden bazı anketleri doldurmanız istenmektedir. Anketler genel olarak rahatsızlık verecek sorular içermemektedir. Fakat herhangi bir nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz çalışmayı yarıda bırakabilirsiniz. Lütfen hiçbir soruyu atlamadan anketi tamamlamaya özen gösterin. Soruların doğru ya da yanlış yanıtı yoktur, yanıtlarınızın içten olması ve gerçek düşüncelerinizi yansıtmaları çalışma için büyük önem taşımaktadır.

Bu araştırmada yer almak tümüyle sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da başladıktan sonra yarıda bırakabilirsiniz. Bu araştırmanın sonuçları bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Araştırmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından araştırmadan çıkarılmanız halinde, sizle ilgili veriler kullanılmayacaktır. Ancak veriler bir kez anonimleştikten sonra araştırmadan çekilmeniz mümkün olmayacaktır. Sizden elde edilen tüm bilgiler gizli tutulacak, sunduğunuz bilgiler kesinlikle anonim veriler olarak değerlendirilecek ve bireysel hiçbir değerlendirme yapılmayacaktır. Araştırma yayınlandığında da varsa kimlik bilgilerinizin gizliliği korunacaktır.

“Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllülere verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum. Eksik kaldığını düşündüğüm konularda sorularımı araştırmacılara sordum ve doyurucu yanıtlar aldım. Yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladığım kanısındayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterince zaman tanındı.

Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.”

İmza/Tarih:

Katılımcının adı/soyadı:

İmza/Tarih:

Araştırmacının adı/soyadı:

EK 2: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Lütfen aşağıda kişisel bilgileriniz ile ilgili soruları cevaplayınız.

1. Cinsiyet: 1.Kadın () 2.Erkek ()
2. Yaş:
3. Eğitim durumunuz:
1.İlkokul mezunu () 2.Ortaokul mezunu () 3.Lise mezunu ()
4.Üniversite mezunu / öğrencisi () 5. Lisansüstü mezunu / öğrencisi ()
4. Gelir Düzeyiniz:
1.1499 TL ve altı () 2. 1500 TL – 2499 TL arası () 3. 2500 TL ve üstü ()
5. Kaç kardeşsiniz? (Siz de dahil):
6. Siz kaçınıcı çocuksunuz?:
7. Medeni Haliniz: 1.Bekar () 2.Evli () 3.Boşanmış () 4. Dul () 5.Ayrı ()
8. Anneniz halen hayatta mı? 1.Evet () 2.Hayır ()
Kaybettiyseniz o sırada siz kaç yaşınızdaydınız?
9. Babanız halen hayatta mı? 1.Evet () 2.Hayır ()
Kaybettiyseniz o sırada siz kaç yaşınızdaydınız?
10. Hayatınızın büyük çoğunluğunu geçirdiğiniz yeri belirtiniz.
1.Köy () 2.Kasaba () 3.Küçük Şehir () 4.Büyük Şehir ()
11. Şu anda herhangi bir psikolojik sorunuz var mı?
1.Hayır () 2.Evet ()

Evetse; belirtiniz.....

12. Yardım/tedavi görüyor musunuz?
1.Hayır () 2.Evet ()
13. Daha önce herhangi bir psikolojik sorun yaşadınız mı?
1.Hayır () 2.Evet ()

Evetse; belirtiniz.....

14. Yardım/tedavi gördünüz mü?
1.Hayır () 2.Evet ()

EK 3: GERİYE DÖNÜK AİLE ÖNGÖRÜLEMEZLİĞİ ÖLÇEĞİ

Aşağıda aile içi davranışları ve ailelerin sorunlarla nasıl başa çıktığını tanımlayan bazı ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadeleri yanıtlarken **18 yaşına kadar içinde büyüdüğünüz aileyi dikkate alınız**. Lütfen her bir ifadeyi dikkatlice okuyunuz. Eğer bir ifade size ve içinde büyüdüğünüz ailenize uygunsa, sizi ve ailenizi bu süre boyunca ne kadar tanımladığını göstermek için uygun seçeneği işaretleyiniz.

Her bir ifade sizi ve içinde büyüdüğünüz ailenizi ne kadar tanımlıyor?

		Hiç	Çok az	Kısmen	Çok	Çok fazla
1.	Annem her gün her bir çocuğuyla zaman geçirirdi.					
2.	Babam her gün her bir çocuğuyla zaman geçirirdi.					
3.	Hafta içlerinde her akşam (pazartesten cumaya kadar), yemek hep aynı saatte yenirdi.					
4.	Bir yerlerimi incittiğimde, ilk yardım için annemin yanına giderdim.					
5.	Bir yerlerimi incittiğimde, ilk yardım için babamın yanına giderdim.					
6.	Ebeveynlerim faturalarımızı ne zaman ödeyip ne zaman ödeyemeyeceklerinden asla emin olamazlardı.					
7.	Ne zaman sofraya oturacağımızı tahmin etmek zordu.					
8.	Her nerede ihtiyacım olsa annemin bana ulaşabileceğine güvenirdim.					
9.	Her nerede ihtiyacım olsa babamın bana ulaşabileceğine güvenirdim.					
10.	Belirli bir durumda annemin nasıl davranacağı o anki ruh haline (kendini nasıl hissettiğine) bağlıydı.					
11.	Belirli bir durumda babamın nasıl davranacağı o anki ruh haline (kendini nasıl hissettiğine) bağlıydı.					
12.	Ailemizin yiyecek ve barınma (kira ya da ev kredisi ödemeleri) için her zaman yeterli miktarda parası vardı.					
13.	Duygularım incindiğinde rahatlamak için anneme giderdim.					
14.	Duygularım incindiğinde rahatlamak için babama giderdim.					
15.	Annem bazen ne söylediğini düşünmeden bana bağıırdı.					
16.	Babam bazen ne söylediğini düşünmeden bana bağıırdı.					
17.	Hafta içi (pazartesten cumaya kadar) akşam yemeğinde masaya aynı kişiler oturur ve yemek yerdi.					

18.	Annem, onun için ne kadar önemli olduğumu düzenli olarak hissettirirdi.					
19.	Babam, onun için ne kadar önemli olduğumu düzenli olarak hissettirirdi.					
20.	Sorun çıkardığımda annemin bana müdahale edip etmeyeceği o anki ruh haline bağlıydı.					
21.	Sorun çıkardığımda babamın bana müdahale edip etmeyeceği o anki ruh haline bağlıydı.					
22.	Bir şey canımı sıktığında anneme anlatırdım.					
23.	Bir şey canımı sıktığında babama anlatırdım.					
24.	Hafta içi, herkes sadece kendi akşam yemeğini hazırlarsa, bu daha kolay olurdu.					
25.	Annemin farklı durumlarda nasıl davranacağı öngörülemezdi.					
26.	Babamın farklı durumlarda nasıl davranacağı öngörülemezdi.					
27.	Evden kahvaltı etmeden çıkardık.					
28.	Bazı aylarda harcayacak çok paramız olurdu, diğer aylarda ise oldukça parasız olurduk.					

EK 4: KİŞİLİK İNANÇ ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuyunuz ve HER BİRİNE NE KADAR İNANDIĞINIZI belirtiniz. Her bir ifadeyle ilgili olarak ÇOĞU ZAMAN nasıl hissettiğinize göre karar veriniz.

- 0 Hiç inanmıyorum
- 1 Biraz inanıyorum
- 2 Orta derecede inanıyorum
- 3 Çok fazla inanıyorum
- 4 Tümüyle inanıyorum

	NE KADAR İNANIYORSUNUZ?	Tümüyle	Çok Fazla	Orta Derece	Biraz	Hiç
1.	İnsanlarla ilişkilerde beceriksiz, işte veya sosyal hayatta istenilmeyen birisiyim.	4	3	2	1	0
2.	Diğer insanlar eleştirel, soğuk, aşağılayıcı ya da dışlayıcı olabilirler.	4	3	2	1	0
3.	Rahatsızlık verici duygulara katlanamam.	4	3	2	1	0
4.	İnsanlar bana yakınlaşırlarsa, benim “gerçekten” ne olduğum ortaya çıkar ve benden uzaklaşırlar.	4	3	2	1	0
5.	Aşağılanma veya yetersizlikle karşılaşmak katlanılamaz bir şeydir.	4	3	2	1	0
6.	Ne pahasına olursa olsun rahatsızlık verici durumlardan kaçınmalıyım.	4	3	2	1	0
7.	Rahatsızlık verici bir şey hisseder ya da düşünürsem bunu zihnimden atmaya çalışmalı veya dikkatimi başka yere vermeliyim (Örneğin, başka şeyler düşünmek, içki içmek, ilaç almak, ya da televizyon seyretmek gibi).	4	3	2	1	0
8.	Başkalarının dikkatini çektiğim durumlardan kaçınmalı ve mümkün olduğunca göze çarpmamalıyım.	4	3	2	1	0
9.	Rahatsız edici duygular giderek artar ve kontrolden çıkar.	4	3	2	1	0
10.	Başkaları beni eleştiriyorsa bunda haklıdır.	4	3	2	1	0
11.	Başarısız olunacak bir şeyle uğraşılmıyorsa, hiçbir şey yapmamak daha iyidir.	4	3	2	1	0
12.	Bir sorun üzerinde düşünmezsem onunla ilgili bir şey yapmam da gerekmez.	4	3	2	1	0
13.	İnsanlarla ilişkilerimde herhangi bir gerginlik işareti bu ilişkinin kötüye gideceğini gösterir, bu nedenle o ilişkiyi bitirmeliyim.	4	3	2	1	0
14.	Eğer bir sorunu görmezden gelirim o sorun ortadan kalkar.	4	3	2	1	0
15.	Muhtaç ve zayıfım.	4	3	2	1	0
16.	İşimi yaparken ya da kötü bir durumla karşılaştığımda bana yardım etmesi için her zaman yanımda birilerinin olmasına gereksinim duyarım.	4	3	2	1	0

	NE KADAR İNANIYORSUNUZ?	Tümüyle	Çok Fazla	Orta Derecede	Biraz	Hiç
17.	Bana yardım eden kişi -eğer olmayı isterse- verici, destekleyici ve güvenilir olabilmelidir.	4	3	2	1	0
18.	Yalnız başıma bırakıldığımda çaresizim.	4	3	2	1	0
19.	Temelde yalnızım- kendimi daha güçlü bir kişiye bağlamadığım müddetçe.	4	3	2	1	0
20.	Olabilecek en kötü şey terk edilmektir.	4	3	2	1	0
21.	Eğer sevilmezsem hep mutsuz olurum.	4	3	2	1	0
22.	Bana yardımcı ve destekleyici olanları gücendirecek hiçbir şey yapmamalıyım	4	3	2	1	0
23.	İnsanların iyi niyetinin sürmesi için itaatkar olmalıyım.	4	3	2	1	0
24.	Her zaman birilerine ulaşabilecek durumda olmalıyım.	4	3	2	1	0
25.	Bir ilişkiyi mümkün olduğunca yakın hale getirmeliyim.	4	3	2	1	0
26.	Kendi başıma karar veremem.	4	3	2	1	0
27.	Diğer insanlar kadar mücadele gücüm yok.	4	3	2	1	0
28.	Karar verirken diğer insanların yardımına ya da bana ne yapacağımı söylemelerine gereksinim duyarım.	4	3	2	1	0
29.	Kendi kendime yeterim ancak amaçlarıma ulaşmak için başkalarının yardımına gereksinimim var.	4	3	2	1	0
30.	Kendime olan saygıyı korumanın tek yolu tepkimi dolaylı biçimde ortaya koymaktır. Örneğin, kurallara tam olarak uymayarak.	4	3	2	1	0
31.	Başkalarına bağlanmaktan hoşlanırım ancak biri tarafından hükmedilmek gibi bir bedel ödemek istemem.	4	3	2	1	0
32.	Yetkili kişiler sınırlarını bilmeyen, sürekli iş isteyen, müdahaleci ve denetleyicidirler.	4	3	2	1	0
33.	Bir yandan yetkili kişilerin hakimiyetine karşı direnmeli ama aynı zamanda takdir ve benimsemelerini sağlamalıyım.	4	3	2	1	0
34.	Başkalarınca denetlenmek veya hükmedilmek dayanılmazdır.	4	3	2	1	0
35.	İşleri kendi bildiğime göre yapmalıyım.	4	3	2	1	0
36.	Zaman sınırlarına uymak, istenenlere itaat etmek ve uyumlu olmak, onuruma ve kendi yeterliliğime doğrudan bir darbedir.	4	3	2	1	0
37.	İnsanların beklediği şekilde kurallara uyarsam bu benim davranış özgürlüğüme engel olacaktır.	4	3	2	1	0
38.	En iyisi kızgınlığımı doğrudan ifade etmek yerine, hoşnutsuzluğumu uyumsuzlukla göstermektir.	4	3	2	1	0
39.	Benim için neyin en iyisi olduğunu biliyorum ve diğer insanlar bana ne yapmam gerektiğini söylememeliler.	4	3	2	1	0
40.	Kurallar keyfidir ve beni sıkır.	4	3	2	1	0
41.	Diğer insanlar sıklıkla çok şey isterler.	4	3	2	1	0
42.	İnsanlar çok fazla patronluk tasarlarsa onların isteklerini dikkate almamaya hakkım vardır.	4	3	2	1	0

	NE KADAR İNANİYORSUNUZ?	Tümüyle	Çok Fazla	Orta Derecede	Biraz	Hiç
43.	Kendimden ve başkalarından tamamen ben sorumluyum.	4	3	2	1	0
44.	Bir şeyleri yapabilmek için tamamen kendi gücüme güvenmek zorundayım.	4	3	2	1	0
45.	Başkaları çok dikkatsiz, çoğu kez sorumsuz, kendi isteklerinin peşinde koşan ya da yetersiz kişilerdir.	4	3	2	1	0
46.	Her şeyde kusursuz iş çıkarmak önemlidir.	4	3	2	1	0
47.	Bir işi düzgün yapabilmek için düzene, belirli bir sisteme ve kurallara gereksinimim vardır.	4	3	2	1	0
48.	Eğer bir sistemim olmazsa her şey darmadağın olur.	4	3	2	1	0
49.	Yaptığım bir işte herhangi bir hata ya da kusur felakete yol açabilir.	4	3	2	1	0
50.	Her zaman en yüksek standartlara ulaşmaya çalışmak gereklidir yoksa her şey darmadağın olur.	4	3	2	1	0
51.	Her zaman duygularımı tam olarak kontrol etme ihtiyacındayım	4	3	2	1	0
52.	İnsanlar işleri benim tarzımda yapmalıdırlar	4	3	2	1	0
53.	Eğer en yüksek düzeyde iş yapmıyorsam başarısız olurum.	4	3	2	1	0
54.	Kusurlar, eksikler ya da yanlışlar hoş görülemez.	4	3	2	1	0
55.	Ayrıntılar son derece önemlidir.	4	3	2	1	0
56.	Bir şeyleri yapma tarzım genellikle en iyi yöntemdir.	4	3	2	1	0
57.	Kendime dikkat etmeliyim.	4	3	2	1	0
58.	Bir şeyi yapmanın en iyi yolu zor kullanmak ve kurnazlıktır	4	3	2	1	0
59.	Vahşi bir ortamda yaşıyoruz ve güçlü olan hayatta kalır.	4	3	2	1	0
60.	Eğer ilk önce harekete geçip üstünlük kurmazsam karşımdaki bana üstünlük kurar.	4	3	2	1	0
61.	Sözüne sadık olmak ya da borcunu ödemek önemli değildir.	4	3	2	1	0
62.	Yakalanmadığın müddetçe yalan söylemek ve aldatmak normaldir	4	3	2	1	0
63.	Genellikle bana haksız davranılıyor. Bu nedenle ne şekilde olursa olsun payımı almak hakkımdır.	4	3	2	1	0
64.	Diğer insanlar zayıflar ve aldatılmayı hak ediyorlar.	4	3	2	1	0
65.	Eğer başkalarını ben sıkıştırmazsam, onlar beni boyun eğmeye zorlar.	4	3	2	1	0
66.	Karlı çıkabilmek için elimden gelen her şeyi yapmalıyım.	4	3	2	1	0
67.	Başkalarının benim hakkımda ne düşündüğü hiç önemli değil.	4	3	2	1	0
68.	Eğer bir şey istiyorsam onu elde etmek için ne gerekirse yapmalıyım.	4	3	2	1	0
69.	Yaptığım yanıma kar kalacağı için ortaya çıkacak kötü sonuçlar hakkında endişelenmeme gerek yok.	4	3	2	1	0
70.	Eğer insanlar kendilerini koruyamıyorlarsa, bu onların sorunudur.	4	3	2	1	0

	NE KADAR İNANİYORSUNUZ?	Tümüyle	Çok Fazla	Orta Derecede	Biraz	Hiç
71.	Ben çok özel biriyim.	4	3	2	1	0
72.	Çok üstün biri olduğum için çok özel muamele ve ayrıcalıkları hak ediyorum.	4	3	2	1	0
73.	Diğer insanlara uygulanan kurallara uymak zorunda değilim.	4	3	2	1	0
74.	Tanınmak, övülmek ve hayranlık duyulmak çok önemlidir.	4	3	2	1	0
75.	Benim mevkime saygı göstermeyenler cezalandırılmalıdırlar.	4	3	2	1	0
76.	Diğer insanlar benim ihtiyaçlarımı gidermelidir.	4	3	2	1	0
77.	Diğer insanlar ne kadar özel biri olduğumu fark etmelidirler.	4	3	2	1	0
78.	Hak ettiğim saygının gösterilmemesi veya hakkım olanı alamamak katlanılmaz bir durumdur.	4	3	2	1	0
79.	Diğer insanlar elde ettikleri övgü veya zenginlikleri hak etmiyorlar.	4	3	2	1	0
80.	İnsanların beni eleştirmeye hakları yok.	4	3	2	1	0
81.	Hiç kimsenin ihtiyaçları benimkilere engel olmamalıdır.	4	3	2	1	0
82.	Çok yetenekli olduğum için mesleğimde ilerlerken insanlar benim youmdan çekilmelidir.	4	3	2	1	0
83.	Beni ancak benim gibi zeki insanlar anlayabilirler.	4	3	2	1	0
84.	Büyük şeyler beklemek için haklı nedenlerim var.	4	3	2	1	0
85.	Ben ilginç ve heyecan verici bir kişiyim.	4	3	2	1	0
86.	Mutlu olabilmek için diğer insanların dikkatini çekmeye ihtiyacım var.	4	3	2	1	0
87.	İnsanları eğlendirmedikçe ya da etkilemedikçe bir hiçim.	4	3	2	1	0
88.	Başkalarının bana olan ilgilerini sürdüremezsem benden hoşlanmazlar.	4	3	2	1	0
89.	İstediğimi almanın yolu, insanları etkilemek ya da eğlendirmektir	4	3	2	1	0
90.	İnsanlar bana karşı çok olumlu karşılık vermiyorlarsa kötüdürler.	4	3	2	1	0
91.	İnsanların beni görmezden gelmeleri berbat bir durumdur.	4	3	2	1	0
92.	İlgi merkezi olmalıyım.	4	3	2	1	0
93.	Bir şeyleri düşünerek kendimi rahatsız etmemeli, içimden geldiği gibi davranabilmeliyim.	4	3	2	1	0
94.	Eğer insanları eğlendirirsem benim güçsüzlüğümü farketmezler	4	3	2	1	0
95.	Can sıkıntısına tahammül edemem.	4	3	2	1	0
96.	Eğer bir şeyi yapmaktan hoşlandığımı hissedersen, hemen başlamalı ve yapmalıyım.	4	3	2	1	0
97.	Sadece abartılı davranırsam insanlar bana dikkat eder.	4	3	2	1	0
98.	Hisler ve sezgiler, mantıklı düşünme ve planlamaya göre çok daha önemlidir.	4	3	2	1	0
99.	Diğer insanların benim için ne düşündüğü önemsizdir.	4	3	2	1	0

	NE KADAR İNANİYORSUNUZ?	Tümüyle	Çok Fazla	Orta Derecede	Biraz	Hiç
100.	Benim için başkalarından bağımsız ve özgür olmak önemlidir.	4	3	2	1	0
101.	Diğer insanlarla birlikte bir şeyler yapmaktansa kendi başıma yapmaktan daha çok hoşlanırım.	4	3	2	1	0
102.	Çoğu durumda yalnız başıma kaldığımda kendimi daha iyi hissederim.	4	3	2	1	0
103.	Ne yapacağıma karar verirken başkalarından etkilenmem	4	3	2	1	0
104.	Diğer insanlarla yakın ilişkiler kurmak benim için önemli değildir.	4	3	2	1	0
105.	Kendi değerlerimi ve amaçlarımı kendim belirlerim.	4	3	2	1	0
106.	Özel hayatım insanlara yakın olmaktan çok daha fazla önemlidir.	4	3	2	1	0
107.	İnsanların ne düşündüğünü önemsemem.	4	3	2	1	0
108.	Herhangi birinin yardımı olmaksızın kendi başıma işleri halledebilirim	4	3	2	1	0
109.	Diğer bir insana “bağlanıp” kalmaktansa yalnız olmak daha iyidir.	4	3	2	1	0
110.	Diğer insanlara kendimi açmamalıyım.	4	3	2	1	0
111.	İlişkiye girmemek koşuluyla, diğer insanları kendi amaçlarım için kullanabilirim.	4	3	2	1	0
112.	İnsan ilişkileri karışıktır ve özgürlüğe engeldir.	4	3	2	1	0
113.	Diğer insanlara güvenemem.	4	3	2	1	0
114.	Eğer insanların gizli amaçları vardır.	4	3	2	1	0
115.	Eğer dikkat etmezsem diğer insanlar beni kullanmaya ya da yönlendirmeye çalışır.	4	3	2	1	0
116.	Her zaman hazırlıklı olmalıyım.	4	3	2	1	0
117.	Diğer insanlara kendini açmak güvenilir değildir.	4	3	2	1	0
118.	Eğer insanlar dostça davranıyorlarsa, beni kullanmaya ya da sömürmeye çalışıyor olabilirler.	4	3	2	1	0
119.	Eğer fırsat veririm insanları beni kullanırlar.	4	3	2	1	0
120.	Çoğunlukla diğer insanlar dostça değildir.	4	3	2	1	0
121.	Diğer insanlar bilerek beni aşağılıyorlar.	4	3	2	1	0
122.	Çoğu kez insanlar bilerek beni rahatsız etmek istiyorlar.	4	3	2	1	0
123.	Diğer insanların, bana kötü davranıp sonra da çekip gideceklerini düşünmelerine izin veririm, başımı ciddi belaya sokmuş olurum.	4	3	2	1	0
124.	Diğer insanların, bana kötü davranıp sonra da çekip gideceklerini düşünmelerine izin veririm, başımı ciddi belaya sokmuş olurum.	4	3	2	1	0
125.	İnsanla sıklıkla söylediğinden farklı bir anlamı kasteder.	4	3	2	1	0
126.	Yakın olduğum kişi sadakatsiz veya güvenilmez olabilir.	4	3	2	1	0

EK 5: İLİŞKİ ÖLÇEKLERİ ANKETİ

Aşağıda yakın duygusal ilişkilerinizde kendinizi nasıl hissettiğinize ilişkin çeşitli ifadeler yer almaktadır. Yakın duygusal ilişkilerden kastedilen arkadaşlık, dostluk, romantik ilişkiler ve benzerleridir. Lütfen her ifadeyi bu tür ilişkileriniz düşünerek okuyun ve her bir ifadenin sizi ne ölçüde tanımladığını aşağıdaki 7 aralıklı ölçek üzerinde değerlendirerek, her ifade için ayrılan parantezlere yazınız.

1-----2-----3-----4-----5-----6-----7
Beni hiç Beni kısmen Tamamıyla
tanımlamıyor tanımlıyor beni tanımlıyor

- () 1. Başkalarına kolaylıkla güvenmem.
- () 2. Kendimi bağımsız hissetmem benim için çok önemli.
- () 3. Başkalarıyla kolaylıkla duygusal yakınlık kurarım.
- () 4. Bir başka kişiyle tam anlamıyla kaynaşıp bütünleşmek isterim.
- () 5. Başkalarıyla çok yakınlışırsam incitileceğimden korkuyorum.
- () 6. Başkalarıyla yakın duygusal ilişkilerim olmadığı sürece oldukça rahatım.
- () 7. İhtiyacım olduğunda yardıma koşacakları konusunda başkalarına her zaman güvenebileceğimden emin değilim.
- () 8. Başkalarıyla tam anlamıyla duygusal yakınlık kurmak istiyorum.
- () 9. Yalnız kalmaktan korkarım.
- () 10. Başkalarına rahatlıkla güvenip bağlanabilirim.
- () 11. Çoğu zaman, romantik ilişkilerde olduğum insanların beni gerçekten sevmediği konusunda endişelenirim.
- () 12. Başkalarına tamamıyla güvenmekte zorlanırım.
- () 13. Başkalarının bana çok yakınlaşması beni endişelendirir.
- () 14. Duygusal yönden yakın ilişkilerim olsun isterim.
- () 15. Başkalarının bana dayanıp bel bağlaması konusunda oldukça rahatımdır.
- () 16. Başkalarının bana, benim onlara verdiğim kadar değer vermediğinden kaygılanırım.
- () 17. İhtiyacınız olduğunda hiç kimseyi yanınızda bulamazsınız.
- () 18. Başkalarıyla tam olarak kaynaşıp bütünleşme arzum bazen onları ürkütüp benden uzaklaştırıyor.
- () 19. Kendi kendime yettiğimi hissetmem benim için çok önemli.
- () 20. Birisi bana çok fazla yaklaştığında rahatsızlık duyarım.
- () 21. Romantik ilişkide olduğum insanların benimle kalmak istemeyeceklerinden korkarım.
- () 22. Başkalarının bana bağlanmalarını tercih ederim.
- () 23. Terk edilmekten korkarım.
- () 24. Başkalarıyla yakın olmak beni rahatsız eder.
- () 25. Başkalarının bana, benim istediğim kadar yakınlaşmakta gönülsüz olduklarını düşünüyorum.
- () 26. Başkalarına bağlanmamayı tercih ederim.
- () 27. İhtiyacım olduğunda insanları yanımda bulacağımı biliyorum.
- () 28. Başkaları beni kabul etmeyecek diye korkarım.
- () 29. Romantik ilişkide olduğum insanlar, genellikle onlarla, benim kendimi rahat hissettiğimden daha yakın olmamı isterler.
- () 30. Başkalarıyla yakınlaşmayı nispeten kolay bulurum.

EK 6: ÇOCUKLUK TRAVMALARI ÖLÇEĞİ

Bu sorular **çocukluğunuzda ve ilk gençliğinizde (18 yaşından önce)** başınıza gelmiş olabilecek bazı olaylar hakkındadır. Her bir soru için sizin durumunuza uyan rakamı daire içersine alarak işaretleyiniz. Sorulardan bazıları özel yaşamınızla ilgilidir; lütfen elinizden geldiğince gerçeğe uygun yanıt veriniz. Yanıtlarınız gizli tutulacaktır.

Çocukluğumda ya da ilk gençliğimde...

1. Evde yeterli yemek olmadığından aç kalırdım.
1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık
2. Benim bakımımı ve güvenliğimi üstlenen birinin olduğunu biliyordum.
1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık
- 3.Ailemdelikler bana “salak”, “beceriksiz” ya da “tipsiz” gibi sıfatlarla seslenirlerdi.
1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık
4. Anne ve babam ailelerine bakamayacak kadar sıklıkla sarhoş olur ya da uyuşturucu alırlardı.
1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık
5. Ailemde önemli ve özel biri olduğum duygusunu hissetmeme yardımcı olan biri vardı.
1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık
6. Yırtık, sökkük ya da kirli giysiler içersinde dolaşmak zorunda kalırdım.
1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık
7. Sevildiğimi hissediyordum.
1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık
- 8.Anne ve babamın benim doğmuş olmamı istemediklerini düşünüyordum.
1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık
- 9.Ailemden birisi bana öyle kötü vurmuştu ki doktora ya da hastaneye gitmem gerekmişti.
1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık
10. Ailemde başka türlü olmasını istediğim bir şey yoktu.
1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık
- 11.Ailemdelikler bana o kadar şiddetle vuruyorlardı ki vücudumda morartı ya da sıyrıklar oluyordu.
1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık
- 12.Kayış, sopa, kordon ya da başka sert bir cisimle vurularak cezalandırılıyordum.
1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık
- 13.Ailemdelikler birbirlerine ilgi gösterirlerdi.
1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık
- 14.Ailemdelikler bana kırıcı ya da saldırganca sözler söylerlerdi.

- 1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık
- 15.Vücutça kötüye kullanılmış olduğuma (dövülme, itilip kakılma vb.) inanıyorum.
1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık
- 16.Çocukluğum mükemmeldi.
1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık
- 17.Bana o kadar kötü vuruluyor ya da dövülüyordum ki öğretmen, komşu ya da bir doktorun bunu farketdiği oluyordu.
1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık
- 18.Ailemde birisi benden nefret ederdi.
1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık
- 19.Ailemdekiler kendilerini birbirlerine yakın hissederlerdi.
1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık
- 20.Birisi bana cinsel amaçla dokundu ya da kendisine dokunmamı istedi.
1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık
- 21.Kendisi ile cinsel temas kurmadığım takdirde beni yaralamakla ya da benim hakkımda yalanlar söylemekle tehdit eden birisi vardı.
1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık
- 22.Benim ailem dünyanın en iyisiydi.
1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık
- 23.Birisi beni cinsel şeyler yapmaya ya da cinsel şeylere bakmaya zorladı.
1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık
- 24.Birisi bana cinsel tacizde bulundu.
1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık
- 25.Duygusal bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma (hakaret, aşağılama vb.) inanıyorum.
1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık
- 26.İhtiyacım olduğunda beni doktora götürecek birisi vardı.
1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık
- 27.Cinsel bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma inanıyorum.
1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık
- 28.Ailem benim için bir güç ve destek kaynağı idi.
1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, aile öngörülemezliği ve çocukluk travmaları ile A, B ve C kümesi kişilik inançları arasındaki ilişkilerin ve bu ilişkide bağlanma stillerinin aracı rolünün incelenmesidir. Araştırmanın örneklemi uygun örnekleme yöntemi ile çalışmaya dahil edilmiş 262 kadın ve 149 erkek olmak üzere 18-65 yaş aralığında 411 katılımcıdan oluşmaktadır. veri toplama aşamasında katılımcılara Aydınlatılmış Onam Formu, Kişisel Bilgi Formu, İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA), Geçmişe Dönük Aile Öngörülemezliği Ölçeği (GDAÖÖ), Çocukluk Travmaları Ölçeği (ÇTÖ) ve Kişilik İnanç Ölçeği (KİÖ) batarya halinde sunulmuştur.

Araştırmada ilk olarak ölçeklerden elde edilen toplam puanlar arası korelasyon katsayıları hesaplanmış ve aralarında anlamlı bir ilişki bulunmayan değişkenler modele dahil edilmemiştir. İkinci olarak, araştırmada öne sürülen hipotezler doğrultusunda aracı değişkenli regresyon analizi yürütülmüştür. Araştırma sonuçları, katılımcıların A, B ve C kümesi kişilik inançları puanları ile aile öngörülemezliği toplam puanı ve çocukluk travmaları toplam puanı arasında anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde A, B ve C kümesi kişilik inançları ile güvenli, korkulu, kayıtsız bağlanma stilleri arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. B ve C kümesi kişilik inançları saplantılı bağlanma stili ile anlamlı düzeyde ilişkiliyken, A kümesi kişilik bozukluğu ile saplantılı bağlanma stili arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Çocukluk travmaları ile A kümesi kişilik inançları arasındaki ilişkide korkulu bağlanma stilinin kısmi aracılık rolü, çocukluk travmaları ile B kümesi kişilik inançları arasındaki ilişkide korkulu ve saplantılı bağlanma stilinin kısmi aracılık rolü, çocukluk travmaları ile C kümesi kişilik inançları arasındaki ilişkide korkulu bağlanma stilinin tam aracılık rolü üstlendiği sonucuna varılmıştır. Aile öngörülemezliği ile A ve B kümesi kişilik inançları arasındaki ilişkide ise korkulu bağlanma kısmi aracılık rolü üstlenirken, C kümesi kişilik inançları arasındaki ilişkide korkulu bağlanmanın tam aracılık rolü üstlendiği görülmüştür. Özetle çocukluk

travmaları ve aile öngörülemezliğinin kişilik inançlarını yordayıcılığı üzerinde bağlanma stillerinin aracılık etkisi olduğu saptanmıştır. Çalışmadan elde edilen bulguların klinik uygulamaya katkıları incelenmiş ve elde edilen bulgular ilgili alanyazın ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: aile öngörülemezliği, çocukluk travmaları, bağlanma stilleri, korkulu bağlanma, kişilik inançları

ABSTRACT

The aim of this study was to examine the relationship between A, B, and C cluster variables of personality beliefs, and the variables of family unpredictability as well as reported childhood trauma. Furthermore, possible mediating roles of attachment styles over the relationship between family unpredictability, childhood trauma and personality variables were also investigated. The study sample consisted of 411 participants aged between 18 and 65, of those participants 262 were female and 149 were male, and the participant inclusion strategy relied on convenience sampling. Results of the regression analysis with mediating variables showed that there was a significant relationship between the scores of A, B and C cluster personality belief variables, and the total scores of family unpredictability as well as total scores of childhood trauma variables. To be more precise, cluster A, B and C personality belief variables were significantly correlated with secure, fearful, and dismissive attachment styles. Cluster B and C personality belief variables were significantly correlated with the preoccupied attachment style, whereas cluster A personality belief variables were not significantly correlated with preoccupied attachment style. In addition, the fearful attachment style was found to be partially mediating the relationship between childhood traumas and cluster A as well as cluster B personality belief variables, while fully mediating the relationship between cluster C personality belief variables. To sum up, it is concluded that attachment styles have a mediating role within the relationship between family unpredictability, personality beliefs, and earlier childhood trauma. Possible contributions to clinical practice were also highlighted.

Keywords: family unpredictability, childhood trauma, attachment styles, fearful attachment, personality beliefs.